LIBER · BEDE · DE NATVRA RER · ET DMO DE QA DFARIO DI CIPRI

6

175

(Am Licht) steht [illegible] unter W. R. schwarz M. R,
der weiße Adler im Mittelschild ist nicht rein
die grünen Vögel, oben rechts, haben kurze Schnäbel und Ringe darin (Raben)

Cod. lat. 175.

Msc. Lat. 175

W. M.

Nach Csontosi, Centralbl. f. Bibliothekswesen III (1886) S. 216/7 ist dieser Corvinianus von dem nämlichen Miniator gemalt, wie der Budapest Trapezuntius, der Wiener Ptolemäus, der venetian. Averulinus, der Pariser Joa. Santinus u. die Nürnberger Hs. Wladislaus II. [illegible]

All den Miniator [illegible] Fraknoi (Matth. Corvinus S. 298) [illegible] Gherardi [illegible] Chierico [illegible] Ravenna [illegible]

Von einem Schüler desselben [illegible] die Malerei dieser Handschrift. F. B.

Nobili Clarissimoq viro D. Johanni Jacobo Fuggero Dño
a Kirchberg et Weissenhorn ut Bedam de Natura Rerũ
olim Sereniss: ~~Mathia~~ Wladislao Hungariæ Bohemiæq Rege
in delicijs habitum, Georgius Hermanus
observantiæ et amoris ergò
D. D.

AN. M. D. XLIIII.

I. 5.

Principium istius libri potius esse Bede. Nam inter opera que
Beda per se relinquit legitur scripsisse librum de rerum natura
de quo xlviiij capitulo de rerum motu. Verba que sequuntur
sunt Senecae ex libro questionum naturalium. Licet
sint alicubi mendae ac defectus. Lege igitur lector
cautus librum illum

INCIPIT LIBER BEDE DE NATVRA RERVM ET PRIMO DE QVADRIFARIO DEI OPERE FELICITER INCIPIT

peratio diuinaq secula creauit. & gubernat quadriformi ratione distinguitur. Primo qd hec in uerbi dei dispensatione non facta sed eterna sunt qui nos appor scolo testante tempora secularia predestinauit in regnum. Secundo quod in materia in forme pariter elementa mundi facta sunt ubi qui uiuit in eternum creauit omnia simul. Tertio quod eadem materies secundum causas simul creatas non iam simul sed distinctione sex primorum dierum in celestem terrestremq creaturam formauit. Quarto quod ex eiusdem creature seminibus & primordialibus causis totius seculi tempus naturali cursu peragitur. ubi pater usq huc operatur. & filius uero etiam pascit coruos & Iilia uestit deus. De mundi formatione Capitulum .ij.

In ipso quidem principio conditionis facta sunt celum & terra angeli aer & aqua de nichilo. Die uero prima lux facta e & ipa de nihilo. Secundo firmamentum in medio aquarum Tercia species maris & terre cum eis que terre radicitus inherent. Quarto luminaria celi de lumine primo die facto. Quinto natatilia & uolatilia de aquis. Sexto reliqua animalia de terra & homo carne quidem de terra. anima uero de

nihilo creatus · qui in paradiso quem dominus a principio plantauit
rat constituitur · Septimo dominus requiuit non a creature guber
natione · cum in ipso uiuamus & moueamur & simus · a noue sub
stantie creatione · Quid sit mundus · Capitulum iii

Mundus est uniuersitas omnis · que constant ex celo e
& terra · quatuor elementis · in speciem orbis ab solu
te globati · igne · quo sydera lucent aere · quo cuncta
uiuentia spirant · aquis · que terra cingendo & pene
trando conmunuunt · atq; ipsa terra · que mundi media atq;
librata · una · uoluimine · circa eam · uniuersitate · pendet · immobi
lis · Verum mundi nomine etiam celum · aperfecta · absoluta q;
elegantia · uocatur · Nam & apud · grecos · a ornatu · cosmos · e
appellatur · De elementis · Capitulum · iiii

Elementa · sibi · met · sicut · natura · sic · etiam · suis · differun
Terra enim · ut · grauissima · & que · a · alia · natura · suffer
tu · non · possit · unum · in · creaturis · opinet · locum · Aqua
uero · quanto · leuior · terra · tanto · est · aere · grauior · Quasi
forte · aquis · uuase · aliquo · subdatur · statim · ad · superiora · ut · leuior
euadat · Ignis · quoq; · materialiter · accensus · continuo · naturalem
sui · sedem · super · aera · querit · ne · illuc · perueniat · immollem
aerem · cuius · circum · fusione · deprimitur · euanescit · Que · tamen
quadam · natura · propinquitate · sibi · met · ita · conmiscentur ·
ut · terra · quidem · arida · & · frigida · frigide · aque · societur · Aqua
uero · frigida · & · humida · humido · aeri · Porro · aer · humidus · et
calidus · calido · igni · Ignis · quoq; · calidus · & · aridus · terre · societur ·
aride · unde · & · ignem · in · terris · & · in · aere · nubis · terrenaq; · corpora
uidemus · De firmamento · Capitulum · V

Celum · subtilis · igneq; · natura · rotundum · dumq; · & · acce
tro · terre · equis · spacys · undiq; · collectum · unde · & · con
uexum · medium · q; · quacumq; · cernatur · inenarra
bili · celeritate · quotidie · circumagi · sapientes · mundi
dixere · ita · ut · uicere · sinon · planetarum · ocursu · moderaretur · Ar
gumento · syderum · nuentes · que · fixo · semper · cursu · circumuo

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

lat. septentrionalibus breuiores gyros circa cardinem per agr
tibus cuius uertices extremos: quos circa celi spheram uoluitur
polos nucupant glatiali rigore tabentes. Horum unus ad sep
tentrionalem plagam consurgens boreus alter deuexus in aus
tros terreq; oppositus australis uocatur quem interiora austri
scriptura sacra nominat. De uaria altitudine celi Capitulum VI.

Non autem ita mundus hoc polo ex celsiore se attollit ut
undiq; cernantur hec sydera: uerum eadem quibusq;
proximis sublimiora creduntur eademq; diuersa lon
ginquis utq; nec sublimis in deiectu positis uidetur.
Hic uertex sic in illa terre deuexitate transgresse illa se adtollunt e
residentibus que hic ex celsa fuerant. Opponente se contra me
dios uisus globo terrarum adeo ut septentriones que nobis auer
tice pendent in quibusdam in die locis quindecim tam in anno
diebus apareant. De celo superiori Capitulum VII.

Celum superioris circuli proprio discretum est termino
& equalibus undiq; spacijs collocatum uirtutes con
tinet angelicas. Que ad nos exeuntes & ethera sibi
corpa sumunt ut possint hominibus etiam in eden
do simulari eademq; ibi reuerse deponunt. Hoc deus aquis gla
tialibus temperauit ne inferiora succenderent elementa de
huic inferius celum non uniformi sed multiplici motu solidauit o
nuncupans eum firmamentum propter sustentationem superio
orum aquarum. De aquis celestibus Capitulum VIII

Aquas super firmamentum positas celis quidem o
spiritalibus humiliores sed tamen omni creatura corpo
rali superiores. Quidam ad mundationem diluuij
seruatas alij uero rectius ad ignem syderum tempera
dum suspensas adfirmant. De circulis mundi Capitulum VIIII

Aquinq; circulis mundus diuiditur quorum dis
tinctionibus quedam partes tempore sua incolun
tur quedam in manitate figuris aut coloris inha
bitabiles. ciiij sydera nobis numquam occidunt

Secundus solsticialis a parte signiferi excelsissima nobis ad septentrio-
nalem plagam uersus temperatus habitabilis. Tercius equinoctia-
lis medio ambitu signiferi incedens. torridus inhabitabilis. Quartus
brumalis a parte humilima signiferi ad austrinum polum uersus.
temperatus habitabilis. Quintus australis circa uerticem austrinum
qui terra tegitur frigore inhabitabilis. Tres autem medij circuli et
inequalitates temporum distinguunt. cum sol hunc solsticio illum
equinoctio tercium bruma teneat. Extremi enim semper sole carent.
unde et athile insula unius diei nauigatione ad aquilonem mare
congelatum inuenitur. De plagis mundi. Capitulum. x.

Climata idem plage mundi sunt iiij. Orientalis ab exortu
solsticij ad brumalem. occidentalis ex hinc usque ad solsti-
cialem australis inde ad occasum brumalem. Porro sep-
tentrionalis ab occasu solsticiali usque ad exortum eiusdem partis,
ex quibus orientalem et occidentalem ianuas celi nominant et
nec in medio tm terre positis habentur equalia nam sub aquilo-
ne degentibus brumalis dies breuior et solsticialis prolixior. or-
tum occasumque dilatans alias plagas angustat. Item apud australes
utraque prefata dies moderatior supra dictam diuersitatem in-
mutat. Licet ubique solsticiali exortui brumalis occasus ex eadem
linea respondeat nam et cunctis exortibus solis eodem modo post
tandem sex semper menses cogruit occasus. De stellis. Capitulum xi.

Stelle lumine a sole mutuantes cum mundo uerti ut pote uno
loco fixe et non stante mundo uage ferri dicuntur exceptis
hijs que planete i. errantes uocantur. easque diei aduentu
celari nec umquam celo decidere. fulgor plenilunij et solis probat
diluculum quam uis uideamus igniculos ex aere lapsos. portari
uentis uagique lumen syderis imitari teucibus cito coorientibus ue-
tis. Sydera autem alia sunt in liquorem soluti humoris fecunda.
alia concreti in pruinas. aut coacti in niues. aut glaciali in grandi-
nes. alia flatus temporis. alia uaporis. alia roris. alia frigoris. Nec
solum errantia ut saturnus cuius transitus ymbriferi fiunt. sed
et quedam fixa polo. cum errantium fuerint accessu uel radijs

impulsa ut sucule in fronte thauri quos obid greci pluuio nomine
hyadas appellant. Quin & sua sponte quedam statutisq; tempo-
ribus ut edorum exortus & arcturi qui per idus semptembris
cum procellosa grandine surgit & ni nbosus orion & canicula
que nimium feruis xu kl. augusti emergit. De cursu Planetarum xii.

Inter celum terramq; septem sydera pendent certis discre-
ta spaciis que uocantur errantia contrarii mundo agen-
tia cursum idem leuium illo semper in dextra precipiti
Et quamuis assidua conuersione in mense celeritatis adtollan-
tur abeo rapiantur q; in occasus aduerso tamen ire motu p suos
queq; pasus aduertuntur nec inferius nec superius propter
obliquitatem signiferi uagantia radijs ante solis prepedita ano-
mala uel retrograda uel stationaria fiunt.

De ordine earum Capitulum xiii

Summum planetarum saturnus sydus est natura gelidum et
xxx annis signiferum per agens. In de iouis temperatum
annis xii. Tercium martis feruidum annis duobus et
medius sol. ccc lxu diebus & sex horis quadrante. Infra solem
uenus que & lucifer & uesper. ccc xl uiij diebus a sole numquam
absistens partibus iij xl longius. Proximum illi mercurij sydus
nouem diebus ociore ambitu modo ante solis exortus modo post
occasus splendens numquam abeo xx duobus partibus re-
motior. Nouissima luna xx uij diebus & tercia diei parte signi-
ferum confitiens de inmorata in coitu solis biduo non conpares in
celo. Saturni sydus & martis cum plurimum diebus c lxx io-
uis xxx iij aut cum nimium denis detractis diebus ueneris lx
uiij aut cum nimium lij mercurij xiij aut cum plurimum
xuiij. Occultantur uero meantes cum sole partibus numquam
amplius undenis sepe uero & a septenis erumpunt.

De apsidibus earum xiiij

Sunt autem sui cuiq; planetarum circuli quos greci ap
sydas in stellis uocantur aliq; quam mundo quam et
terra auerticibus duobus quo appellauerunt polos

centrum celi nec nō & signiferi ē obliqui inter eos siti. Omnia autem hec constant rōne circini semper i dubitata ergo ab alio planetarum cuiq; centro apsides sue exsurgūt ideoq; diuersos habent orbes motusq; dissimiles quam i terrio res absidas necesse ē breuiores ēē. Igitur a terre centro apsides altissime sunt saturno in scorpione ioui in uirgine e marti in leone soli i gemmis ueneri i sagittario mercurio i capricorno Medijs omnium partibus & econtrario ad terre centrum humillime atq; proxime sic fit ut tardius moueri uideantur cum alltissimo ambitu feruntur nō quia accelerent tardētue naturales motus qui certi ac singuli sunt illis planetis. Sed quia deductas a summa apside lineas coartari ad centrum necesse ē sicut i rote radius idemq; motus alias maior alias minor centri propinquitate sentitur motum autem uagari quamdiu in uicino sunt terre cum abscedant in altitudinem minui lune maxime sublimitatis approbatur. De quibus si plenius scire uelis lege plinii secūdm ex quo & ista nos excerpsimus.

Quare muteni colores Capitulum xv

Suus quidem cuiq; color ē saturno candidus ioui clarus marti igneus lucifero gaudens uespero refulgēs mercurio radians lune blandus soli cum oritur ardens postea dies. Sed coloris ratio altitudinē temperat. Si quidem earum similitudinem trahunt in quarum aera uenere subeundo unguitq; ad propinquantes ultlibet alieni meatus circulus frigidior in pallorem ardentior i ruborem uentuosus in horrorem sol atq; conmissure apsidum extremeq; orbite atram i obscuritatem. De hodiaco circulo xvi

Hodiacus uel signifer ē circulus obliquus xii signis constans per quem errantes stelle feruntur Nec i aliud habitatur in terris qm̄ quod illi subiacet reliqua apolis squalent ueneris tamen stella excedit cum binis partibus. Luna quoq; per totam latitudinem eius uaga-

tur. Homino non excedens. cum Abbis mercurij stella laxissime ut
tamen adiuodenis partibus. tot sunt enim latitudinis. n̄ amplius
octonas pererret. Neq; hasequalis sed duas in medio eius. & sup
quatuor infra duas. Sol deinde medio fertur. inter duas partes.
flexuoso draconum meatu inequalis. Martis stella quatuor i
modis iouis media. & super eam duabus saturni duabus ut sol

De duodecim signis. Capitulum. xvij.

Signa xij uel acausis annalibus. uel agentilium fabulis
nomina sumserunt. Nam arietem martio mensi.
propter ammonem iouem tribuunt. unde & ieius
simulacro arietis cornua fingunt. Taurum aprili ꝓpter eun-
dem iouem. q̄d in iouem conuersus sit fabulose. Castorem &
pollucem maio. propter insigne uirtutis. Porro cancrum ui-
nio. quando sol ad inferiora redit. quod cancer in pulsus re-
tro cursum dirigere soleat. Leonem quem occidit hercules.
iulio propter uim ardoris assignant. uirginem augusto quia
tunc exhausta coloribus tellus nichil pariat. Libram sep-
tembri. obequalitatem diei & noctis. Scorpionem & sagitta
rium equinis cruribus. deformatum propter flumina men-
sium ipsorum. October & nouember accipiunt. Capricornū
december propter captam iouis nutricem cuius extrema
pisci similia pinguntur. quod huius mensis ultima sint plu-
uialia. Aquarum ianuario. februario pisces. obmenses ymbrise-
ros tradunt. Singulis autem signis xxx. partes terne uero de
cades deputantur. eo quod sol xxx. diebus & x. semis horis
illa percurrat. a medio mensis. idem xii kl. darum die semp
incipiens. De lacteo circulo. Capitulum. xviij.

Lacteus circulus ē figura candidior per medium celi o
uerticem. quem uulgo dicunt. ex splendore solis in
eo currentis. ita fulgere. sed frustra. cum ab illo num-
quam nisi in parte sagittarij uel geminorum tangatur. in i
quibus candidum circulum signifer. cingit.

De cursu & magnitudine solis. Capitulum. xviiij.

Solis ignem dicunt. aqua nutriri multoq; hunc luna ampli
orem. luna uero terra cc. maiorem unde & cunctis unius
magnitudinis apparet. Quod enim nobis quasi cubitalis
uidetur nimie celsitudinis distantia fa. Alioquin maior in dis oriens.
& britannis apparet occidens. Qui dum natura sit igneus. motu
quoq; nimio calorem adauget. Hic cursu uariante dies & menses.
tempora diuidit & annos. aeris q; temperiem accedendo uel receden
do. pro temporum ratione dispensat. ne si semper in hisdem moraretur
locis. alia calor alia frigor assumeret. De natura & sui lune. xx

Lunam non minui nec crescere dicunt. sed a sole illustratam
a parte qua libet ad eum paulatim uel ab eo recedendo
uel ei ad propinquando. nobis candidam partem reuol
uere uel aram. Et die quidem crescente supinam cerni. noua lunam
ut pote superiorem soli. & ad aquilonia subeuntem. Decrescentem
uero erectam & deiectam in austros. plenam autem soli semper aduer
sam. sublime humili sole. humilemq; sublimi. quam lucere dodra
tis semuntias horarum adicientem usq; ad plenum orbem detrahe
tem q; in diminutionem intra. xiiii autem partes solis semper oc
cultam cc. nouissimam uero primaq; lunam eadem die uel
nocte nullo alio in signo ariete conspici.

Augmentum de cursu lune per signa. xxi.

Luna zodiacum tredecies in xii suis coficit mensibus.
duobus scilicet diebus & ui horis & bisse idem. uiii
uncijs. unius hore per singula signa decurrens. Si ergo uis
scire in quo signo luna uersetur sume lunam quam uolueris conpu
tare. ut pote xii multiplica per iiii. fiunt xlviii. partire per nouem
nouies quini quadrais quinquis. Quinq; ergo signis ex quo luna
nata e ex actis. que haud dubie in eodem quo sol e sydere semper
accenditur. in sexto iam signo luna xii conmoratur. Quod si unum
remanserit ui horas signi sequentis noueris cc. completas. Si duo
xii. si tria xiiii. Si iiii diem integrum. Si octo ocies senas horas idem
duos adiectos cc. dies. Ex quibus tamen horis per terna semper signa
binas subtrahere memento. Operosum e enim in singulis signis ho-

ras minutatim diuidere peruncias. unde in presenti quamuis ad nonas portiones tria remanserit. non horas tamen xiiii. sed xvi. sexti signi xii^ma luna complebit. Et hec quidem luna in prima uel media parte signi cuiuslibet nata prompta est computatio. Sin autem alias quod primo signo luna accensa uel dempserit, uel retinuerit partes tot sequentibus etiam retrahere, uel adicere recorderis. iiiii horis. in luna pro quinque diebus in sole computatis. De eclipsi Solis et lune xii.

Solem interuentu lune. binamque terre obiectu nobis peribet occultari. Sed solis defectum non nisi nouissima primaue fieri luna quod uocant coitum. lune autem non nisi plena non posse uero totum solem adimi terris. intercedente luna. Si terra maior esset. quam luna. Omnibus autem annis fieri uirtusque syderis defectus statutis diebus. horisque sub terra. nec tamen cum superne fiant ubique cerni. aliquando propter nubila sepius globo terre obstante conuexitatibus mundi. Et lune defectum. aliquando uero mense apriori. solis uero septimo eundem bis in xxx. diebus super terras occultari. sed ab aliis hoc cerni. quondam in xii. diebus utrumque sydus defecisse semel. iam mira ratione lunam in occasu defecisse. utroque super terras conspicuo sydere. Sed ne singulis mensibus et eclypsis fieret latitudo signiferi lunam superius in feruisue transmittit. Vbi non sit & quare xxiii.

Defectus solis ac lune. uespertinos. orientis incole non sentiunt. nec matutinos ad occasum habitantes. obstante et globo terrarum. neque enim nox. aut dies. quamuis eadem toto orbe simul est. obposuit globi noctem. aut ambitu diem afferente. Tempore enim alexandri magni luna defecit in arabia hora noctis secunda. eademque in sycilia ex oriens. et solis defectum qui fuit ipsanio et fontegio consulibus. ii. k. mai. campania hora diei inter septimam. et octauam armenia inter x^ma et xii^ma sentit.

De cometis. xxiiii

Comete sunt stelle flammis crinite repente nascentes. regni mutationem. aut pestilentiam. aut bella uel uentos estusue portendentes. Quarum alie mouentur errantium.

modo alie inmobiles herent. Omnes ferme sub ipso septentrione aut aliqua eius parte non erta. sed maxime incandida. que lactei circuli et nomen accepit. breuissimum quo cernerentur spacium. viii. dierum. adnotatum est longissimum. lxxx. sparguntur aliquando et errantibus stellis. certisque cernes. sed cometes numquam in occasura parte celi est.

De aere Capitulum. xxv.

Aer est omne quod in ani simile uitalem hunc spiritum fundit. Infra lunam uolatus auium nubiumque et tempestatum capax. ubi et potestates aereae superna sede deturbatae cum tormento diem iudicii durius. tunc dampnandae prestolantur. et ex quo hominibus apparentes aeria corpora. sibi meritis similia sumunt. nam super lunam quae aeris etherisque confinio currit. et omnia pura ac diurnae lucis sunt plena. cuius uicinia tangere et fertur olimpus. A nobis autem per noctem cernuntur sydera. ut reliqua lumina et tenebris. Superior uero et serenus aer celo inferior autem qui exhalationibus humidis corporascit terrae deputatur. ubi sunt ignis. grando. nix. glacies. et spiritus tempestatum. quae dominum de terra laudare iubentur. Sed et ipse aliquando celum uocatur. unde et petrus ait celos in diluuio perisse. cum aer turbulentus esset conuersus in undas. et celi celorum dicuntur syderei celi aeriorum istorum tanquam superiores inferiorum.

De uentis Capitulum. xxvi

Ventus est aer conmotus et agitatus. sicut flabello breui potest adprobari nec aliud intelligitur quam fluctus aeris. qui ut clemens ait ex quibusdam montibus excelsis. uelut compressus et coangustatus ordinatione dei cogitur. et exprimitur inuentos ad excitandos fluctus estusque temperandos. Pro diuersis autem partibus celi nomina diuersa sortitur.

De ordine uentorum. xxvii

Ventorum quatuor cardinales sunt. Quorum primus septentrio qui et apartias. flatrectus ab axe. faciens frigora et nubes. Huic dexter circius. qui et tracius. faciens uiues et grandines. A sinistro aquilo. qui et boreas nubes constringens et

Secundus cardinalis subsolanus qui et afeliotes ab ortu intonans
solis temperatus. Cuius adextris uultuernus qui et calcias cun-
cta desiccans. Asinistris eurus nubes generans. Tercius cardinalis
auster qui et notus humidus calidus atq; fulmineus. Huic adex-
tris euro auster calidus. Asinistris euro notus temperatus calidus.
uenti australes quia ex humili flant maiores in mari tempestates fa-
ciunt quam septentrionales. Ideoq; post austros noxius precipue et
terremotus. Quartus cardinalis zephirus qui et fabonius hyemem
resoluens flores q; producens. Cui dexter affricus qui et lybs tempe-
stuosus tonitrua generans et fulmina. Asinistris chorus qui et ar-
gestes in oriente nubila in india faciens serena. Sunt autem
peculiares quibusq; gentibus uenti non ultra certum procedentes
terminum ut atheniensibus scyro paulo ab argeste deflexus nar-
bonensibus circius qui nec aduiennam quidem eiusdem prouin-
tie peruenit urbem. Duo sunt autem extra hos ubiq; spiritus magis et
quam uenti aura et altanus. Aura enim est lenis motus aeris in ter-
ra altanus in pelago. De tonitruo. Capitulum xxviii

Tonitrua dicunt ex fragore nubium generari cum spiritus
uentorum earum sinu concepti sese ibidem uersando et
pererrantes et uirtutis sue mobilitate in quamlibet par-
tem uiolenter erumpentes magno concrepant murmure instar
exilientium de scabulis quadrigarum uel uesice quelibet parua
sit magnum tamen sonitum displosa emittit.

De fulminibus. Capitulum xxiiii

Fulmina nubium attritu nasci in modum silicum con-
lisorum concurrente simul et tonitruo sed sonitum tar-
dius aures quam fulgur oculos penetrare nam omni-
um rerum conlisio ignem creat quidam dicunt dum aer in se
uaporaliter aquam de imis et ignem caumaliter de superioribus
trahat ipsis confligentibus horisonos tonitruorum crepitus gigni.
Et si ignis uicerit fructibus ob cc. si aqua prodesse. Ideo autem
fulminis ignem uim habere maiorem ad penetrandum quia sub-
tilioribus elementis factus est quam qui nobis in usu est.

Vbi non sint & quare · Capitulū xxx ·

Hieme & estate rara fulmina quia in hum e gelidus aer quic quid accipit ignei uaporis extinguitur estate calidi uapores raro tenuesue densantur in nubes sine quibus non fulgurat · Quę ratio scythiam egyptumq; premunt a fulmine cui subiacet ytalia · ubi mitiore hyeme & estate nimbosa semper quodam modo uernat uel autumnat · De arcu · Capitulū xxxi ·

Arcus in aere quadricolor ex sole aduerso nubibusq; formatur · i dum radius solis immissus caue nubi repulsa acie in solem refringitur instar cere imaginem anuli reddentis · quia de celo igneum · de aquis purpureum · de aere iacinthinum · de terra gramineum trahit colorem · Rarius autem estate quam hieme & raro noctibus · nec nisi in plenilunio cernitur · utpote de luna refulgens ·

De nubibus · Capitulū xxxii

Nubes coacto gutatim aere conglobantur · Qui fumali leuitate uapores aquarum de terra, mariq; sustollens · quamdiu in minutissimis stellis consistunt sua ui suspendit in altum · qua uel solis igne decocti · uel aeris itinere mutati dulcescant · ut marinam aquam humo uel dulcem marinis herbis infundentes in contrariū solemus transferre saporem · De imbribus · xxxiii

Imbres ex nubium concreti gutiulis · dum in maiores stellas o cocunt · aeris amplius non ferente natura · nunc uento impellente · nunc sole dissoluente pluuialiter ad terras dilabuntur · sed pluuias uocamus lentas & uiges · nimbos autem repentinos & precipites · De grandine · Capitulū xxxiiii

Grandinis lapilli ex stillis pluuie · frigoris & uenti rigore conglatiatis in aere coagulantur · Sed citius niue dissoluuntur & interdiu sepius quam nocte decidunt · De niue · xxxv ·

Niues aquarum uapore necdum densato inguttas · sed gelu precipiente formantur · quas in alto mari non cadere perhibent ·

Signa tempestatum uel Serenitatis · Capitulū xxxvi ·

Sol in ortu suo maculosus uel sub nube latens pluuium diem presagit · si rubeat sincerum · Si palleat tempestuosus · si conca-

uris uideret. ita ut medio fulgens radios ad austrum & aquilonem emittat
tempestatem humidam & uentosam. Si palludis rimosas nubes occidat
aquilonem uentum. Cyclum fere spere tubet serenum diem. Si mane
tempestuosum significat. Ab aquilone fulgor & ab eoro tonitrua tempe-
statem & ab austro flatus. cum profundit. Luna uel sitibrat quasi autem
uentos ostendit. Si summo mane circulo maculis nigrescit. plurimum o
uentis ostendit. Si in medio plenilunium serenum diem cum in noctur-
na nauigatione significat. adeemos tempestas erit. et cum del sim undis
sepius exiliunt. quo illi fermentur inde uentus exsurgit. & unde nubes
dissolue cyclum aperiunt. De pestilentia Capitulum. XXXVII

P estilentia nascitur aere uel siccitatis uel caloris uel pluuiarum &
intempestiua promentis hominum corrupta quo spirando
uel edendo percepitis lucem mortemq generat. unde sepius
omne tempus estatis in procellis turbines q brumales uentis conspici-
mus. Sed hec cum suo tempore euenerint tempestates. cum uero alus
prodigia uel signa dicuntur. De natura aquarum duplici. XXXVIII.

A quarum duplici natura formantur & reformantur omnia quę
cernimus tur interna. nam salse in mari commencentes mortali-
bus fructus nutriunt. interris & acri dulces. apius o
alendis fructibus siccq sedande congruunt. Sed quę harum naturalis sit
quęrunt uerae autem deprehendunt. dum in alterutrum refundit hęc
per mutationem q uiceres. illa per burnum diffusa equant maris uero
fecabis crebris terrarum spacia distinguntur. ut & gentium terminos
intercludant. & alterius opibus omnes prouinciae per commercia diuent.
De estu oceani. Capitulum. XXXVIIII

E stus oceani lunam sequitur. tamquam eius aspiratione retrorsum
rabantur. eius q impulsi terrae refundantur. Qui estus die bis affluit
et retrocedit. unius semper horę dodrante & seminuta trans-
missa iuxtae. eiusq omnis cursus in dolones & maliuas. in minores e
estus diuidunt & maiores. Sed ledon aquinia & nuctesima luna inchoans
quot horis accessit. tot & peruenit. malina autem aetria decima & sau
cesima. uim incipiens citior in accessu. Sed tardior in recessu. iii diebus &
xii horis perseuerat. in medio sui semper lunam puram. xiii ostendes

& per equinoctia, uel solsticia solito ualidius exestuans. Per octo nos autem
annos ad principia motus & paria incrementa certissimo, lune reuocantur
ambitu. Illa semper aquilonia tenente minores, quam cum in austro digres-
sa proprio remisu uim suam exercet. Cur mare non crescat. xl.

q Quod mare fluuiorum occursu non augetur, dicunt naturaliter sal-
sis uadis, fluentum dulce consumi uel uentis, aut uapore solis
abripi, ut lacis lacunisque probamus in breui momento desic-
catis, uel etiam occulto meatu in suos refluere fontes & solito per suos
amnes gressu recurrere. maruus autem aquis dulces superfundi, ut po-
te leuiores, ipsas uero ut grauioris naturę magis sustinere superfusas.
Cur sit amarum. Capitulu xli.

m Mare ie circo dicunt salsum permanere tot fluminibus ac pluuiis
irrigatum. Quod ex hausto a sole dulci tenuique liquore, quem
facillime trahit, uis ignea omnis asperior crassiorque ligatur. Ideoque
summam equorum aquam dulciorem esse profundam. Sed in dulcibus
aquis lunę alimentum esse, sicut solis in mari. De rubro mari. xlii.

m Mare rubrum nomen a roseo colore trahit, quem tamen non na-
turaliter habet. Sed uicinis litoribus quę sanguineo colore
rubent inficitur, ideoque inde minium & alii colores pictu-
rarum rubreque gemmę leguntur. Scinditur autem in duos sinus, quo-
rum per ficus aquilonem arabicus petit occidentem, qui centum xu-
milia passuum distat ab egyptio mari. De nylo. Capitulu xliii.

n Nili flumine quod inter ortum solis & austrum enascitur pro
pluuiis utitur egyptus propter solis calorem, ymbres & nu-
bila respuens. mense enim maio dum ostia eius quibus in-
mare influit, Zephiro flante undis cicitis harenarum cumulis
perstruuntur, paulatim intumescens ac retro propulsus, plana irri-
gat egypti. uento autem cessante ruptisque harenarum cumulis suo
redditur alueo. Aquis terram necti. Capitulu xliiii.

a Aqua creator orbem medio ambitu precinxit, quę ex omni
parte in centrum terrę uergeret & interiora nitens deci-
dere non posset, ut cum terra arida & sicca constare per se
ac sine humore nequiret, nec rursus stare aqua nisi sustinente &

terra mutuo amplexu iungerentur ac sinus pandente. Illa uero permeante totam intra extra supra infra uenis ut uinculis discurrentibus atque etiam insummis iugis erumpente.

De terre dispositione xlv.

Terra fundata est super stabilitatem suam. Abyssus sicut pallium amictus eius. Sicut enim ignium sedes non est nisi in ignibus. aquarum nisi in aquis. spiritus nisi in spiritu sic terre arcentibus cunctis nisi in se locus non est natura cohibente. et quo cadat negante que in centro uel in cardine mundi sita humilium in creaturis ac medium tamquam grauissima locum tenet cum aqua aer et ignis ut leuitate nature ita et situ. Sed ad altiora preueniat.

Terram globo Similem. Capitulum xlvi

Orbem terre dicimus non quod absoluti orbis sit forma in tanta montium camporum disparilitate. Sed cuius amplexus si cuncta linearum comprehendantur ambitu figuram absoluti orbis efficiat. Inde enim fit ut septentrionalis plage sydera nobis appareant meridiane numquam. Rursusque hec illis non cernantur obstante globo terrarum septentriones, non cernunt trogodite et confinis egyptus nec canopum italia. quamuis eiusdem orbis pene dimidio maior pars abociente ad occasum quam a meridie ad septentrionem habitetur hinc calore illinc rigore prohibente accessum.

De circulis terre. Capitulum xlvii

Octo circulis terra prouarietate dierum distinguitur. Primus ab indie parte australi. per rubri maris incolas et affrice maritima ad columnas herculis, peruenit quo equinoctii die medio gnomonis vii pedum umbram iiii pedes longam reddit. Dies uero longissimus xiiii horas equinoctiales habet. Secundus ab occasu indie per medos uadit et persas arabiam syriam cyprum cretam lybiam et septentrionalia affrice contingens umbilicus equinoctio xxxv pedum umbram xx iii pedes longam facit. Dies autem maxima xiiii horarum est accedente bis i quinta xa parte unius hore. Tercius oritur ab indis in auo proximis tendit per caspias partes taurum pamphiliam rhodum cycladas syracusas catenegades gnominis cuncte umbram xxxviii unciarum faciunt longissimus dies horarum xiiii atque dimidie cum tricesima unius

horę. Quartus ab altero latere in aui per ephesum mare cycladum septentrio-
nalia sicilię narbonensis gallię exortiua affricę maritima tendit ad occasum
gnomini xxi pedum respondent umbrę vi pedum. Longissimus dies habet
horas xiiii et tercias duas unius horę. Quinto circulo continentur ab intro-
itu caspij maris bactrij armenia macedonia tarentum tuscum mare bale-
ares hispania media. Gnomini vii pedum umbrę vi maximus dies hora-
rum xv. Sextus amplectitur caspias gentes caucasum samotraciam illyri-
os campaniam etruriam massyliam hispaniam traraconensem mediam
et inde per lusitania. Gnomini pedes viiii umbre viii longissimus
dies horarum xv addita nona parte unius horę. Septimus ab altera cas-
pij maris hora incipit uadit q pertracię auersa uenetiam cremonam ra-
uennam transalpinam galliam et reneum celtiberiam gnomini xxxv
umbrę xxxvi amplissima dies horarum xv et quintarum portium horę
trium. Octauus atonai per meotium lacum et sarmatas dacos partemq
germanie gallias ingreditur longissimus dies horarum xii. His circulis
antiqui duos preponunt unum per insulam meroen et ptholomaidam
rubri maris urbem ubi longissimus dies xii horarum e dimidia hora
amplior alterum per sienen egypti qui e horarum xiii duosq subici-
unt. Primum per ypborcos et britanniam horarum xvii alterum scy-
thicum eriphei uigis inhilen in quo continuantur noctesq puices.

Gnomica de isdem Capitulii xl viij

Ambilici quem gnomon appellant umbra in egypto meridiano
tempore equinoctij die paulo plus quam dimidiam gnomi-
nis mensuram efficit. In urbe romana pars gnominis de e
umbra in oppido ancona super e vta tricesima in parte italię quę uene-
tia appellatur hisdem horis umbra gnomini pars fit. Simili modo
quidem e supra alexandriam v milibus stadium solsticij die medio
nullam umbram iaci sicut et in india supra flume hispasim quod et
apud trogoditas quadragesima ante et post solticium die fieri dicunt
medius xc diebus in meridiem umbram iaci. Sed et in meroe insula-
nili v milibus stadium asyene bis in anno absumi umbras sole xiima
thauri partem et xiiima leonis obtinente.

De terrę motu xl viiij.

Id totum quod sequitur est Senece Opus in questionibus naturalibus, usque ad finem. Deest autem principium libri primi

9

Lib. cap. V ad finem

J. Hardt

exumere cas tanta de formitate corrupta ut faciem uisentium
reddant seruata similitudine inpeti. Sunt que cum uideris
placere tibi uires tue possint in tantum lacerti crescunt &c
totius corporis supra humanam magnitudinem habitus au
gentur. Sunt que dextras facies ostentant. Sunt que sinistras. Sunt
que torqueant & uitat. Quid ergo mirum est eius modi quoque spe
culum in nube fieri quod solis species uiciosa. Inter cetera ar
gumenta & hoc erit quod nunquam maior redatur arcus i
dimidio circuli apparet & quod eo minor est quo altior est
sol. Arcus autem uentos aut pluuias aut serenum signifi
cat ut ait uirgilius noster. Et bibit ingens arcus cum ad
uentant ymbres. Sed non easdem unde cunque minas asserit a me
ridie ortus magna ui aquarum uehet. Vinci enim non potest
ualentissimo sole. tum in illis est uirtus. Si circa occasum reful
sit. Tonabit & leuiter impluet. Si ab ortu eleuatur surrexerit. sere
na premitur. Quare tamen si imago solis est arcus, longe e
ipso sole maior aparet. Quia est alicuius speculi natura ta
lis ut maiora multa uideantur ostendat & in portentuosam
magnitudinem augeat formas. Alicuius inuicem talis
est ut minuat. Illud die quare in orbem eas facies nisi
orbi reddatur. diceres enim fortasse. unde sit illi color ua
rius. unde sit talis figura non dices nisi aliquod exemplar
ad quod formet ostenderis. Nullum autem aliud quam sole
a quo confitearis illi colorem dari. Sequitur ut det formam de
niq inter me & te non conuenit. tu dicis illum colorem
esse. ego uideri. Qui siue est siue uideatur esse a sole est. Tu non ex
pedies quare color ille subito desinat cum omnes fulgo
res paulatim decuciant. Proinde & repentina facies eius
est & repentinus interitus. proprium enim speculi. hoc est quod
non per partes sternitur quod apparet. sed statim totum fit. eque
cito omnis in illo uisus abolet quam ponit. Nichil enim ali
ud ad ista efficienda uel remouenda opus est quam osten
di & abduci. Non propria ergo in ista nube substancia nec corpus

medam

sed mandatum e & sine re similitudo. Vis scire hoc ita o
ee. desinet arcus. si obtexeris sole. opone inquam soli al
teram nubem istius uarietas peribit. At maior aliquanto
e arcus. quam sol. Dixi m̄ fieri specula. q̄ multiplicent omne
corpus qd imitant. illud adiciam. omnia q̄ per aquam uident
longe ee maiora. liuere quam ius minuere & obscure peruu
tiram pilam aqua plenam. maiores clariores q cernuntur. Puncta
formosiora q̄ s uident. si innatant intro. Sydera ampliora
per nubem aspicienti uidentur. quia acies nra humido labitur. nec a
prehendere qd uult sideliter poi. Quod manifestum fiet si poculu
impleueris aqua & iniecteris annulum. Nam cum ipo fundo anu
lus iaceat. facies in fumo aque redditur. Quic qd uidet per humore.
longe amplius est uero. Quid mirum. maiore reddi imaginem
solis. que in nube uisitur cum duabus decausis no accidat o
quia in nube e aliquid simile uitro qd poi per lucere & aliquid
aque quam sin dum habet. iam aparet eius natura inqua
ex sua uertat. Quo inquit. cisti uit in ientionem ex hoc ipo
argumentum contra te suma. Virgula solet fieri uirca stricta.
ud pluribus anglis in modum claue tortuosa. hec si extras
uerso solem accipit colore talem qualis in arcu solet uidi
reddit. Vt scias hic no imagine solis ee coloris imitatione
ee ex re percussu primu in hoc argumento pro me sit qd ap
paret a sole fieri. qd apparet leue quidam ee debere &
simile speculo qd sole repercuciat. de inde qd aparet no
fieri ullum colorem sed specie falsi coris. quale ut dixi co
lumbaratum ceruix & sumit & ponit ut cunq deflectit.
hoc aute & in speculo e cuius nullus uidet color sed o
simulatio quedam coloris alieni. unu in hoc soluendu
e. qd no uisitur in ista uirgula solis imago cuius bene
explicande capax e. Ita conatur quide reddere imagine.
quia leuis e materia. & ad hoc abibilis. sed no potest
quia enormitur facta e. si apta fabricata foret. totide red
deret soles quot habuisset in spectores. Que quia discernunt

inter se nec satis in uicem specula nitent inchoat tamen ima
gines nec exprimunt & ob ipam uicinia uirbant & in specie
coloris unius adducunt Ci quare arcus no implet orbem sed
pars dimidia eius uidet cum plurimum porguit incuruat
q Quidam ita opinant. Sol cum sit multo altior nubibus
a superiore tamen illas percutit parte Seqt ut inferior earu
pars no tangatur lumine. Ergo dum ab una parte sola accipit
una imitant q nunquam dimidia maior e Noc argume
tum parum potens Quare quia quamuis sol ex superiore
parte sit totam tamen percutit nubem Quid nunc ergo co
tingat cum radios transmittere solea t & omne densitate
perrumpere. Deinde contrariam rem proposito suo di
cunt Nam si superior e sol & ideo superiori tantum parti
nubium affunditur nunquam terratenus descendit ut qui
usq in unum dimittitur preterea nunquam no contra sole
arcus e Nichil autem ad rem pertinet supra infrane sit. quia
totum qd contra e latus uerberat. Deinde aliquando arcu
& occidens facit. Tunc certe ex inferiori parte nubes ferit o
terris & inferior. At qui & tunc dimidia pars e quamuis sole
nubes ex humili & sordido accipiant Nri qui sic in nube q
modo in speculo lume reddi uoluit. nube cauam faciunt &
secte pile partem que no potest totum orbem reddere. quia
ipa pars orbis e proposito accedo argumento no consentio
Nam si concauo speculo tota facies opposita orbis exprimit &
serui orbe nichil prohibet aspici tota pila Etiam nunc diximus
circulos apparere solis luneq in similitudinem arcus circumda
tos Quare illis circumdatur in arcu nunquam. deinde quare circulus
semper concaue nubes sole accipiunt no aliquando plane & o
tumentes. Aristoteles aut post autumnale equinoctium qualibz
hora diei arcum fieri estate no fieri nisi aut incipiente. aut i
clinato iam die. Cuius rei causa e manifesta. primumq me
dia diei parte sol calidissimus euicit. no pot imaginem o
suam ab his recipere quas scindit. At matutino tempore o

& uergens in occasum minus e calidus. Ideo a nubibus sustine
ri & per eum poi deinde cum facere arcum no soleat. nisi aduer
sus his in quibus fac nubibus cum breuiores dies sunt. semper
obliq̃ e. Itaq qualibet dici parte & cum alissimus e. habet aliquas
nubes quas ex aduerso ferire possit. At temporibus esiuis. supra o
uerticem nrm fert. Itaq media die excelsimus rectiore terras aspi
cit linea. quam ut ullis nubibus possit ocurri oms enim sub sebt

Nvne de uirgis dicendum e. quas no minus pictas uariasq
& eq pluuiarum signa solemus accipere. In quibus
no mult opere consumendum e quia uirge ni
chil aliud sunt quam imperfecti arcus Nam facies
quidem & iam se spargenti Itaq ide e in illis qui & in arcu
color tamen figura mutatur. quia nubium quoq in quibus ex
tendunt alia similis uarietas in coronis e. Sed hic differt quia co
rone ubiq fiunt ubicunque sydus e. arcus no e nisi contra sole.
uirge no nisi in uicinia solis; possum & hoc modo diferentia
omnium reddere. Coronam si diuisetis. arcus erit si diuisetis uir
ga in omnibus color multiplex ex ceruleo fuluoq uarius Virge
im soli adiacent arcus solares lunaresq sunt coronę omnium
siderum. Aliud qq uirgarum genus apparet cum radij per
angusta foramina nubium tenues & intenti distantesq inter
se dirigunt. Et ipe signa nubium sui. Quo nuc in loco geram. o
Quid eas uocem imagines solis. Historici soles uocant. & bi
nos ternosq apparuisse memorie tradunt Greci parhelia ap
pellant quia in propinquo fere a sole uisunt. aut quia accedat
ad aliquam similitudine solis Non enim iouum imitant. sed ma
gnitudine figuramq ceterum nichil habent ardoris. hebetes t
& languidi. His qd nomen imponimus. an satio qd uirgilius
qui dubitauit deinde de nomine & de quo dubitauerat po
suit Et quo te nomine dicam rethica nec tellis ideo contende
falernis. Nihil q prohibet illas parhelia uocari Sunt autem
imagines solis in nube spissa & uicina in modum speculi o
Quidam parhelyen. ita difiniunt Nubes rotunda & splen

dida similis q soli Sequit n illum nec nunquam relinqui
longius qua fuit cum apparuit Nunquis nrm mitat si solis
effigiem in aliquo fonte aut placido lacu uideri no puto at
qui tamen in sublimi facies eius potest qua nos uidemus red
di si mo ydonea e materia q reddit; Quotiens defectionem sol
uolumus deprehendere ponimus pelues quas aut oleo aut in
plemus pice quia pinguis humor minus facile turbat & ideo
quas recipit imagines seruat; Aparere aute imagines no possut
nisi in liquido & in moto Tunc solemus notare q admodum
se luna soli opponat ut illum tanto maiorem subiecto corpe
abscondat m ex pte si ita contingit no latus in curreret in
hoc dicuntur perfecta defectio q stellas q ostendit & intercipit
luce tam solis cum utq orbis sub eodem libamto sicut Quem
admodum g in aere utrisq imago aterris aspici poi ita in aere
cum sit coactus aer & limpidus constituit ut facie soli accipit
qua & alie nubes accipiunt sed no transmutunt si aut o
mobiles sunt aut rare aut sordide Mobiles n illam ra
re emittunt sordide turpes que no senciunt sicut apud
nos imagine maculosa no reddunt Solent & in luna sicri
parhelia eade ratione Quid n impedit q minus tot sint
qd nubes fuerint apte ad exhibendam imagine Quidam
in illa sententia sunt quotiens duo simulacra talia existant
ut iudicent unum cc sol alterum imaginis apd nos q cum
plurima specula disposita s ita ut alteri sit conspectus conspec
tus alterius omia impleni & una imago ueta e cetere ima
ginum effigies sunt Nichl n refert qd sit qd speculo osten
dunt qe qd n uidet reddit Ita illud q in sublimi si nu
bes soris aliqua disposuit ut inter se se aspiciant altera nu
be solis imagine altera imagines reddi debent aute hee nu
bes q hoc prestant dense cc leues plane natura solis ob
hoc omia q huius modi sunt simulacra candida s &
similia lunaribus circulis quia ex percussu obliq accepto
solis resplendent Nam si infra sole nubes fuerit & pro

ptior ab eo dissipat longe autē posita radios nō remittit nec una
gine efficit Quia apud nos quoq specula cum procul a nobis o
abducta s̄ faciem nō reddunt quia acies nr̄a nō habet usq ad
nos cursum pluuiarum autē & hy soles utar autem histori
ca lingua in dicta sunt Vtiq si a parte consuerit nubes inde o
maxime ingrauescent cum utrinq solē cinxit talis effigies
si a raio credimus tempestas surgit

Tempus ē alios quoq ignes percurrere quorum di
uerse figure sunt aliquando emicat stella aliqn
ardores s̄ aliqn sixi & herentes nō nunqua uol
lubiles horum plura genera conspiciunt Sunt enim uelle
corona cingente in uorsus ignes ecli Recessus ē similis effosse in
orbem spelunce Sunt phisicle in magnitudine uasti rotundiq ig
nis dalio similis qui uel feri uel in uno loco flagrat Sunt
chasmata cum aliqd ecli spatium flammam uelut dehisc
ens in abdua ostendit Colores q̄ omnium plurimi sunt
quidam ruboris acrimi quidam cuniuide ac leuis flame qd
dam candide lucis q dam micantes quidam equaliter &
sine eruptionibus fului Videmus q̄ stellarum longos a ergo al
besce tractus hec uelut stelle exiliunt & transuolant uident
q longum igne porrigere propter in mensam celeritate cum
acies nr̄a nō discernat transitum eorum sed quocunque cō
curret hoc totum ignitu cdat Tanta n ē uelocitas motus ut
partes eius nō despiciant sed tm̄ suma pndant Intelligimus
magis qua pereat stella quā q̄ exeat Itaq uelut igne continuo
totum iter signat quia uisus nr̄i tarditas nō subsequitur mo
menta currentis sed uelut simul unde exierit & quo perue
neri Quid fit in fulmine longus nobis uidet ignis eius
quia spatium sursum transiuit & occulis nr̄is occurrit
in uniuersum per qd deiectus ē at ille nō extenti corpus
per omē peruenit Neq n tam longa & extenuata in impe
tum ualent Quūm q̄ prosiluunt a tro fit Nō nuqua & aliq
oportunitate aeris nascitur Multa sunt in sublimi sicca

calida terrena. Inter q̄ oritur & pabulum suum subseques
defluit ideoq; uelociter rapitur. At quare colore diuersus e. i.
Quia refert quale sit qd incenditur & q̄ uehemens quo in
cenditur. Ventum autē significat eius modi lapsus & qd
ab ea parte qua erumpunt fulgores in quis quom̄ fiunt q̄s
greci chelas apellant. Multis ut aiunt modis. pot illos ue
torum uis edē. potest superioris cęli feruor. Nam cum late
fusus sit ignis. inferiora aliqn̄ si accendendi sunt idonea
corripit. Potest stellarum motus cursu suo excuare ignē
& subiecta transmutere hoc u̅ no pot fieri ut aer uim ig
neam usq; in ethera ęlidat. ex qua fulgor adorue sit ue stel
le similis ex cursus. Ex his fulgoribus quędam p̄ceps eunt
similia prosilientibus stellis quedam cētio loco permanent
& tm̄ lucis eniuiunt. ut sugent tenebras & die represen
tent donec consumto alimento primum obscura sint. de
inde flame in̄ q̄ in se cadit per qd asiduam diminutionem
redigant in nichilum. Ex his quedam in nubib; apparent q̄
supra nubes cum aer spissus igne q̄ peior terris diu pauerat
usq; in sydera expressit horum aliqua no paciunt moram
sed transcurrunt aut extinguunt sub inde q̄ reluxerant. t
hęc fulgores dn̄t. quia breuis facies illorum & caduca e.
nec sine iniuria decidens. sepe & fulminum noxas ędider
ab his tecta uidimus sine iecta fulmine q̄ aspo plectra gre
ci uocant. At quib; longior mora e & ignis fortior motu
q̄ cęli sequens aut proprios cursus agunt. cometas nr̄i pu
tant de quibus dictum e genera horum sunt pagonię lam
pades & cythare & alia omia quorum in exitu sparsus
e. dubium an inter hos ponant trabes & pubie q̄ raro
sunt uise. Multa n conglobatione se uigens illorum or
bis aliqn̄to maiuni amplitudine solis exupat. Inter hęc
ponas licet & qd freqnter in hystoriis legimus. cęlum ardē
uisum cuius no nunquam tam sublimis e ardor ut in ip sydera
sa uideat no nunquam tam humilis ut humillimis ice

dijs speciem prebeat Sub tiberio cesare cohortes in auxiliū
hostiensis colonie concurret tanquam stagnantis cum celi ardor fu
isset per magnam partem noctis parum lucidus et assi fum
idiq ignis De his nemo dubitat quin habeat flamam q̄
ostendunt et ita illis sba e Deprioribus qr de arcu dico & coro
nis an decipiant aciem & mdatio consient an in illis q̄ ue
rum sit qd apparet Nobis no placet in arcu aut in coronis
subesse aliqd corpis et Nichil n iudicamus in speculis
nisi fallatia ee nichil aliud q̄ alienum corpus mentienti
bus No e n in speculo qd ostenditur alioqn no exiret nec
alia ꝓtinus imagine abduceret n innumerabiles m̄ inte
irent modo excitent forme Quid g̃ simulacra s̄ ista & i
anis uerorum corporum imitatio Suntq ipa aquibꝫ dam
ita composita ut hoc possent & detorquere in pauiū Nam
no dixi sut specula q̄ fane prospientium obliquent Sui o
q̄ in finitum augeant ut humanum habuum modum q̄
excedant nostrorum corporum Hoc loco uolo enarrare fa
bellam no inteligas qd nullum quidem instrumentum
irritande uoluptatis libido contempnat & ingeniosa sit ad
incitandum furore suum Hostis fuit quidam obscenita
tis usq in scenam perducte hunc diuite anarum seruū
miles seruum diuus augustus in dignum uindicta iu
dicauit cum a seruis occissus eet et tn no pronucciauit iu
te ce sum uideri Non tm m̄ ab uno seru inputus sed tā
uirorum q̄ seminarum auidus fuit fecitq specula eius
note cuius m̄ retuli imagines loge maiores reddentia in
quibus digitus brachij mensuram & longitudine excedet
hec aute ita disponebat cum uirū ipe pateret ausus oms
antifatis sui motus in speculo uideret hac deinde falsa i
imagine ipsius membri tanquam uera gaudebat In omi
bus quod balneis agebat ille delectum & apta mensura ui
ros legebat Si nichminus mendacijs q̄ in faciabile malū
oblectabat Nūc & dic speculum mundiciarum causa

reptum. feola dicti. s. q. potentium illud ore suo lacerandum
dixit fecitq cum illi specula ab omni parte apponerent
ut ipse flagitiorum suorum spectator esset que secreta q. conscia
premunt & que acusatus quisque se fecisse negat. n. in nos
tm sed in oculos suos ingeret. At herilem scelera conspec-
tum suum reformidant. Imperdius q. & ad omne dedecus
exposuis tenerrima oculorum uerecundia & deridean. o
nunc philosophi qd de speculi natura disserant qd in
quirant qd ua facies nra nobis & qd in nos obuersa red
dat. Quid s. rerum natura uoluit. qd cum uera corpora
dedisset & simulachra eorum aspici uoluisset? Quorsu
peruenit hanc corpare materiam excipiendarum ima
ginum potente. Num ad h. s. ut ad speculum barbam e
uelleremus. facieq uiri polirem. require qd intermissum c.

Liber II Senece Ad Lucilium Naturalium questionum

Omnis de uniuerso questio in celestia sublunaria
terrena diuidit. prima pars naturam siderum seruat
& magnitudinem & formam ignium quibus mundus
includit. Soliditne sit ac firmiter creteq materie. an ex sub
tili tenuiq nexum agat. an angat. & infra se sydera habeat.
an in contextu sui fixa. an in uices seruet sole. an retro flectat.
Cetera de inceps his similia. Secunda pars tractat in celum
terramq uersantia. Nubila. niues imbres & humanas mo
tura tonitrua mentes quecunq aer facit patit ue h sublimia
dicem. quia ediciora imis s. Tercia illa pars de agris terris
arbustis satis sequerit & uiris consiliorum uerbo utar de
omnibus que solo continent. Quo m. de terrarum motu que
stione eo posuisti loco q. de nonnullis fulgoribus q. dictus es o
Quia cum motus terre spu fiat. Spiritus autem aer agitat
& si subeat terras no ibi spectandus e. Coguet in ea cor
in qua illum natura possuit. dicam qd maius uidebit
mirum. Inter celestia de terra dicendum erit. Quare in
quis? cum propria terre excutimus suo loco uirum lata
sit & inequalis & enormiter proiecta. an tota in pilam

spectet & in orbē partes suas agat an liget aquas an aquis
liget ipā animal sit an in ers corpus & sine sensu plenū
sps quide. sed alieni & cetera huius modi quotiens in manū
uenerint terram sequent & in imis colocabunt. At ubi
qeret quis terre sit situs qua parte mundi subsederit qm̄ ad
uersus sidera celum q posita sit Hec questio cedit supe-
rioribus. & ut ita dicam meliore condicionem

NVo diri de partibus in quas omnis rerum nature diui
dit materia quedam in comine sunt dicenda. &
h primum interea corpora a quibus unitas e pre-
sumendo. aera ēē Quid sit hoc quare presumendum fuerit
scies si paulo altius repetero. & dixero aliquid ēē continuū
aliquid commissum Continuatio e partium inter se nō i
termissa coniunctio unitas e sine commissura continua
tio e duorum inter se corporum tactus: Nunquid dubi:
um quin ex his corporibus qe uidemus tractamusq que
aut senciunt aut senciunt quedam sint composita Illa
constant aut neuo aut cognatione. ut puta funis frum
tum Rursus nō composita ut arbor lapis: Ergo concedas
ex his oportet qe sensum effigiunt centū ratione pndat
ēē in quibusdam unitate corpum uide quo m̄ auri
bus tuis parcam: Expedire me poteram. si philosophorū
utiq lingua uoluisse ut dicerem unita corpora Hoc cū
tibi remittam tu in uicem reffer michi gratiam Quae
istud si aliqndo dixerim unum memineris me nō ad
numū referre sed ad naturam corporis nulla ope externa
sed unitate sua choerentis Ex hac nota corporum aer est

OMnia que in noticiam nrām cadunt aut cadere
possunt mundus complectit ex his sunt partes qe
dam materie loco relicta Desiderat. n. omnis natura
materiam sicut ars omis que constat Quid si hoc ap-
tius faciam. pars. n. nri manus. ossa nerui occulus
Materia sucus recentis cibi iterus in partes. Rursus quasi

nra pars e. sanguis & e inde materia parat n & alia & o
nichilominus in eorum numero e. quibus totum corpus
efficit. sic mundi pars aer e necessaria quidem. hic e n q
celum terramq conectit. qui una & suma sic separat ut tm
uigat. Separat quia medius interuenit. uigit quia utrinq
per hunc inter se cosensus e. Sup sedat qcqd a terris acce
pit. Rursus ui siderum in terrena transfundit. Quem sic o
parte mdi uocant animalia & arbusta Nam genus ania
lium arbustoriumq pars uniuersi e quia e in consuma
tione uniuersi acceptum. & quia no e sine hoc uniu
sum Vnum aute animal & una arbor quasi pars e
quia si pierit in id ex quo pu totum e. Aer autem ut di
cebam & celo & terris coheret. utq innatus e habet
aute unitate qcdqd alterius nature pars e Nichl enim
nascit unitate

Terra & mundi pars e & materia. Pars quare
sit no puto te interrogatum. ut eq interro
ges quare celum pars sit Quia no magis sine
hoc e q sine illa uniuersu pot ce quia cu his uni
uersum e. Ex quibus ex hoc & ex illa alimta omibus ani
malibus omibus satis. omibus stellis diuidut. Hinc qcqd
e uitium singulis. hinc ipi mdo ta mlta poscenti sub mi
nistrant Hinc proferi quo sustineant tot sydera ta exerci
tata tam auida per die noctq ut in opere ita & in pasui
Et omnis quide rerum natura quantu in nutrimentum i
sui satis sit aphendit. Mundus aute quantu in eternu o
desiderabat inuasit. pusillu tibi exemplu magne ret po
nam Qua tm complectunt humoris quantum ad effectu
animalis. exituri sat e Aer continuus terre e & statim ibi
sic appositus futus unde recesserit Pars e totius. sed ideo
in qcqd terram alimentum misit recepit ut scil materia
n pars inteligi debeat Ex hoc omnis inconstantia eius tu
multus q e hunc qui ex distantibus corpusculis ut puluer

cē seri plurimum uero recedunt Nunq̄ n̄ contexit nisi per
unitatem corporis nisus ē cum partes consentire ad inten
tionem debeant & conferre uires Aer autē si in athomos
diuidit sparsus ē teneri uero disiecta nō possunt Intensio
nem aeris ostendent ubi inflata nec ictū cedentia ostendēt
pondera per magnū spaciū ablata gestante uento ostendēt
uoces q̄ remisse elateq̄ s̄ prout se concitauit aer Quid
n̄ ē uox nisi intentio aeris ut audiat̄ lingue formata per
cussu Quid cursus & motus omīs n̄ne intēsi sp̄s opa sūt
Hic facii uim & uelocitatē neruis crentibus hic cum ue
hementius ipe se torsit arbusta siluasq̄ contorsi & edifi
ficia tota corripiens in aliū frangit hic mare per se lang
uidum & tacens incitat ad minora ueniamus Quis
sine intensione Sp̄s cantus ē? Cornua & tube & eaque
aliq̄ p̄ssura maiorē sonū reddunt q̄ priori reddi pot
n̄ne aeris intensione partes suas explicant̄ Considere
mus quam ingentē uim per occultum agat Paruula ad
modum semina & quorū exilitas in conmissura la
pidum locū nō inuenit in uīn conualescunt ut in
gentia saxa detrahant & in momēta disoluant Scopu
los rupes q̄ radices in terra minutissime ac tenuissi
me findunt hoc quid ē aliud quā intensio sp̄s sine q̄
nich ualidum & ꝯtra q̄ nich ualidū ē Esse autē uni
tatē in aere uel ex hoc inteligi pot̄ qd corpa nr̄a i
terse coherent Quid ē n̄ aliud qd tenet ea quā sp̄s?
Quid aliud quo animus nr̄ agitet̄ Quis illi motus
nisi intencio? Que intētio nisi ex unitate? Que uni
tas nisi hec ei ēēt ex aere Quid autē aliud produ
fruges & segetē inbecille ac uirentes exigit arbores
ac discendit in ramos aut in aliū exigit q̄ sp̄s inten
tio & unitas

Quidam aera dissipant & particlas deducūt
ita ut illi inane permisceant argumentū

auiē exestimant / nō pleni corporis sed multum ua
cui habentis / qđ auibus in illo iam facilis motus qđ
maximus / minimusq; per illū transcursus ē. Sed fallūt
Nam aquarum quoq; simul facilitas ē nec de unitate il
larum dubitatio ē. que sic corpora accipiūt ut semper
in contrarium acceptis refluant. Hanc nr̄i circūstantiam
grci auiē perisiasin appellant / qđ in aere q̄ sicut in aqua
sit. Circumsistit enim omne corpus a quo impellit ot
Nich̄ auiē opus erit ad mixto in anis / Sed hec alias Nunc
auiē quondam in rerum natura uehementia magni im
petus ē colligenda. Nich̄l enim intentione uehementius ē.
& in me herile per aliud nich̄l intendi poterat. nisi aliquid
per semetipm fuerit intendendum / dicimus n. m̄ nō posse qcqm
ab alio mouerit nisi alqđ fuerit ex semetipo immobile / Quid
ē qđ magis credit ex semetipo habere intentionē quam spūs?
Nunc intendi quis negebat cum uiderit iactari terram
cum montibus tecta muros q; & magnas cum populis ur
bes cum totis maria liuoribus? Ostendit intentione spūs
uelocitas eius & diductio. Oculus statim per mlta milia aci
em suam intendit. Vox una simul totas aures percutit lu
men nō paulatim prorepit sed semel uniuersis rebus in
fundit aqua auiē sine spiritu / qe ad modum posset in
tendi. Nūqđ dubitas qui sparsio illa qe ex fundamentis
medie harene cresens in summā amphiteatri altitudinem
peruenit cum intentione aqe fiat? At qui nē magis ullum
aliud tormentum / aq̄ poterit mittere aut aqe quam spūs
hinc se commendat. hoc in deserto & cogente auolli o
Contra naturam suam mlta conat & ascendit nauis
defluere. Quid nauigia sarcina depressa parum ostend
unt sibi aquam resistere quo minus ingat sed spm aqua
enim cedet nec posset pondera sustinere n̄ ipa sustineret
Discus ex loco superiore in piscina nō descendit sed resilit
sed spū nō apta in ostensens sed & ab dua & inclusa. Quod

illi facere expediuu e quia nusqua diuisus e perea ipsa qi
bus seperari uidet cohu sec Interponas licet muros & me
diam altitudine montiu pe omia ista prohibet nob prius
no sibi Id n intercludit in per qd illu nos qui possumus Ipe
quidem per insu per ipm qd scindit & media circumfu
dit tantum & utrinq cingit Sed permeat ab ethere luci
dissimo aer in terra usq diffusus Agilior quide tenuiorq &
altior terris nec minus aquis cetu ethere spissior grauio
q frigidus p se & obscurus lume illi calorq alimentum
e Sed per one spatium similis no e Mutat enim a proximis
Suma pars eius siccissima & ob hoc etiam per tenuissima
propter uicinia eternoru ignium & illos tot motus sideru
assiduuq celi circumactu Illa pars una & uicina terris tensa
& caliginosa e quia terrenas ex halationes receptat Me
dia pars temperantior si sumis imisq conferas quantum
siccitateq pertinet tenuitateq cetu uiq parte frigidior Nam
superiora eius calore siderum senciu uicinorum inferiora
q tepent primu terrarum halitu qui multu secu calidi as
ferunt Deniq quia radij solis replicant & q usq redire
poterunt id duplicato aere benignius refouent deinde
illo spu qui omibus animalibus arbususq ac satis calidus
e Nichl n uiueret absq calore adice nunc ignes no in o
manu facios & certos sed optos terris quorum aliquid
erupunt Innumerabiles in abscondito flagrant semper
obscuro hec tot partes eius fertiles rerum aliquid habet
temperi quo qd sterile e frigidum e calor aute gignit Me
dia q pars aeris ab his submota in frigore suo manet Na
tura n aeris frigida e Qui cu sic diuisus sit iam sui pa
te maxima uarius & inconstans inmutabilis e Circa
terras plurimu audet plurimu patit exaguat & exagi
tat no tam eode m totius assic sed aliter alibi ac parti
bus inquietus ac turbidus e Causas aute illius mutati
onis alias terra probat cuius positiones hoc aut illo o

uerse magna ad aeris tempie momta sunt alias siderū
cursus ex quibus soli plurimum imputes Illum seqr ā-
nus ad illius flexum hyemes estatesq uertuni lune p
xima eius e Sed & cetera q sielle nō minus terrena q
incumbente terris spm alias q terrarum iniurias ibi
mouent & hec necessariū fuit ploqui dicturo de tonitr
ac fulminibus & fulgurationibus Nam quia in aere si
uni naturam eius explicare oportebat q facilius quid
facere aut pati possit Tria sunt q q accidunt fulgara
uones fulmina ionurua q una facta seri audiuni ful
gatio ostendit igne fulminatio emittit Illa uiua dicam
commutatione & conatio sine ictu ista iaculatio cū ictu
Quedam sunt ex his de quibus inter omnes conuenit q
dam in quibus diuerse sentencie sunt conuenit illis o
omia ista in nubibus quide fieri nec prius ee quā mitti
Si inter illos q properent igne conuenit Nuis n alu
mine illum colligit quida radios solis in crentis & recre
tis sepius in se relatos igne ex cuare dic Anaxagoras u ait
illum ex ethere distillare & ex tanto ardore celi mlta de
cide q nubes diu inclausa custodiat Aristoteles mlto ante
igne collectum putat sed eode momto ex ilire quo fiat
Cuius sentencia talis e due partes partes in uno iacent ita
& aqua Vitaq ex se reddit aliquid terrenus uapor siccus
e & fumo similis qui uentos & fulmina & ionurua facit
aquarū halitus & humidus e & imbres reddit S sicc
ille terarū uapor unde uenus origo e quia coacuatus
e cū coitu nubiū ihementer alaiere elidit Deinde ut lati
us nubes proximas feriat hec plaga cū sono in cutiū qua
lis in nris ignibus reddit cum flama uino lignorum o
urentium crepat & illic sps habens aliquid humi
di secū globatiq rupit flama Code m sps ille que pau
lo ante ex pini collisis ignibus dixi in pactus alys nec o
rupi nec ex ilire silentio pot dissimilis aute crepitus

sit obdisimile in pactione nubium. Quare alie maiorem o
sonitum habent. alie minore. Certu illa uis expssi sps ig
nis e. qui affulgationibus nome habet leui impetu ac
census & uanus. Ante autem uidemus fulgore quam sonu
audiamus quia occulorum sensus uelocior & multum
aures ante cedit. falsam autem eorum opinione esse qui ig
ne in nubibus seruat. p multa colligi pot si de celo cadit
quomodo n quotidie fit. cum tmdem illic semper ardeat. De
inde nullam ratione rediderunt. quare ignis que na
sursu uocat defluat. Alia n conditio nrorum ignium
e. ex quib; fauille cadunt. qd ponderis secu aliquid
habent. Ita no descendit ignis sed precipitat & dedu
cit. hinc simile nichil accidit in igne purissimo in quo
nichil e qd deprimat. Aut si ulla pars eius deciderit
in pielo totus e. quia totu pot excidere qd totu pot i
carpi. deinde illud qd quotidie leuitas cadere prohi
bet. illud in adduo suo tenet. Graue illic quo esse potuit
unde cadet. Quid q? No aliquid ignes inferiora fer
re solent. sic hec ipa de quibus querimus fulmina. fa
to enim no eunt sed ferunt aliqua illos sententia depm
q no e incibere nichil enim uiria illic cogit nichil ru
pit nichil pi soluit. euenit ordo rer e & purgatus ig
nis in custodia mundi. summas sortitus oras opas .. p
ulchermine circueunt. Hinc discedere no pot si ne
ab externo quide deprimi quia in etere nulli incerto
corpi locus e. Certe n & ordinata no pugnat. Vos i
quit dicitis cum causas stellarum transuolantium red
ditis posse aliquas aeris partes ad se trahere igne exci
ere decidente qd natura no patit ut liceat ex ignea
ui calore in ea q sub iecta sunt transilire. No n illic
ignis cadit qd no pot fieri. sed hic nascit. Videmus ce
te apd late incendio peruagente quasdam insulas q
diu concaluerunt. ex se concipere flama. Itaq ueri si

mile e & in aere sumo qui natura rapiendi ignis ht
aliquid acendi calore ignis super positi Necesse e n ut
unus ether habeat aliquid aeri simile et sumus aer no
dissimilis uno etheri quia no fit statim in diuersum ex
diuerso transitus paulatim ista in confinia uim suam o
miscent ita ut dubitare possis hoc an aer an ia ether o
sit Quidam de nris estimant cum in ignem & aquam
aer sit mutabilis cum no aliunde detrahere causas flama
rum nouas, Ipe n se mouendo accendit & densos co
pactusq nubui sinus dissipat & tunc necessario uastum
in ia uastorum corporum diruptione reddit sonu Il
la porro nubium dificulter cedentium pugna aliqd
confert ad concitandu igne qm ad modum ad aliqd
ferro secandu manus ɔfert sed secare ferri e Quid e q
inter fulgatione & fulm dica: Fulgatio e ignis late
explicitus fulm e ignis coactus & impetu iactus o
Solemus duabus manibus accipere inter se iunctis & aquas
ɔpressa utrinq palma in modum simphoniis ex prime
Sile quiddam & illic fieri puta Nubui inter se ɔpres
sarum angustiae medium spm eiciunt & hoc ipo
in flamat ac tormenti m mutunt Nam baliste q & &
scorpiones tela cu sono expellunt

Quidam estimant istum spm per frigida atq hu
mida in eunte sonu reddere Nam ne ferrum qui
dem ardens silentio tingitur sed si in aquam feruens
massa descendit cum multo mane extinguitur Ita ut
anxienes aut sps incidens nubibus tonitrua edit & deinde
cum luctat pro obstantia & intercisa uadere ipa fuga igne
accendit anaximandrus omia ad spiritu retulit Tonitrua
inquit sunt nubis iuste sonus Quare in equalia sunt Quia
& ipe ictus inequalis e Quare & in sereno tonat Quia tr
q percussum aera sps persilit At quare aliqn no fulgurat
& tonat Quia in firmior sps qui in flama no ualuit o

in sonum ualuit Quid e g° ipa fulguratio? Aeris diduce
tis se corruentis q iactatio languidum igne. nec exitum
aperiens Quid e fulm? acrioris densioris q sps cursus
Anaxandros ait. omia ista sic fieri ut exethere. aliqua
uis in inferiora descendat Ita ignis in pactus nubib;
frigidus sonat. At cum illas intercindit. fulget & minō
uis ignium fulgurationes fac. maior fulmina Diogenes
apolloniates ait quedam tonitrua igne quedam spiritu
fieri. illa ignis facu q ipe an cedit Illa spc. que sine sple
dore cpuerunt Vtrunq sine altero fieri & ee aliqn ꝯce
do. ita tamē ut no discia sit eis potestas: s uiq abutq
effici possu Quis enim negab magno impetu latu fulm
cum efficit sonum effecturu & ignem? Quis na aute
nō & hoc ꝯcedat aliqn igne q erumpe posse nubes &
nō exilire si plurimarum acrio nubiu cum paucas per
cidisset opssus e? Ergo & ignis ibit in spm perdet q ful
gorem & spem du secata infra incendet Adice nunc
qd necesse e ui impetus fulminis & premutat spc & a
gat ansc & aigo trahat uentum cum tam uasto ictu
incidrit; Itaq omia ante qua feriat intremiscut ui
bao uento que ignis ante se pressit

Dimissis nunc preceptoribus nris incipimus
per nos moueri & ecfessis transsimus ad
ad dubia Quid n confessum e? fulmen
igne ee & equo fugurationē q nichl aliud e
quam flama futura fulmen si plus uirtu habuisset
Non natura ista sed impetu distant ee illu ignem
calor ostendit. ostendit effectus Magnoru sepe ince
diorum causa fulme fuit Silue illo cremate & nu
biu partes & iam que no percussa sunt tame adusta
cernunt Queda ii uelue fuligine colorant Quid om
nibus fulguratis odor sulfureus e? Ergo & utrinq igne
ee constet & utraq rem inter se meando distare fulgatio

enim e. no per latum usq terras fulmen. Vertamus illud
fulmen e qd dam plus qua fulguratio Quo ꝯstat utranq
rem igne ee uideamus q ad modum ignis fieri solcat a
pud nos, et adem enim ratione & supra fit duobus modis
Vno si excitat sicut e. lapide altero si attritu inueniat sic
cum duo ligna inter se diuicius stricta s. No hec tibi o
materia prestabit sed idonei eliciendis ignibus. sic taur
heredem & alia in hunc modum nota pastoribus pot
g° fieri ut nubes q igne eodem m° uel percusse reddant
uel aue Videamus quanus procelle uiribus ruant quanto
uertant impetu tbines, Io inqd tormentum obuiu fuit
dissipat & rapit & longe a longe a loco suo proicit
Quid g° mirum si tanta uis excutit uel aliunde
uel sibi Vides enim quantum feruore sensura sunt
corpora horum transitu uicta & examinata Nichl m
in his debet credi syderu quoru ingens & confessa
potentia e Sed fortassis nubes q in citate fremte uen
to & leuiu urgente igne euocabunt qui explende
scat nec exiliat Minore n ui ad fulgurandum qua
ad fulminandum opus e Superioribus colligimus
in quantu feruore quedam astricta perducent Cum
aiue aer mutabilis in igne maximis uiribus suis igne e
conuersus e altat credibile e & ueri simile igne ca d
ucu excuti & cito interiturum quia no ex solida ma
teria oritur nec in qua possit ꝯsistere transit itaq tant
tum quia habet more quantu itineris & cursus sine
alimento coniectus est

1 QVomodo inquis cum dicatis hanc ignis esse
naturam ut petat superiora. fulmen terra pe
tit aut falsum e qd deinde dixistu si e enim
illi uer equo sursum atq deorsum. Vtrunq uerum
ee pot. Ignis n natura in uertice furgit & si nichl o
illum prohibet ascendit: sic aqua natura defert Si

autē aliqua uis accessit que illum in contrarium cir
cumageret ille intendit unde ymbre deiecta ē ful
men autē eadem necessitate qua excutit. In ignib;
accidit qd arboribus quarū cacumina si ieria sunt ita
deorsum trahi possunt ut etiam terram attingat si cū
permiseris in locū suum exilient. Itaq nō ē cū spectes
cuiusq rei habitum qui illi nō ex uoluntate ē. Si ig
nem permittes ire quo uelit celū x leuissimū cuiusqo
sedem repeteret. Vbi ē aliqd qd cum feriat. & ab impetu
suo auertat id nō natura sed seruitus eius fit. Dicis in
quis nubes aitas edere ignem cum sint humide imo o
ude. Possunt g° gignere igne quo magis nō ueri simile
ē ex nube quam ex aqua generari? Ignis qui nascitur
primum in nubibus nō aqua ē sed aer spissus ad aqua
gignendam preparatus nō in illā mutatus. sed iam pn
& uergens. nō ē qd esumes eam tantū colligi sed effu
di. Simul fit & cadde inde si ꝯcessero humidam ēē o
nube conceptis aquis plenā nichl tn prohibet ignem
ex humido q educi imo ex ipo qd magis mireris hu
more. Quidam negauer in igne qcqua posse mutari p
us quam mutatū ēēt in aqua pot g° nubes salua qua
continet aqua igne parte aliqua sui reddere. ut sepe
alia pars ligni ardet alia sudat. Nec hoc dico interse
nō contraria ēē ista & alterum altero perimi sed u
ualentior ignis quā humor ē. euicit. Rursus cū copia
humoris exupat tunc ignis sine effectu ē. Itaq nō ar
deni uirentia. Refert quantū aquo sit. Exigua eni
uis resistit nec igne impedit. Quid nī auorum nrōr
memoria ut possidonius tradidit cum in sula egei
maris urgeret fumabat inter diu mare & fumus ex al
to ferebat. Nam demū prodebat igne nō continuum.
sed ex interuallis emicante humore fulminum quoti
ens ardor inferius tacentis. superum pondus euice

rat/deinde saxa euoluta/rupes partim/illi se/q̄s sp̄s
ante quam uerterent/expulerat/partim ex ese & in le
uitate pumicis uerse/Nouissime cacumen usti montis
emicuit. postea altitudine adiectum/& saxū illud in
magnitudine insule cuiu ho ē nr̄a memoria ualerio asi
atico ꝯsule iterum accidit/Quorsum hoc retuli/ui appa
reret/nec extinctum igne mari superfuso/nec impetu e/
grauiūe ingenius unde ꝓhibuum exire/Ducentorum pass
uum fuisse altitudine asclepiodotus passidony auditor
tradidit perquā direptis aquis ignis emersu/Quod si in
mensa aquarū uis flammam exim o sub cunte uim nō o
potuit opm̄e quanto minus ex unguere potetit igne
nubiū tener humor/& roscidus. Adeo res isia nō afferi
ulla moram q̄ contra causas ignium sit/quos nō uide
mus emicare ubi repēte celo serenum/sine fulmine ē
Non habet isios metus dies purus/nec nox quidē nisi
obscura nubibus Quid g°. Nō aliquando & apparentib;
stellis & nocte inquilla fulgurat Sed scias licet illic o
nubes ēē unde splendor efferi quas uideri a nobis ier
ratum humor nō sinit Adice nunc/qd̄ fieri potest/ut
nubes sume & humiles a tu suo igne reddant/qui i
superiora reddant expressus in parte sincā puraq̄ celi
uisat sed sit in sordida Tonitrua distinguere quidam
ita ut dicerent unum ēē genus. cui graue sit m̄mur
quale ierratū motu antecedit clauso uento & fremēte
hoc quo m̄ illis uideat fieri dicā Cum spm̄ interse o
clausere nubes in concauis partibus earum uolutus aer
simile agit mugitibus sonū raucum & equale & con
tinuū Itaq̄ ubi & illa regio humida ē exitum claudit
Ideo eius modi tonitrua uenturi p̄nūtia ymbris sunt o
Aliqn̄ genus ē aeris qd̄ acerbū magis dixerim quam
sonorum/quale audire solemus cū super cap̄ alicuius
dirupta uesica ē Talia edunt tonitrua cum globata o

disoluit nubes & cum quo distenta fuerat spm emittit
hic proprie dicitur subitus & uehemens Quo edito ꝯci
dunt homines examinant quidā uero humi sirpent
& in totum sibi excidunt quos uocamus attonitos quo
rum mentem sonus ille celestis pepulit hoc fieri quo
modo pot ut in cussus aer caua nube & moui ipso ex
tenuatus diffundat deinde cum maiorem sibi querit
aquibus inuolutus ē sonum patit Quid autē? Nō
q̄ ad modum ille interse manus plausum reddunt
Sic illis harum interse nubui sonus pot ēē magnꝰ
magꝰ currunt? Videmus inquit montibus inpingi nubes nec
sonum fieri primū omīum nō quocumq modo in o
pulsę s̄ tonant sed si apte sunt cōposite ad sonum eden
dum Aduerse inter se manus collise nō plaudunt s;
palma cum palma collata. plausum facit & plurim
inter ē utrum caue concuciant. an plane & extēte
deinde nō tm nubes ire oportet sed agi magna ui &
procellosa & mons nō ꝯfundit nube sed dirigerit &
primā quamq eius partē dissoluit. Ne uesica quidē
quocūq spiritu sonat si ferro diuisa ē sine auriū sen
su exit Rumpi illā oportet ut sonet nō secari Idem
de nubibus dico nisi mlto impetu dissolute nō sonāt
Adice nunc qd nubes in montem aere nō frangunt s;
circumfundunt in aliquas partes montis arboris ramos e
fuctices aspa saxa & eminentia & ita ꝯducunt si quē
habent spiritum multifarium emittunt. qui nō uniu
sis erumpit nō crepat; hic ut scias uentus qui circa ar
borem fundit sibilat nō tonat. Lato ut ita dicam ictu &
totum globum dissipante opus ē ut sonitus erupat q̄
lis audit cum tonat preter hec natura aer aptus ē ad
uoces Quid nī cum nox nichl aliud sit quam ictus
aer? Debeni g° nubes utrinq dissecari & caue & in
tente Vides n qnta ualliditora sunt uacua quā plena

quanto intenta quam remissa Item tipana & cimbala o
sonant quia illa repugnante ex ulteriore parte spiritum o
pulsant hec ad ipm aera nisi ꝯcaua no tinnuit ⁘

Vidam inter quos asclepiodotus e iudicant o
sic quoruundam q corporum excursu tonitru & fulmi
na excuti posse Ethna aliquando multo igne habunda
u ingentem uim harene uirentis effudit In uolutus est
dies puluere populosq subita nox tenuit Illo tempore aiunt
tunc plurima fuisse fulmina & tonitrua que cum
cursu aridorum corporum facta sunt no nubui Q
uas ueri simile e intanto ardore aeris nullas fuisse
aliquando Cambisesna ad hamone misit exercitum
que harena austro mota & more nimis incidens
tex deinde obruit Tunc quoq ueri simile e tonitru
& fulmina attu harene sese affricantis No repugnt
proposito nostro ista opinio diximus enim utriusq na
ture corpora efflare terras & sic aliquid & humidi
in toto aere negari Itaq si quid tale interuenit nube
fecit soldiorem crassioreq quam si tm simplici spu ino
texeret illa frangi pot & edere sonum ista que dixi
sine incendijs uaporantibus aera repleuit sine uentis
terras uertentibus necesse e nube ee antequam sonuo
Nubem aute tam arida quam humidam ꝯserunt Est
aute ut diximus nubes spissitudo aeris crassi Ccitiuno
si mira fulminis intueri uelis opera nec qequa dubijo
relinquentia quin diuina sit illis potentia subtilisq lo
culis integris ac illesis ꝯstat argentum Manente uagi
na gladius liquescit & inuiolato ligno circa pilam fer
rum omne distillat stat fracto dolio uinum ic ultra o
triduum rigor ille durat Illud eq inter annotanda
ponas lic & qd & hominu & ceterorum animaliu
q ictta sunt caput spectat ad exitum fulminis qd oi
um percussarum arborum contra fulmina hastule

surgunt Quic qd malorum serpentium & aliorum ani-
malium quibus mortifera ius e cum fulmine icta sunt
uenenum oñe consumit. Vnde inquit scis? In uenena
tis corporibus uermis nõ nascit fulmine icta inter
paucos dies uerminat Quid qd futura portendũt
Nec unius tantum aut alterius rei signa dant. sed
sepe tõt sequentium fatorum ordinem nuciant. equidẽ
secreus cuadentibus longeq clarioribus qua si scribẽnt
hoc auiẽ inter nos & tuscos quibus sũma e fulgurium
persequendorum scia inẽ Nos pauamus quia nubes
collisẽ s̃ ideo fulmina emittant Ipi exsumant nubes o
allidi ut fulmina emittant Nam cum omia ad dm re
ferant in ea opinione sunt tamquã nõ quia facta sunt
significat. sed quia nõ significatura sunt. fiant eadẽ
im ratione fiunt siue illud significare propositũ est
siue ꝯsequens Quom̃ g° significant nisi adeo mutant
Quom̃ aues no in hoc motẽ ut oorant. dextrũ auspi
cium sinistrũ ue fecerunt Et illas inquit deus nouit o
Nimis illũ ociosum & pusillẽ rei ministrũ facis. si ali
is somnia allijs exta disponit Nichl ominus ista diu
ina ope gerunt si adeo pennẽ auiũ regunt nec pecu
dũ uiscera sub ipa securi formant alia ratione fatorũ
series explicat indicia uentũ ubiq promittens ex qui
bus nobis quedam nobis familaria quẽ ignota sunt
Quic quid sit. alicuius rei futurẽ signũ e fortuita &
sine ratione uaga. diuinacione nõ recipiunt Cuius
rei ordo e & predictio Cur g° aquile hic honor o
datus e ut magnarum rerum faceret auspicia aut
coruo aut paucissimis auibus & ceterarum sine presa
gio uox e. Quia quedam nõ dũ in artem redacta sunt
quedam nec redigi quide possunt obnimium remõ
tam conuersatione Ceterũ nullum animal e qd nõ
motu & occursu predicat aliqd Nõ omnia scilic &

sed quedam notanter aspicui e obseruantis ad illum
pertinet qui in eo direxit animum Ceterum & illum
que pertinent Quinq stellarum potestatem chaldeorum
obseruatio excepit Quid tu illa tot milia siderum sine
causa iudicas lucere? Quid e porro aliud qd errore incu
tit pius natalium quam qd pauci nos syderibus asignant
cum omnia que supra nos s partem nri sibi uendicent o
Sumissiora forsitan proprius in nos uim sua dirigunt &
ea que frequentius mota aliter nos aliter alia prospici
unt Ceterum illa q aut in mota sunt aut propter o
uelocitatem uniuerso mundo parte in motis similia
no extra ius dnuiq nri sunt aliud aspice no magis
aute facile e scire quid possint quam dubitari de
beant an possint

NVnc ad fulmina reuertamur Quorum ars di
uidit quemadmodum exploremus que ad o
modum interpretem quemadmodum exoremus
prima pars ad formulam pertinet scda adiuinatione
tercia ad propiciandos dos quos bona rogare oportet
mala deprecari rogari ut promissa firment deprecari
ut remittant minas Suma ee fulminis iudicat
quia qcqd alia portendunt interuentus fulminis tollit
Qcqd ad hoc portendit fixum e nec alterius ostenti si
gone minuit Qcqd extra qd quidem aues minabunt
Scdo fulmine ab olebit Quidqd fulmine nunciatum e
nec extis nec aue contraria reffellit In quo michi fal
si uident Quare? quia uero uerius nich e Si aues fu
tura cecinerunt no pot hoc auspicium fulmine irritum
fieri aut si pot no futura cecinerunt No n nunc
aue ꝯparo & fulm sed duo ueri signa Que si unum
significant paria sunt Itaq fulminis interuentus sum
mouet extorum uel auguriorum indicia mala in spe
cta exta male obseruata auguria sunt Non enim o

reffert uirtusq rei amor uel potentior natura sit. si utra res
uim attulit signum quantum ad hoc par e. Si dicas o
flame maiorem uim quam fumi no mtieris? sed iudi
candum an in igne ide ualet flama qd fumi? Itaq hoc
dicunt Quouens exta aliud significabunt, & aliud o
fulmina. fulminum erit auctoritas maior, fortasse con
sentiam. Sed hoc dicunt Quam uis altera signa uerū
predixerint fulminis ictus, priora deleuit? & ad se fi
dem traxit. falsum e. Quare? Quia nichl intere quam mlt
ta auspicia sunt. unum fatū e. Quid si bene nec primo o
auspitio intelectum e? secundo no inuit. Ita dico. Non
refert an aliud sit, per qd querimus, quo de quo querim
ide e fatum mutari fulmine pot. Quid ni? Nam fulm
ipm fati pars e. Quid q? Expiatones procurationesq q
pertinent si in mutabilia sunt fata? Permutit michi il
lam rigidam sectam ueri eorum, qui excipiunt ista
& nichl aliud ee estimant fata, quam eg mentis sola
tia. Aliter uis suum peragunt nec ulla comouent pce
no mia flectit no gratia. Seruant cursum irreuocabi
lem. Ingesta ex destinato fluunt. Quem admodum ra
pidorum aqua torrentium in se no recurrit nec morat
quidem quia priorem superueniens precipitat. sic or
dinem fati eterna series regit. Cuius hec prima lex
e stare de certo. Quid n inteligimus fatum? Existi
mo necessitatem rerum omnium, accionumq quā nul
la uisrumpat. hanc sacrificijs & capite agne niuee ex
orari iudicas? diuina no nosci. Sapientis quoq sen
tentia uiri negatis posse mutari. Quanto magis di
cum sapiens, qd sit optimum, in presentia frat. illius
diuinitati one presens sit? Age nunc tamen eorum
causam uolo, qui procuranda existimant fulmina
& expiatones no dubitant prodesse. aliqn ad sum
mouenda pericula. aliqn ad len ienda. aliquado

ad differenda. Quid sit qd sequat paulo post. proseq-
uar. Interim hic hnt ꝯmune nobiscum. qd nos q ex-
istimamus uota proficere, salua in hac potestate fato-
rum. Quedam enim a diis in mortalibus ita suspen-
sa relicta sunt, ut in bonum uertant. si ad more diis
preces fuerint. si uota suscepta. Ita nō e, hoc ꝯtra fatū.
si ipm in fato q e. aut futurum inquit e, aut nō. Si futu-
e fiet, etiam non suscipis. si nō e futurum. etiam susce- uota
peris uota nō fiet. falsa e. ista illatio. quia illam me-
diam inter ista exceptione in pteritis. futurum in-
quit hoc e, sed si uota suscepta non fuerint hoc q ipm
necesse e, fato sit ꝯprehensum. ut aut suscipias uo-
ta aut nō. Puta me tibi manus dare, & fatere hoc q
fato ee ꝯprehensum, ut utiq fiant uota, ideo uota
sient fatum e ut hic disertus sit. sed litteras didi-
cerit ab eodem fato ꝯtinet, ut lras discat. Ideo di-
scat diuiserit si nauigauit at in illo fato ordine q
patrimonium illi grnde promittit hoc q protinus
ad fatum e ut nauiget. Ideo nauigabit. ideo tibi
dico de expiationibus. Effuget pericula. si expia-
uerit diutius minus. atq hoc quoq in fato e ut
expiet. ideo expiabit. Ista nobis opponi solent, ut o
probet nich uoluntati nre relictum, & one uis faci-
endi traditum. Cum de ista re ageret dicaque ad mo-
dum manente fato. aliqd sit in homis arbitrio. Ne-
uero id, de quo agit explicui quom si fati ctus e or-
do expiationes propiciationesq prodigiorum pieda
auertant quam cum fato nō pugnant, sed ipa in le-
ge data sunt. Quid g inquis aruspex michi pro-
dest, utiq enim expiare etiam nō suadente illo.
necesse e michi, hoc prdem qd fati minister e o
Sic cum sanitas uideat ee, fato debetur etiam me-
dico, quia ad nos beneficiu fati per huius manus uel

2

Genera fulminum tria esse. aut cecina consiliarium auctoritatis & qd status dicitur o Consiliarium ante rem fit sed per cogitationem cum aqd in animo cogitantibus Aut suadet fulminis ictu aut dissuadet auctoritatis ut post rem factam uenit quam bonam futura malam ue significat Status e ubi quietis nec agentibus qe quam nec cogitantibus quidem fulmen interuenit Hoc autem minatur aut promittit. aut monet. hoc monitorium uocant. sed nescio quare no ide sit qd consiliarium nam & qui monet consilium dat. Sed habeat aliquam distinctionem ideoq sepat a consiliario qa illud suadet. dissuadetq hoc solam impendentis periculi uitationem contineat ut cum timemus igne aut fraudem aproximis aut insidias ascriuis Etiam nunc tamen aliam distincionem utriusq uideo Consiliarium e qd cogitanti factum e Monitorum qd nich cogitanti. hr. a uitaq res suam proprietatem Suadet deliberantibus & ult monent primo omnium no sunt fulminum genera. s; significationum Nam fulminum genera sunt illa. qd terrebat qd discutit. qd urit Qd terrebat subtile e & flameum. cui per angustissimum fuga e. ob sinceram pure flame tenuitatem Quod dissipat conglobatum e. & habet commixtam uim spe coacti ac procellosi Itaq illud fulmen per id foram qd ingressum e red & euadit. huius late sparsa uis rumpit icta no per forat Tercium o illud genus qd urit multum terreni habet. & igneum magis e quam flameum Itaq relinquit magnas ignium notas q percussis inerant Nullum quidem sine igne fulmen uen sed tamen hoc proprie igneum dicimus qd manifesta ardoris signa imprimit Quod urit fuscat Tribus modis urit aut afflat & leui iniuria ledit aut conburit aut accendit Omnia ista urunt. sed ge

nere & modo differunt Qđcunq conbustum ē utiq
ustu ē At nō omne qđ ustum ē utiq ɔbustum ē Item
& qđ accensum ē Pōt n illud ipo transitu ussise Quid
nescit uri quide nec ardere nichl autem ardere qđ nō &
urat Vnde hoc adiciam Pōt aliqđ ēē ɔbustum qđ
nō sit accensum

NVnc ad id transeo genus fulminis q̄ icta fuscat
Hoc autē decolorat aut colorat Vtq distincioe
suam reddam Decolorat id cuius color uiciat
nō mutat Colorat id cuius alia fit quam fuit facies tan
quam cerulea uel nigra uel palida Hec autem & tu
scis & philosophis ɔmunia sunt In hoc dissentiunt q
fulmina dicunt a ioue mitti & tres manubias dant
prima (ut aiunt monet) & placata ē & ipi ɔsilio iouis
mittit Secundum mittit iupiter quidem sed ex ɔsilio
sententia xii n dos ad inuocat Que pđ quidem sed
nō inpune Terciam manubiam idē iupiter mittit sed ad
hibitis in ɔsilium de eis quos superiores & inuolutos uocat
Que uastat & includit & inq mutat statum priuatū
& publicum qm inuenit Ignis enim nichl ēē qđ sit
patit in his primam spem sūt ueri uelis errat antiqui
tas Quid n tam inpuum ē quā credere fulmina enu
bibus ioue mittere colūnas arbores statuas suas nū
quam petere v inpunitis sacrilegis percussis ouibus
incensis aris pecudes in noxias feriat & ad suum ɔsi
lium a ioue dos quasi in ipo parum ɔsilij sit ad uoca
ri Illa leta & placata ēē fulmina que solus excuti
at pernitiosa quibus mittendis maior numinum tba
interfluat Si queris a me qđ sentiam nō estimo tam
hebetes fuisse ut crederent iouē aut nō eq uolunta
tis aut certe minus paratum ēē Verum si tunc emisit
ignē quo in noxia capita percutet scelerata transi
re aut noluit tercius mittere aut nō successit Quid g

secuti s̄. Cum hoc dicerent ad coercendos animos imp
atorum sapientissimi uiri. indicauerunt inenitabilem
metum ut aliqd supra nos timeremus Vtile erat. intā
ta audatia scelerum ēē aduersus qd nemo s̄ satis
potens uideret Ad c̄terrendos itaq eos qui[illegible]ibus inno
centia n̄ metu nō placet. posuerunt super caput iudicē
& quidem armatum Quare id solum fulmen qd iup
ter mittit. placabile ē. perniciosum id qd deliberauit
& qd alijs q̄ dijs auctoribus misit? Quia iouē x regem
prodeē. etiam solum oportet. nocere nō nisi cum pl'i
bus uisum ē. Discant hij qcq magnam inter homies
ad epti sunt potentiam sine ꝯsilio ne fulm̄ quidem muti
aduocent ꝯsiderent mltorum sententias placita temp& &
hoc sibi proponat. aut aliqd percuti debeat. ne iouī qui
dem satis ēē ꝯsilij. In hoc q̄ tā imperiti nō fuerunt ut iouē
exisumarent. tela mutare. poeticam ista licenciam decēt
Est aliud leuius. fulmen. cui dextra ciclopum. seuicie i
flāmeq ninus. minus addidit ire tela scda uocant supi. Illos
ū aliissimos uiros error iste nō tenuit. ut esumarent iouē leui
oribus & lusori fulminibus uti. Sed uoluerunt āmonere o
eos quibus aduersus peccata ꝯminandum ē nō eodem o
modo omnia percucienda Quedam frangi debere quedam
eligi & disiungui. quedam āmoni Ne hoc quidem credi
derunt iouē qualem in capitolio. & in ceteris edibubus iu
demus mutere manu fulmina. sed eundem qm nos io
uem inteligunt rectorē. custodēq uniuersum ānimum i
ac spm̄ mundarij huius operis dnm̄. & artificem cui o
nomen omne ꝯuenit Vis ilum fatū uocare? Non erra
bis. hic ē exquo suspensa omīa. exquo sunt omnes cau
se creaturarum. Vis illum prouidentiam dicere Recte
dices ē n cuius ꝯsilio huic mundo prouidr. ut in ꝯfu
sus exeat. & actus suos explicet Vis illum naturam o
uocare? Nō peccabis Est n exquo nata sunt omnia Cuio

spiritu uiuimus Vis illum uocare mundum? Non fal
leris. Ipe e n qd uides totum totus partibus suis in distinc
tus. & sustinens in sua. Ide & ruscis uisum e & ideo
fulmina aioue muti dixerunt quia sine illo nich ge
ru Ai quare iupiter aut serienda transit aut in nox
ia ferit? In maiorem questione me uocas. cui suus o
dies. suus locus dandus e Interim hic dico fulmina
no muti aioue. sed sic omnia disposita ut ea & que
ab illo no fiunt, tamen sine ratione no sunt Vis eorum
illius permissio e Nam & si iupiter nc illa no facit. in
no fierent. Singulis no ade sed signu & uim, & cura
omibus dedit

Nunc illorum diuisioni non accedo Aiunt aut pe
petua esse fulmina aut finita aut prorogatura. o
Dicam qd sit quare huic diuisioni no consentia
Perpetua quorum significatio in tota uitam pertinet.
nec unam rem enunciat. sed contextum rerum per omne
de inceps etatem futurarum complectit Hec sunt fulmi
na que primo accepto patrimonio. & in nouo homis ai
orbis statu fiant. finita ad diem utrq respondet. pro
gatura s. quorum mine differri possunt. auti tolli
que no possunt. Nam qd & perpetuum uocant ful
men finitum e Eque talia ad diem respondent Nec
ideo finita no s quia mltum significant tempus &
qd prorogatiu dicit finitum e Nam illorum q confes
sione certum e. quousq impetret dilatio priuata n ful
gura negant ultra x annum publica ultra xxx posse
differri hoc modo & ista difinita s que ultra qd proro
garent inclusum e. Omnium go fulminum & omis
euentus permissio attestata fit. No p n ulla incertu esse comprehen
sio qe in spicienda s in fulgure passim & uage dicunt
& sic passiones eorum debere diuidi qm admodum
ab atholo philosopho qui se huic discipline dederat. o

diuisa s̄. ut inspiciat ubi factum est quando cui in
qua re quale quanium Hęc si di gerere in partes suas
uoluero quid posi ea faciam? Inimicus ut procedam i
nuo nomina fulminum quę acena ponunt a pte di
stingam & qd de his sentiam exponam. aut ēē postu
laria quibus sacrificia intermissa aut nō rite facta re
petunt. Monitoria quibus docet qd cauendum sit. pesti
feraq mortem exiliuq portentunt. fallacia quę per specie
alicuius boni nocent dant ꝯsulatum malo fuiui gerenti
bus & hereditatem. cuius ꝯpendium magno luendum
sit incomodo Dentanea q spem pcli sine periculo afferunt
Per emptalia quibus tollunt priorum fulminum minę;
Atesiata quę prioribus ꝯsentiunt Atirauca qe incluso fiunt
Obruta quibus iam prius percussa feruntur. Regalia qu
rum iu tangunt. uel ꝯmitiū uel principalia urbis. liberalica
quorum significatio regnum ciuitati minat. Inferna cum
eterni exiliunt ignes. Hospitalia que sacrificiis ad nos io
uem accersiunt & ut rorum uerbo molliori urar iniurat
hūc uenire cum magno mutamium pcto affirmant Au
xiliaria quę aduocata sed aduocantiū bono ueniunt o
Quanto simplicior diuisio e qua utebat ai halus nr
uir egregius qui & ruscorum disciplinam gcā
uulitate miscuerat fulminū quedam sūt que o
significant id qd ad nos pertinet quedam aut nichl signi
ficant aut id ciuius intellectus ad nos peruenit Ex his que
significant quedam sunt leta. quedam aduersa. quedam no o
aduersa. quedam nō leta. Aduersorum hęc species s̄. aut ine
uitabilia mala portendunt. aut euitabilia aut que minuio
possunt. aut quę prorogari. leta aut mansura significant. aut
caduca. mixta aut partem boni habent. aut partem mali aut
mala in bonum. aut bona in malum uertunt. Nec adu
sa. nec leta s̄. q aliqua nobis actionem significant q nec o
tereri. nec letari debemus. aut peregrinationem in qua ne me

tus nec spei q̄cquā sit. Reuitor ad ea fulmina. que significāt
quidem aliqd̄. sed ad nos nō pēuenēt tanquam utrum eod̄
anno futurum sit idem fulmen qd̄ facium ē. Nichil signifi
cant fulmina ut id cuius noticia nos efug. ut illa que in
uastum mare spargunt. aut in desertas solitudines. quorum
significatio uel nulla ē uel perit.

Pauca ad huc adiciam ad enarrandam ui fulminis.
que nō eodem modo omnē materiam uexat. Vale
tiora (quia resistunt) uehementius dissipat. Cede
tia non nunquam sine iniuria transit. Cum lapi
de ferroq; & durissimis quibusq; ɔfligit. quia uiam necesse ē
per illa quęrat. Itaq; facit uiam qua effugiat. At tenis ra
rioribus patet. q̄q̄ flāmis oportuna uideant quia transitu
patente minus euenit. loculis itaq; ut dixi integris pecunia
que in his fuat ɔflata reperit. quia ignis tenuissimus per occul
ta foramina transcurrit. qcqd̄ autem in tigno solidum inuē
ɔtumax uincit. Non uno autem modo ut dixi seuit sed q̄c
que uis fecit ex ipo intelligis. & fulmen opere ɔgnoscis
Interdum in ea materia multa diuersa eiusdem uis fulmi
nis facit. sicut in arbore qd̄ atridissimum urit qd̄ solidissim
& durissimum tenebrat. & frangit. Sūmos cortices dissipat
interiores libros in parte interioris arboris rumpit ac scin
dit. folia pertundit ac strigit. humū gelat fertum & effū
dit. Illud ē mirum qd̄ uinum fulmine gelatum cum ad
priorem habitum redit. potum autem examinat. aut dem
tes facit. Quare illud accidat. quęrenti michi accidit illud.
In ē fulmini uis pestifera. Ex hoc aliquē remanere spm in
eo humore quē coegit congelauitq; simile ueri ē. Hęc n.
aligari potuisset nisi aliqd̄ additum ēēt illi uinclm. Pre
terea olei quoq; & omis unguenti tet post fulmen o
dor ē. Ex quo apparet in ēē q̄ndam subtilissimo igni & ɔt
natutam acto. pesulentē potentiam. quo n̄ uīn icta cadt i
sed & afflata. preterea q̄cq; decidit fulmen ibi odorem o

sulphuris esse certum est Qui quia natura grauis est sepius
hausius alienat Sed ad hec uacui reuertemur. fortasse
enim libebit ostendere quantum omnia ista aphiloso-
phia parente fluxerunt Illa n primum & que sunt o
causas rerum & obseruauit effectus & qd in fulmi-
nis inspectione melius est initus rerum exuus ꝯuulit. Nec
de opinione possidonij reuitor. Cterra terrenis q omibꝰ
pars humida efflat. pars sicca & fumida remanet. o
hec fulminibus alimentum est. illa ymbribus Qcqd in
aera sicci fumosiq peruenit id includi se nubibus nō
fert sed rumpit claudentia Inde est sonus quē nos to
nitrū uocamus. In ipo qq aere qcqd extenuat. simul
siccat & calet. hoc quoq si inclusum est fugam querit.
& consono sono euadit. ac m uniuersam eruptione
facit eoque uehementius intonat. modo per partes &
minutatim. Ergo tonitrua nichil aliud sunt hic sps
exprimit dum aut rumpit nubes aut puolat. Volatio
autē spc in nube inclusi uehementissimum est atterendi
genus Tonitrua nichl aliud sunt quā citi aeris sonitꝰ
qui fieri nisi aut dum terit. aut dum rumpit nō potest
Et si collidunt inquit inter se nubes fitis quē deside-
ras. ictus. sed uniuersis. Nō n tota totis ꝯcurrunt. sed
partibus partes. nec sonāt mollia nisi illisa duris sint Ita
q nō audit fluctus nisi in pactus Ignis inquit in aquā
demissus. sonat dum extinguit. puta ita esse promē N est.
n tunc ignis sonū effic. sed spc per extinguentia ef
fugiens Vt dē tibi & fieri igne in nube & extingui
spū nascit & attu. Quid g° inquit Nō pot aliqua ex o
his transcurentibus stellis incidere in nube & extin-
gui Existimemus aliquando posse & id fieri Nūc nā
lem causam queremus & assiduam n̄ rarā & fortuitā
Puta me ꝯfiteri uerū esse qd dicis aliquando per tonitꝰ
trua emicare ignes stellis transuersis & cadentibus su

miles Nō ob hoc tonitrua facta s̄ Clidonius autem ful-
gurationes aut ēē & spem inanem ēē nō ignem. Sic n pē
noctis splendorem dissimile ē exemplum. Illic n splendor i
ter ipam aquam apparet. hic qd fit inare erūpit & exilit
Herodotus existimāt fulgurationē ēē uelut apud nos in
cipientiū ignium conatus & prima flāmam incertam. m̄
intereuntem. m̄ resurgentē. hęc antiqui fulgeiram dicebāt
Tonitrua nos pl'aliter dicimus. antiqui autē tonitruum
dixerunt aut tonum. Hoc apud cetinam inuenio facundū
uirum si ineloquentiam nomen habuisset & nisi illum cice
ronis ūb'a pressisset. Etiam illo uerbo utebant antiqui corep
to. quo nos pruducta una silla utimur. dicimus n ut o
splendere sic & fulgere At illis ad significandam hanc su-
bitam enubibus eruptionē lucis id mos erat uni media o
silla corepta ut dicerent fulgere Quid ipe existimē quęris?
ad huc n alienis opinionibus accomodaui manum Di
cam fulgurat. cū repentinum late lumen emicuit. Ideo eue
nit. ū inignem aer extenuatis nubibus. ūtit nec uires quib;
longius prosiliat inuenit nō miraris puto si aera aut motus
extenuat aut extenuatio incendit Sic liquescit excussa
glans funda & atrtu aeris uel'e igne distillat Ideo estate
plurima sunt fulmina. quia plurimum calida ē. facilius
atrtu calidiore ignis existit Eodem autem m̄ fit fulgor
qui tm̄ fulget. & fulmen qd mittit. hec illi leuior ē uis.
alimentiq minus. & ut breuiter dicam qd sentio fulmē
ē fulgur intentum Ergo ū calidi fumidiq natura emis
sa tris innubes incidit & diu in illarum sinu uolutata ē
nouissime erūpit & quia uires nō habet. splendor est. At
ū furgā silus habuere materiē. & maiore impetu arser. n
apparet tantum. sed decidunt Quidā existimāt fulmen re
uerti quodam sub sydere. ū alimīa p̄gauauerunt & fulme
ictu languidiore delatum ē. At quare fulmen subitum
apparet. nē ɔtinuat assiduus ignis: Quia celer ē miriq:

motus simul & nubes rumpit. & aera incendit. deinde desinet flāma quiescente motu Nō ē enim assiduus spē cursus. ut ignis possit extendi. sed quotiens fortius ipā iactatiōe se accendit fugiendo impetum capit. deinde cum euasit & pugna desinit ex eadem scl flāma ēē modo usq ad terā proferr m̄ dissoluit. si minore inpressus ē Quare obliq ferr. Quia spū ɔstat. Sps autē obliquus ē flexuosusq Et quia natura ignem sursum uocat. iniuria deorsum p̄mit quare frequenter cacumina montiū feruūt. Quia obposita sunt nubibus & celo cadentibus p h tn̄seundū ē

INteligo qd dudū desideres qd efflagites Malo inquis fulmina nō timere. quā nosse Itaque alios doce quemadmodum fiant. ego michi metum illorum excuti uolo quam natrām indicari Seq̄r q̄ uocas Omibus n rebus Omibus que sermonibus aliqd salutare miscendum ē Cum unus per oculū naturę cū diuina tractamus uendicandus ē animus a malis suis. ac subinde firmandus. qd & eruditis & hoc unū agentibus necessariū ē. Non enim ut effugiamus ictus rerū undiq in nos tela iaciūt. sed ut fortiter ɔstantq paciamur. Inuicti ēē possumus inconcussi ēē nō possum quaquam interim spēs subit inconcussos q̄ ēē. licet illa

bellarint siue naufragia. siue morsus. seu ruinarum subito lapsu procidentiū pondera Nunqd amplius possunt facere. quā ut corpus ab aio resoluant. Hoc nulla diligentia euitat. nlla felicitas donat. nulla potentia euincit. alia uaria formidine deponūt. Mors oms ęque uocat. Iratis dijs promouendū ē animus ex ipa desperatioe sumat Ignauissima animalia quę natura ad fugam genuit ut exitus nō par & temptant fuga corpore inbecilli Nullus pernitior hostis ē quā quem audacem angustię faciūt longeque uiolentius ex necessitate quam ex uirtute corrigit maiora

cte aut paria conat animus magnus ac pditus. Cogi
temus nos quantum ad mortem pditos esse. Et sumus.
Ita e lucili. Oms reseruamur ad mortem. Totum hunc
qm uidemus ppl'm. quosq usqua cogitas esse. cito natura
reuocabit. & cdet. Nec dere sed dedie querit. Eodem ci
cuisue tarduisue uehemendum e. Quid go? Non tibi ti
midissimus omium & insipientissimus uidet. qui magna
ambitu rogat. moram mortis? No ɔtempnes eum qui inter
puos ɔstitutus benificij loco peteret. ut ultimus ciuitem pre
beret. id facimus. Magno existimamus mori tarduis. In oms
ɔstitutum capitale suplicium & quide ɔstitutione dignissia.
Nam qd maximum solet esse solatium extrema passuris. Qu
rum enim causa sors eadem e sequeremur teriti a iudice
aut magistratui aut carnifici nro prestaremus obsequium.
Quid interest ad mortem eamus iussi ad anulinei? ote de
mente & oblitum fragilitatis tue si tunc mortem tunc
cum tonat. Itane salus tua in hoc uertit? Viues simul si
fulmen effugeres petet te gladius. petet lapis. petet febr
is. No maximum e periclis tuis sed speciosissimum fulm.
Male scil erit tecum. si sensum mortis tue celeritas / i
finita preueniat si mors tua predicet si tu tunc quidem
cum spiras. n supuacue sed alicuius magne rei signum e.
Male scilicet tecum agitur. si cum fulmine cecideris. s
pauescis ad celi fragorem & ad inane nubilum trepid
as. proiciens aliqd. defulsit expirans. Quid go honesti
us iudicas deiectione animi perire quam fulmine. Eo
itaq fortior aduersus celi mitas surge. & cu undiq mun
dus exarsit. cogita te nichl habere tanta morte perden
dum. Quid si tibi credideris para parari celi ɔfusione
illa tepestatum discordiam. si propter te ingeste illisq
strepuerunt nubes si tanti exiciu
excutit at tu solaui loco num
strenuum tanti esse mortem tuam. Sed erit huic cogitati
oni locus casus iste demit metum & inter cetera hoc
q ɔmodum eius qd expectatione tua ante cedit ne

Liber Senece ad Lucilium Tertiu Naturalium questionum et de Aquis

mo unquam fulmen timuit nisi qui effugit.

NON me preterit lucili uirorum optime quam magna rerum fundamenta ponam senex qui mundum circuire constitui. & causas secretaque eius eruere atque aliis noscenda producere. Quando tam multa consequar tam sparsa colligam tam occulta perspiciam premittat quod senectus & obiciat annos suos interuana studia consumptos. tanto magis urgeamus & dampna etatis male exacte labor sarciat. Nox ad diem accedat occupationes patrimonij recidantur. longe a domino iacentis cure causa soluatur. Totus animus uacet. & ad contemplationem sui saltem in ipso fuge impetu respiciat. facie ac sibi instabit & cotidie breuitatem temporis metietur. Quicquid amissum est id diligenti usu uite presentis recolligat. fidelissimus est a honesta ex penitentia transitus. libet michi exclamare illius poete inclui uersum. Tollimus ingentes animos & maxima facta tempore molimur. Hoc dicerem si puer uiuenisque mollitret. nullum tam magnis rebus tempus non angustum est. Nunc uero ad rem seram graue immensam post meridianas horas accessimus. faciamus quod intinere solet fieri quo tardius exierunt. uelocitate pensant moram festinemus & opus nescio an superabile magnum certe sine etatis excusoe tractemus. Crescit animus quotiens cepit magnitudine ostendit. quicogitat quantum proposito non quantum sibi supersit. Consumpsere se quidam dum acta regum externorum conponunt. queque passi inuicem. ausique sunt homines. Quanto satius est sua mala extinguere quam aliena posteris tradere. Quanto pocius est deorum opera celebrare quam philipi aut alexandri latrocinia. ceterorumque qui exitio gentium clarino minores fuere pestes mortalium. quam inundatio qua planum omne perfusum est. quam conflagratio qua magna pars animantium exaruit. Quemadmodum han-

nibal supauerit alpes scribunt. Quemadmodum confirma
tum hyspanie cladibus bellum italie inopinatus intule
rit. fractisq rebus. post kartiginem reges perrauerit
contra romanos ducem se promittens: etiam sine exer
citu quemadmodum senex omnibus angulis bellum
querere. adeo sine patria esse pati poterat. sine hoste non
poterat. Quanto sauius e qd faciendum e sit quam quid
factum sit querere/ ac docere eos. qui super misere for
tune nichl stabile ad illam datum esse. eius autem omnia
fluere iura mobilius. Nescit n quiescere. gaudet letis
tristia sustinere & utraq gmiscere Itaq in sedis nemo cofi
dat in aduersis nemo deficiat/ Alterne sunt iures teru
Quid exultas? Ista quibus eueheris in summum. ne
scis si te relicta sit. habebunt suum no tuu finem. Quid
iaces? ad imum delatus es. Nunc te surgendi locutus
e In melius aussa. in deteriis optata flectunt. Ita acci
pienda e animo uarietas non priuatarum tantum domi
num quas leuis casus impellit. sed etiam rerum publica
rum regna ex infimo coorta supra in partes ostiter. Verm
impia in ipo flore ceciderit/ In ueniri no potest numus
quam mlta ab alijs fracta sunt. nec cum maxime ds o
alia exaltat. alia submittit. nec molit ponit. si ex fastigi
gio suo nullas habituram reliquas iactat. Magna quia par
ui sumus credimus. multis rebus non ex natura sua o
sed ex humilitate nra magnitudo inest. Quid precipuu
in rebus humanis e? Non classibus maria oplesse. nec in tu
bri maris littore signa posuisse. non defiente terra ad iniurias
aliorum / errasse in oceano ignota querentem. sed animo ome
uidisse. & qua nulla maior e uictoria uitia domuisse. In
numerabiles sunt qui urbes qui pplos habuer in potestate
paucissimi qui se. Quid e precipuum? Erigere animum
supra minas & promissa fortune nichl dignum putare
qd speres. Quid n dignum hi qscupiscas? Quia ad ui nos

ꝯuersatione quotiens in hũa recideris. nõ aliter caligabit
quam quorum ocli indensam umbram ex claro sole rediet
Quid ẽ precipuũ? posse leto animo adusa portare Qcqd
acciderit sic ferre quasi tibi uolũs accidere. debuisses. n
uelle si scisses omnia ex decto di fieri. flere queri ingeme
re. desciscere ẽ Quid ẽ precipuum? animus ꝯtra calamita
tes fortis. & ꝯtumax luxurie ui auersus ianuum. sed &
infestus. nec auidus pcli. nec fugax prosperitate ex pectãs
sed utrinq intrepdus. inꝯfusus. nec illius tumultu. nec
huius fulgore percussus. Quid ẽ precipuum? Non admit
tere in animo mala ꝯsilia puras ad celum manus tollere e
Nullum bonum petere qd ate transeat. Optare qd sine o
auersario optat bonam mentẽ Cetera magni estimata morta
libus & si quis domũ casus attulerit. sic inueri quasi ex
terra que uenerunt Quid ẽ precipuum? Acutos sup fortunã
spe hominis tollere Meminisse ut siue felix eris. scias hoc nõ
futurum diu siue infelix. scias hoc te nõ cessus nisi ꝯputes o
Quid ẽ precipuum in primis libris animam habere hec res
efficit nõ euenire queri tibi ut liber sit. sed euenire nature; lib
ẽ autẽ qui seruitutem suam effugit. hec ẽ assidua seruitus
& ineluctabilis & per die & noctem equaliter premens e
sine interuallo sine ꝯmeatu. Sibi seruire grauissima ẽ serui
tus ẽ Quia discutere facile ẽ si desieris multa te poscẽ si
desieris tibi refferre mercede si ante o clos & naturã tuã
posueris & etatem ac tibi ipe dixeris. Quid insanio? Qd
anhelo? Quid sudo? Quid terra qd vos uso? Nec multa
opus ẽ nec die ad hoc proderit nobis inspicere rerum o
naturam. prima disce decretus a sordidis. deinde animũ
ipm quo sũmo magnoq opus ẽ seducemus a corpore. de
inocultis exercitata subtilitas nõ erit in aptis deterior o
Nichil autem aptius salutaribus que contra furorem
nostrum nequitiamq dascunt quẽ dampnamus
nec ponimus ꝛc.

QVeramus g° de aquis & inuestigemus qua-
ratione fiant. siue ut ait uirgilius: fons erat
illimis nitidis argenteus undis siue ut ait uir-
gilius unde per ora nouē uasto cum murmure
montis: In mare preruptum pelago premit arua sonan-
ti. siue ut apud te inuenio. uinior karissime fluusculis et
de fontibus ex it amnis. Que ratio aquas subministret
q̄ q̄m̄ tot flumina ingentia per diē & noctem decurrant
Quare alia hibernis aquis intumescant. alia in defectu
cetorum annuum crescant. Illum nilum intermisse at ba
ponemus. p̄e nature & singularis: & illi diem dabimus
Nunc uulgares aquas persequemur: tam frigidas quam
calentes. In quibus calentibus querentibus erit. Virum
calide nascant. an fiant: de ceteris q̄q̄ disseremus quas ai
sapor aut aliqua reddit utilitas. Quedam enim occulos
quedam neruos iuuant. Quedam inueterata & desperata
a medicis uicia percurrant. Quedam mendent ulceribus.
Quedam interiora potu sonent & pulmonis ac uicerum
querelas leuant Quedam supprimunt sanguinem Tam ua
rius singlis usus quam grauis ē Aut stant oīs aque aut
eunt. aut colliguntur. aut uarias hūt uenas. Alie sunt dul
ces alie aspere. uarie quippe interueniūt. salseque a m̄a
req̄ aut medicate: Ex quibus sulphuratas dicimus ferra
tas. alumnosas. Iudicat inde sapor. habent pretera mlt
ta discrimina. primum tactus. frigide calide sunt. et
deinde ponderis. leues & graues sunt deinde coloris pu
re s̄ que cogant in lapide. queda tenues quedam ping
ues sunt que alunt queda siue ulla bibentis ope transeunt.
quedam hausie fecunduatem affer. Vt stet aqua ut fluat.
loci posicio efficit In deuexo fluit in plano ꝯtinet & stagnat.
& aliqn in aduersum spu impellit. Tunc cogit nunc fluit col
ligit ex ymbribus. ex suo fonte notiua e. Nichl tamen phi
bet eode loco aquā nasci & colligi Q̄d in fuscino uidem⁹

inque monus circumiecti fluuij diriuant. sed & magne la-
tentesq unde sunt. Itaq cum hyberni etiam defluere torre-
tes faciem suam seruat. Primum g° queramus quo m° ad
ꝯsumandos fluminum cursus terra sufficiat, unde tantum
aquarum excat. Miramur qd accessione fluminum mare n
sentiat. eque mirandum e qd detrimenta exeuntium ter-
ra no senti. Quid e qd illam sic impleuerit ut prebere tam
ex re conduto possit, ac sub inde sic supleat. Quamcunq rauoc
reddiderimus de flumine eade, de flumine erit riuorum
ac fontium. Quidam iudicant terram q'cqd aquarum cursu
emisit, accipere. & ob hoc maria no crescere. quia qd influx
it. n insiui uertant. sed protinus reddant. Oculto n uiuere
subit terras sed palam uenit secretoq reuertit. Colai q in mi-
ni mare per multiplices terrarum anfractus ubertatum amari-
tudine ponit & prauitate saporis uitania soli uarietate o
exuit. & insinceram aqua transit. Quidam existimant qc
quid ex ymbribus terra ꝯcipit in flumina rursus emitti
& hoc argumenti loco ponit qd paucissima s in his loc
is in quibus rarus e ymber. Ideo siccas aiunt ee ethioph
ie solitudines. paucosq inueniri in interiori affrica fontes
quia feruida celi natura sit, & pene semper esiuia. Squa
lide itaque sine arbore sine cultore harene iacent. raris
ymbribus sparse, quos statim ꝯbibunt. Nt ꝯ consiat o
germaniam galiamq & proxime ab his italiam habu
dare ymbribus & fluminibus, quia celo humido ut
tunt. Et ne estas quidem ymbribus caret. aduersus h
multa dici posse uides primum ego tibi uincatum dili
gens fossor afirmo, nullam ee pluuiam que terram uli
x pedes in altitudinem made faciat. Omis humor inter
primam ectam ꝯsumit nec in inferiora descendit. Quo
modo g° pot ymber suggere amnibus uires qui sumā
humum tagunt? pars maior eius per fluminum alueos
in mare effert. Exiguum e qd sorbet terra. nec id seruat

defectus orig.

aut enim arida ē. & assumit in se q̄cq̄d effusum ē aut sa
ciata si q̄d supra desiderium cecidit excludit. Et ideo
primis ymbribus nō augerent amnes quia totos sicciens o
in se trahit. Q̄cq̄d flumina erumpunt saxis & montibus
his q̄cq̄d ꝯferrent pluuie q̄ perundas in rupes defferuntur
nec habent cui insidat. Adice q̄d siccissimis locis putei
in altum acti per cc. & ccc. pedum spatia inueniunt aqua
rum uberes uenas in ea altitudine in aquam aquam penetrant
ut scias n̄ celestem esse. n̄ colectiuum ymbrem sed q̄d dici o
solet uiuā aquam Illo q̄ argumento refellit quidam son
tes in summo montis cacumine redundāt Apparet g̊ illos sursum
agi. aut ibi ꝯcepi cum omis aqua pluuialis decurrat. Quida
existimant quē admodum in exteriori parte terrarum uasie
paludes iacent magniq̄ nauigabiles lacus que admodum
in genti spatio maria porrecta s̄ infusa uallibus sic interiora
terrarum habundare aquis dulcibus nec minus illas stagna
re. quam apud nos & sinus eius immo latius quia plus in altu
patet Ergo ex illa profunda copia isti amnes egerunt. Quos
quidē miraris si terra detractos nō sentiat cum aduectos ma
ria nō sentiat Quibusdam hec placet causa. Aiunt habere ter
ras inter cauos recessus etiā multum spē qui necessario frige
scit. umbra graui pressus deinde pig̃. & immotus & in aquā
cum desijt ꝯuertit. Quē admodum supra nos mutatio aeris
ymbrem facit ita infra nos riuū ag̃ Supra nos stare omēs. i
nō pot. segnis diu & grauis. aliquando n̄ sole tenuat Ali
quando uentis expandit Itaq̄ in terualla magna ymbribus
s̄ sub terra uero q̄cq̄d ē. q̄d illum in aquā ꝯuertat. idē ē sem
per umbra perpetua. frigus eternum in exercitata densi
tas. Semper g̊ prebebit fonti aut flumini causam Plac&
nobis terrā esse inuiabile. Hec q̄ q̄cq̄d effl aiunt quia non
libero aere ꝯcipit crassescit & protinus in humorē ꝯuer
tit habes primam aquarum sub terra nascentium causa
Adicias etiam lic& q̄d fiunt omnia ex omnibus. ex aqua

& ex aere ignis. ex igne aer ex aere aqua Quare g° ne terra
fieret ex aqua. quasi alia mutabilitas ē & in aqua? Immo
maxime in hoc utraq; ꝯgnata res ē utraq; densa. utraq; in extre
mum mundi ꝯpulsa. Ex aqua terra fit cur nō aqua siat et terra
At magna flumina s̄ cum uideris quanta s̄ rursus ex quā
to prodeant. aspice. Miraris cum labant̄ assidue. quedam
u̅ concita rapiant̄ qd̄ presto sit illis. semper aqua noua. Qd̄
si mireris qd̄ cum uenti totū aera impellant. nō deficit spē
sed per dies noctesq; equalit̄ fluit nec ut flumina cto aluco i
fert̄. sed per uastum coeli spatiū lato impetu uadit? Quid si
ullam undam miteris super esse. que supueniat tot fluctibus
fractibus Nichl deficit qd̄ in se redit. Omnium elementorū
alterum recursus sunt Qcqd̄ in altero pit in alterum transit.
& natura partes suas uelut in ponderis ꝯstitutas examinat.
ne porcionum qualitate turbata mundus p̄ponderet. Omia in
omnibus sunt nō tamē in ignem aer transit sed nunquam sine
igne ē. de trahe illi calorem rigescit. stabit durabit. transiet
aer in humorem. Sed nichominus. non sine humore & ae
ra & aquam facit terra. sed nō magis unquam sine aqua ē o
quam sine aere. & ideo facilior in uice transitus ē. quia illis
in que transeundum est iam mixta ē. habet g° terra humorem.
hunc exprimit. habet aera. hunc umbra hibrni frigoris densat.
ut faciat humorem Ipa quoq; mutabilis ē in humorem. Nata
sua utit̄ Quid g° in quis si perpetue sunt cause. quibus flu
mina oriunt̄. & fontes. quare aliquando siccant̄. aliquan
do quibus nō fuere locis excunt? Sepe moui terrarum itine
ra turbat̄ & ruina interscindit cursum aquis. que resistentes
nouas exitus quersit aut ipius quasatione terre aliunde alias
terras ferunt̄. apud nos euenire solet ut a nusso canali suo o
flumina refundant̄. Deinde quia perdide uia faciant. hoc
accidisse ait theofrasius ic orio monte. in quo post terrarum
tremorem noua uis fontiū emersit Sicut alias quoq; casus
interuenire opponunt̄ quia a uoce aquas aut a cursu suo

decidant. auertant. fuit aliquando inops aquarum gen⁹
sed cum gallorum gens acassandro obsessa, in illū se contu-
lisset & ceccidisset siluas. in gens aquarum copia apparuit
quas uidelicet in alimentum suum nemora ducebant. Qu-
ibus excisis humor qui desijt in angusta ꝯsumi. super fu-
sus ē. Idē aut & circa magnesiā accidisse. Sed pace theopha-
sti dixisse liceat. nō ē hoc ueri simile. quia fere aquosissima
s̄ q̄q̄ ombrosissima. Qd̄ nō eueniret si aquas arbusia sicca-
rent. quibus alimentum exproximo ē fluminum ū uis i
exintimo manat. uliq̄ accipit. quam radicibus euagari
licet. deinde succise arbores. plus humoris desid'ant no
tantum id quo uiuant. sed & id quo crescant. Idem au
circa archadiam q̄ urbs uicia insula ē. fontes & lacus sub
siuisse. quia desicru coli terra dirura urbe post ea ū quā
cultores recipit. aquas q̄ recepisse. causam siccitatis hanc
ponit qd̄ obduruerū ꝯsiricta tellus. n̄ potuit ymbres i
aquata iransmittere. Quomō plurimos uidemus in lo-
cis desertissimis fōtes. plura deniq̄ inuenimus que o
propter aquas coli cepunt. quā que aquas habere cepiu
quia collebant. Nō n ee pluuiale hanc q̄uasissima a fō
te statim magnis apta nauigijs deferi. ex hoc inteligas licet
qd̄ per hyemem estatemq̄ par ē a capite deiectus. pluuia pot
facere torrentem. nō pot equali interripas suas tenore labente.
Aquam nō faciūt ymbres sed incuani.

Paulo repetamus altius hoc si uidebit. & scias te
nō habere qd̄ cum aduerām omnium originem. iq̄ras
accesseris flumen namq̄ facit copia cuiusq̄ aque pe
rem is. Ergo queris a me quo modo aqua fiat. Inte-
rogabo q̄m aer fiat aut terra. Sed rerum elementa sunt qua
tuor. non pot interogari un aqua sit. Quarta n. pars naturę
ē. Quid n miraris si rerum naturę magna portio pot ex se ali
quid semper effundere. Quomō aer & ipe q̄rta pars mundi
uentos & auras mouet sic aqua riuos & flumina. Siuentus

ē aer fluens. & flumen fluens ē aqua satis & multum illi
uirui dedi cum dixi elementum est. Inteligis qd ab illo
pficisscit. no posse deficere. Aqua aut tales ualentissimum
elementum ē hoc fuisse primum putat ex hoc surexisse oīa
Sed & nos quoq in eadem eius sententia aut in ultima
sumus. dicimus enim esse qui occupet mundum. & in se e
cuncta ꝯuertat. hunc eundem languentem cum sydere reli
qui aliud in rerū natura igne resuncto quam humorem. In hc
fuuirimundi latere spē ita exitus mundi sps ē humor ē hu
mor primordium. Miraris amnes ex hoc posse exire semp
qui p omnibus fluit, & ex quo s̄ omia hic humor in didu
ctione rerum ad quartas redactus ē. sic posuius ut flumi
nibus edendis suficere & riuis, ut fontibus possit. Que seqr
thaletis inepta sententia ē. Ait naq orbem terrarum aqua
& uehi more nauigii mobilitatemq eius fluctuare ic cu
dicit tremere. No q mirum si habundat humor ad flu
mina fundenda. cum mundus in humore sit totus hanc
ntem & rude sententiam explode. Nec ē qd credas in huc
orbe aqua subire per rimas. & facere sentia. Egyptii mm ele
elementa fecit. deinde ex singulis bina maria. Aere mare
iudicant. quia uentus ē femina. quia nebulosus & in ers
Aqua uirile uocant mare. muliebrem omnem alia. Igne uo
cant masculum q ardet flama. & femina qua luce & innoxi
tactu terra fortiore mare uocant. saxa cautes q femine nom
imponunt. huic tractabili ad cultam. Mare ē unu ab initio
scli ita constitutu. habens suas uenas. quibus impleuit atq
estuat. Quom maris sic & huius aque inuioris uasta in e
oculto uia ē. qua nullus fluminis cursus ex auariat abdi
ta ē uirui eius ratio. Tantu ex illa quatum supflui sit e
emittitur. Quedā ex istis sut quibz assentiri possumus.
Sz hoc amplius censorio placet. natura regi terram. &
quidem ad nostrorū corporū exemplar in quibz & uene
sunt. & arterie ille sanguis hec spus receptacula in tra

q̄ sunt alia itinera perque aqua. alia perque spiritus erit
adeoque illam ad similitudinē humanorum corporum for
mauit deus ut maiores q̄ nr̄i aquarum appellauerunt uenas
Sed quemadmodum in nobis nō tm̄ sanguis e & mlia ge
nera humoris. alia necessarij. alia corrupti. ac paulo pigb
ris. in capite cerebrum in ossibus medulle. musculi saliue
q & lacrime & quiddam additum aructis. per qd̄ cicius
flectant̄ ex lubrico. sic in interra q̄ humoris s̄ genera ꝯplu
ra Quedam que nauita durent. hinc est omnis metallorū
humus ex quibus aurum argentiq petit auaricia &
que in lapidem ex liquore uertunt. In quibusdam uero
locis terra humorum que liquescunt sicut bitum̄. & cetera
hinc similia. Hec causa aquarum sedm̄ legem nature uo
luntate nascentium. Cetrum ut nr̄is corporibus ita in
illa sepe humores uicia ꝯcipiunt. aut ictus. aut quassaū
aliqua aut loci senium. aut frigus. aut est corrumpere natu
ram. Et sulphuratio ꝯtraxit humorem qui mō diuitnus
e. mō breuis. Ergo in corporibus nr̄is sanguis cum per
cussa e uena tam diu manat donec omnis effluxu ac
donec uene scissura sub sedit atq aliq̄ alia cura retro
dedit sanguine. Ita in terra solutis ac pate factis uenis ri
uus aut flumen effundit Interē q̄nto apta sit uena. quo
modo ꝯsumpta aqua deficit. mō exicat̄ aliquo impedim̄
to. modo colit uelut in cicatricem ꝯprimit q illam quam
perfecit uia Modo illa uis terre quam mutabile ēē dixiq
desinit posse alimenta in humorem ꝯuertere Aliquan
do ex hausta replent̄ mō per se uiribus recollectis modo
aliunde transactis Sepe n. in ania apposita plenis hu
morem in se arahunt sepe transire facilis in aliud ipa
terra soluit & humescit. Id̄e euenit si sub terra spisset̄
grauioreq quam ut in natura sua mane possit signat
humorem Sepe colligit̄ roris mō tenuis & dispsus li
quor qui ex multis inuinum locis ꝯfluit Sudore aque

leges uocant que guite quedam uel pressura loci edu
t uel estu euocant. hec tenuis unda uix forti sufficit
& ex magnis causis magnisq conceptibus excedit amnes
si aqua ponde sua se tantu detulit. nonnuq & cu sono
si illa spe inmixtus eiecit.

5 Sed quare quidam fontes senis horis pleni. senisq sic
ci s supuacuu e nominare singla flumina. que cer
tis mensibus magna certis qnguita sunt. & occassioe
siglis querere cum possim cande causam omnibus reddere.
Quemadmodum qrtana ahoram uenit que admodu ad
tempus podagra respondet. que ad modum purgatio si ni
chil obstitit statutum die seruat. quemadmodum presto
ad mensem suu partus sic aque interualla habent quibus se
retrahant. & refundant. Quedam aute interualla que mi
nora sunt ideo mobiliora quedam maiora n inuo cria
Et qd hoc mirum e cum uideas ordine rerum & natam
per constituta procedere. Hyemps nunqua aberrauit estas
suo tempore incanduit autumpni uerisq ut solet mutatio
facta Tam solsticium quam equinoctium dies suos retulit
Sunt & subterra minus nota nobis iura nature. sed no
mig certa Erede infra qcqd uides supra. Sunt & illic specus
uasti sunt ingentes recessus ac spatia suspensis hinc & in
montibus laxa. Sunt abrupti in infinitum hiatus qui
sepe illapsas urbes receperunt & ingente ruina in alto odi
derunt hec spu plena s Nichl n usqua inane e Et si agn
obsessa tenebris & locis amplis animalia q illis innascu
tur sed tarda & informia. ut in aere ceco pigq concepta &
& aquis torpentibus fota. pleraq ex his ut talpe & sub
terranei mures quia de e lumen qd supuacuu esset
Inde ut ieophrasius ait pisces quibusdam erunt Multa
tibi hoc loco in mente ueniunt que urbane in re credibi
li fabulam dicam s aliquando no cu retibus aut cu ha
mis. sed cum dolabro ire piscatum Expectata ut aliqis

inmari uersetur Quid e quare pisces in terra no transeant
si nos transimus permutabimus sedes? hoc miraris me
addere Quanto incredibiliora s̄ opera luxurie cum na
tura aut mentit aut uincit Incubili natant pisces & o
sub ipa mensa capitur. qui statim transferat inmensa.
Parum uidet nullus recens. n̄ qui conuiuc moritur. e
Vitreis ollis in clausi affer. & d bseruat. mouentium co
lor. que in multas mutationes luctante spu uertit ali
os in gula necant & uiuos ꝯdiunt. Hy qui fabulas putat
posse piscem uiuere sub terra & effundi no capi quam
incredibile illis uideretur. si audirent natare piscem n̄
cene ca occisum super cenam cum multis indelicijs fuit.
& occulos ante gulam pauit. Sed ut ad propositum reu
tar: accipe argumentum magnam uim aquarum in sub
terraneis occuli fertile fedo situ piscium. Si quando erupit ef
fert secum inmensam animalium turbam. horridam aspici ac
turpem ac noxiam gustu. Certe cu uicaria idumum urbem o
talis exiluisset unda pier quicq illos ederent pisces. quasi ig
noto ante eam diem coelo nouus amnis ostendit Nec id mi
rum. Erant enim pinguia & discreta ut ex longo octo cor
pora ceterum inexercitata & tenebris saginata. & lucis
expcia. ex qua salubritas ducit. Nasci aliter posse pisces in illo
terrarum pfundo. fit indicium qd anguille latebrosis locis
nascunt. grauis & ipe cibus obignauia utiq si altitudo illas
luti penitus ab abscond. habet g no tantum uenas aquarum
terra ex quibus coruiatis flumina effici possunt. sed & anes
magnitudinis uaste Quorum alijs semp cursus e. donec o
aliquos mutare deuoreni alij sub aliquo lacu emgunt Iam
quis ignorat quedam stagna sine fundo ee Quorsum hoc o
aiunet. Vt appareat hanc aqua magnis amnibus eternam
materiam cuius no tangunt ex irema sic flumina fontium
Et quare aquis sapor uarius propter quatuor causas ex
solo prima e. exq efferunt. Scda ex ea similitudine

nascitur Tercia ex spiritu qui in tantum fuga res Quarta
exuitio qd sepe ꝯcipiunt per iniuriā. Hec cause aquis i
dant saporem uarium hec medicatam potentiam. hec o
graue spm coloremq ut nimium (calorem) & rigorem Inter e Vi
rum p loca sulphure an nu° an bitumine plena transierit
hac ratione corrupte cum periculo uite bibunt. Illinc e illud
qd ouidius ait. flumen habent cicones qd potum saxea reddit
uiscera qd tacitus inducit marmora rebus. Medicamentum
est & eius natē habet limum ut corpora & glutinet, &
obduret Quemadmodum puteo lanus puluis. si aquā atti
git sic econtrario hec aqua si solidū tetigit. heret & affi
gitur Qd in italia in quibdam locis euenit. siue uirgam
siue frondem demserris. lapidem post paucos dies extrahi.
Circumfundit n corpori limus alimūq paulatim. hoc min
mirum uidebitur tibi si notaueris albulam & & fere sul
furatam aquam circa canales suos riuosq durari Aliquam
harum habent causam illi lacus. quos quisquis faucibus h
ausit ut ait idē poeta. aut furit aut patit mirum grauita
te saporem Similem habet uim mero sed uehementiorem
Nam quemadmodum ebrietas donec siccet dementia e
& nimia grauitate defert in somnum sic huius aque sulph
urea uis habet qddam acrius exacte noxio uir. qd mente
aut in furorem mouet aut sopore opmit. hoc habet mali
liceuis amnis. Quam q cunq parum moderato gutture
traxit haud aliter turbat quam si mera uina bibisset. In
quosdam specus qui despexere imouent tam uelox mali
e. ut transuolantes aues deiciat. talis aer. talis locus in
quo letalis aqua disullat. Quod si remissum fuerit aeris
& loci pestis. ipa q tēpantior noxa nich amplius quā tep
tat neruos uelut ebrietate torpentes Nec miror si locus
atq aer aquas inficit similesq regionibus reddit. per i
quas & ex quibus uenium pabuli sapor apparet in lac
te & uini ius existit in aceto Nulla e que no eius quo

nascit naturam reddat Aliud e aquarum genus qd nobis placet cepisse cum mundo. Siue ille eternus est. hoc q sine initio Inicium aliqd illi hoc quoq totum cum illo dispositu Quod si hoc queris o ccanum & qd cuq cum illo terras mare interfluit flumina quorum inenarrabil iudicant quiddam cum ipo mundo traxisse principia ut histrum ut nilu uastos amnes maqq insignes quam ut dici possit eandem illis origine cum ceteris esse. hec e q aquarum diuisio ut quibusdam uidet p illam sunt celestes exposterioribus quas nubila excuciunt. Ex terrenis ut dicam alie sunt super natantes. q insumma humo repunt alie abdite quarum reddita ratio e

Lib. III. Cap. XXV

1 Quare quedam aque calcant. quare eciam feruent i tantum ut possint ee usui nisi aut inapto euanuet. aut mixtu frigide intepuerunt plures cause reddunt. Empedocles existimat ignibus quos terra multis locis optos tetigit aqua calescere si subiecti sunt solo. perqd aquarum decursus e facere solemus trachones & miliaria & plures formas. inquibus tenui creta fistulas facimus per cliue circudatas ut sepe eundem ignem ambiens aqua pertantu fluat spacij quantum efficiendo caloti sat e frigida itaq intrat effluit calida aqua idem terra existimat fieri empedocles q no falli credebant. Inquibus balnea super ignea tale fiut spc in illa feruens loco estuanti infundit. hic per riuos lapsus no alter quam igne subdito parietes & uasa balnei calefacit. Omnis deniq frigida transitu mutat in calidam nec trahit saporem euaporatio quia clausa per labit. Quidam existimat per loca sulphure plena exeuntes uel introeuntes aquas beneficium materie per quam transeunt. the qd ipo odore gustu q testant. Reddunt n. qualitatem eius qua caluere materie Quod ne mireris niue calei infunde aquam feruebit. Quedam aque mortifere sunt nec odore nec sapore notabiles Circa nonagtiu in archadia stix appellata ab incolis ad uenas fallit. quia no facie nec odore suspecta e qualia sut o

magnorum artificum uenena que deprehendi nisi moriente
possunt hec autem de qua paulo ante retuli aqua summa celerita
te corrupit nec remedio locus quia protinus hausta durat nec
aliter quam gipsum constringit & alligat humore. Est autem &
noxia aqua intessalia circa tempe. quam & fera & pecus omne
deuitat. per ferrum & es transit tanta uis illi inest & iam dura
mordendi nec arbusta quidem ulla alit & herbas enecat Qui
busdam fluminibus uis inest mira. alia non sunt que potu inficiunt
greges ouium infraque breue tempus que fuerunt nigra albam la
nam ferunt. que albe ueniunt nigre abeunt. hec in boetia duo
amnes efficiunt quorum alteri ab effectu melas nomen est Vtrique
ex eodem lacu exeunt diuersa facturi. In macedonia quoque ut ait
theophrastus est flumen ad quod que facere uolui oues albas ad
ducunt. Quod ut diutius potauere non aliter quam infecter
mutant At si illis lana opus sit pula. paratus gratuitus infec
tor est. & ad peneion eundem gregem appellant. auctores uos
nouos habeo esse in gallatia flumen quod idem in ouibus effi
ciat esse in capadocia. quo poto nec ulli preterea animali co
lor mutet & spargat albo cutis Quosdam lacus esse qui
nandi imperitos ferant notum est Erat in sicilia. & est adhuc
in siria stagnum in quo natant lateres & magni proiecta non
possunt. lic & grauia sint huius rei causa est Quamcumque uim
rerum expende & contra aquam statue dum modo utriusque
par sit modus. Si aqua grauior est leuiorem rem quam ipsa est fe
ret & tanto supra se extollit quanto erit leuior Grauiora de
scendunt At si aque & eius rei quam contra pensabis par pon
dus erit nec pessum ibit nec exstabit. sed equaliter aque &
natabit quidem. sed pene mersa. ac nulla eminens parte
hoc est cum quadam magna supra aquam tota

Lib. 4. Cap. III.

GRandinem hoc modo fieri si tibi affirmauero quo
apud nos glacies fit. gelata nube tota. nimis audace
rem fecero. Itaque ex his me testibus numero. sed de no
note. qui uidisse se quidem negant. sed audisse aut quod o

hystorici faciunt & ipe faciam. illi cum multa mentiti st
ad arbitriu suum unanquamq rem nolunt spondere. sed
adiciunt. penes fides auctoris erit. Ergo si michi parum
credis. possidonius tibi auctoritatem promittit. tam in il
lo qd preterit quam in hoc quod secuturum e. grandine
enim fieri ex nube aquosa & in humorem uersa sic affirma
bit tamquam inter fuerit. Quare aute rotunda sit grando
eciam sine magistro scire poteris. cum ad nouueris stilli
cidiu omne globuerari. Quod & speculis apparet que o
humore alicubi colligunt & in poculis sparsis aliaq
omi leuitate Nam & in herbarum folijs si que guttae ad
heserunt in rotundum iacent. Quid saxo durius? Qd mol
lius unda? Dura tam molli saxa cauant aqua. aut ut alio
poeta ait stillicidij casus lapidem cauat. Et hec ipa cauati
o rotunda fit. ex quo aparet illud quoq ee simile qd cauat
huic. locum n. sibi ad formam & habitum sui ex culpsit. pre
terea post eciam si no fuerit grando talis. dum deferi co
rodundari & tociens p spacium densi aeris deuoluta equa
bitur. atq in orbem teri. Quod nix pati no pot quia no est
tam solida imo quia fusa e & no p magnam altitudine
incidit. sed circa terras inicium e eius. Ita no longius ille per
aera sed ex proximo lapsus e. Quare nisi idem michi per m
itiam qd anaxagoras e inter nullos magis quam inter philo
sophos equa debet esse libertas. Grando nichil e aliud qd sus
pensa glacies Nix in pruina pendens congelatio. Illud n ia
diximus qd inter aquam & rorem inter e hoc inter pruina
& glaciem. nec mo interesse. Poteram me peracta questione
dimittere. sed bene emersum dabo. Et quoniam cepi tibi
molestus ee. quid in hoc loco queritur dicam. Queritur
quare in hyeme ningat & no grandinet & uere iam frigore
confracto grando cadat. Nam ut fallax tibi uerum michi p
suadet qui me ad mendacia hec leuiora in quibus os per

cidi nō occuli erui solent credulum presto hyeme aer
riget & ideo n̄ dum inaquam uertit sed innuiem cui
aer proprior ē ē. cum uer ceperit maior inclinatio tem
poris seqr & calidiorem celo fiunt maiora stillicidia
Ideo ut ait uirgilius noster Cum ruit ymbriferum
uer uehementior ē mutatio aeris undiq; patefacti &
soluentis se ipo tempore adiuuante ob hoc nymbi gra
ues uasti q; pertinaces deferunt brumaletas habet plu
uias & tenues quales sepe solet interuenire Cū pluia
& rara & muta niue q̄ ad mixtā habet dicimus niua
lem diem cum altum frigus & celū triste ē. Preterea a
quil one flante & suū coelum habente minute pluuie
sunt. austro ymber improbior ē. & gutte pleniores s̄
Spem antis positam nec dicere audeo quia in firma
uidet nec preterire Quid n̄ mali ē aliqd & faciliori
iudici scribere. Immo si omnia argumenta ad lance
ceperimus exigere silentium indicet. pauca n̄ ad mo
dum s̄ sine aduersario s̄ Ceteri & si uincunt litigant.
Aiunt quicqd circa scitiam & pontum septemtriona
lem plagam glaciatum & astrictū montes niuem o +
soluere Credē q̄ ē frigidos spc inde fieri & imo coe
lo remisceri Illud q̄ addiciunt qd nec sū exptus nec
experiri cogito Tu q̄ censeo si uolueris uerū inqui
rere. in calce expiaris Minus aute al gent pedes eor
um. qui fixam & duram niue calcant quā eorum q
teneram & labefactam Ergo si nō mentiūt qcqd ex
illis septemtrionalibus locis tam disturbata niue &
glatie se frangente fert id mundane partis repentem
iam humidum que aera aligat & prestringit Itaq;
cum pluia futura erit grando fit iniuria frigoris ē
Non tempo michi quo minus ineptias nr̄orum om
nes proferam Quosdam pitos obseruandorum nu

+ est uere relaxari Tunc flumina gelata discede tunc ob
rutos montes +

bium esse affirmant. & predicere cum grando fit. hoc
eciam inteligere usu ipso potuisse cum calorem nu
bium tociens insequebatur notasseni quam grando
nubium illud incredibile cleonis fuisse publice
propositos. calazophicas speculatores future gra
dines. hij cum signum dedissent ad esse iam gran
dinem. qd expectas ut homines ad plenulas discere
rent aut ad scorta? Immo prose quisq agnum alius
inmolabat alius pullum. Protinus autem ille nubes ali
declinabant cum aliqd gustassent sanguinis Hoc
rides. accipe qd magis rideas. Si quis nec agnum nec
pullum habebat. qd sine dampno potuit fieri. Manus s
afferebant. & ne tu auidias aut crudeles existimes nu
bes. digitum suum acuto gphio pungebant. & hoc san
guine lit abat. Nec minus ad huius agello se grando o
auertebat quam ab illo in quo maioribus hostijs ex ora
ta erat. Ratio huius rei qr alteri ut sapientissimos homi
nes decet negant posse fieri. ut cum grandi ne aliquis
paciscatur. & tempestates munusculis redimat. quauis
muenera & deos uincant. Alteri suspicari se aiunt e
esse in ipso sanguine qdam ui auertende nubis acrepel
lende. Sed quom in tam exiguo sanguine uis esse pot
tanta ut illa in altum peneiret. & eam sentiant nubes
Quanto expedicius erat dicere. Mendacium & fa
bula e. Ac cleonis iudica reddebant in illos quibus dele
gata erat cura prouidende tepestatis. quod negligentia
eorum ui nec uapulassent. aut segetes procidissent. &
apud nos in xii tabulis cauet. ne quis alienos fruct
ex cantassent. Rudis adhuc antiquitas credebat. &
arthi nubes cantibus & repelli. Quorum nichil posse
fieri tam palam est ut eius rei causa nullius philoso
phi scola intenda sit. Vnam rem adhuc adiciam. &

fauere te ac plaudere iuuabit. Aiunt nuicem in ea parte
aeris fieri que e prope terram Hanc n plus habere caloris
ex tribus causis Vna qd omis terra euaporatio cum multu
in se aridi feruidiq habeat hec e calidior quo recentior.
Altera qd radij solis a terra resiluit & in se recurrunt horu
duplicatio proxima que terris calefacit que ideo plus hnt
tepis quia solem bis sentiunt Tercia causa e qd magis su-
periora per flant. at quecunq dpssa sunt minus uetus uebat

Accedit hisro de mocti omne corpus qd solidius e. o
hoc calorem cicius ꝯcipit diutius seruat. itaq in so
le pueris eneum uas & uitreum & argenteum. eneo cicius
accedet calor diutius adherebit. Adicit deinde quare o
existimet fieri his inquit corporibus q duriora & pressio
ra densioraq s. minora foramina ee extenuiorem in singlis
spm. Seqr quem admodum. minora balnearia & minora mi
litaria cicius calescunt si hec foramina occulta & occulos
fugientia. & celereriis feruorem sentiant. & propter easdem
angustias qcqd recepunt tardius reddant. hec longe prepa
rata ad id perducunt de quo nunc querit. Omnis aer quo
propinquior terris. hoc crassior Quem admodum in aqua
& in omni humore. sex una e. ita in aere spississima que
q desidunt. Iam ante probatum e. omnia qe crassioris soli
diorisq materie sunt hic fidelius custodire calore receptu
quo edicior e aer & quo longius a terrarum colluuie rece
su. hoc sincerior puriorq e Itaq solem no recipit. sed uelt per
mane calefit: Contra e qd aiunt cacumina montium hc
calidiora ee debe quo solo propriora sunt. qui michi uidet
errare qd appenninum & alpes & alios montes ob eximi
am altitudinem notos in tantu putant cresscere ut illoru
altitudines sentire solis uiciniam possint Excelsa sunt i
ista quam diu nobis ꝯpant. At u u ad in mensum respex
eris. manifesta e omnibus humilitas Inter se uincunt o

& uincunt Ceterum nichi tantum attollit ut in colati
one tocius nulla sit uel maxima porcio Qd nisi esset
no diceremus totum orbem terrarum pilam esse pile o
proprietas e cum equalitate quedam rotunditas Equali
tatem aute hanc accipe quam uides inlusoriam pila No
mltm illi ꝯmissure & ruine uel rime eius nocent quo mi
nus sibi par ab omi parte dicat Quo modo in hac pila
nichl interualla officiunt ad spem rotundi sic ne in uni
uerso quidem orbe terrarum editi montes quorum o
altitudo ab eius mundi collatione ꝯsumat Qui dicit
altiorem montem qui sole proprius recipit magis ca
lere debe idē pot dicere longiorem hominem cicius
quam pusillum debere calefieri & caput cicius qua
pedes ai quisquis mundum mensura sua estimauerit
& terram cogitauerit tene locum punctum inteliget
nichil in ea ita posse eminere ut celestia magis senti
at uelt in propinquo illis accesserit Montes isti quos
suspicimus & uertices eterna niue obsessi nichominus
inimo sunt Et proprius quidem a sole e mons quam
alia terra coelo uicina Qd e falsum quia inter illa n
pot magnum esse discrimen n cum inter se ꝯparant
Vbi ad collationem in mensi corporis uentum e ni
chil inter e alterum altero sit ma ius quia & si mag
no discrimine tamen minima uincunt Sed ut a propo
situm reuertar propter qd causas retuli plerisq placu
it in ea parte aeris ꝯcipi niue q uicina tris e & ideo
minus alligari quia minore rigore cou Nam uicinus
aer & plus habet frigoris quam ut in aqua ymbreq
transeat & minus quam ut duret in grandinem hc
m frigore medio n minus itento niues fiunt cactis aqs

9 Quid istas inquis ineptias quibus nec litterior
quisquam e nec melior tam operose psequeris

Quomodo fiant niues dicis, cum multo magis ad te & ad
nos diete ptineat quare emede no sunt niues Iubes mente
cum luxuria litagare Quottidianum & sine effectu iurgi
um e litigemus tamen Quid porro hanc ipam inspecti
onem naturę nich iudicas ad id qd' ius ɔferre. Cum q
rimus quomodo nix fiat & dicimus illam pluuie si
milem habere naturam plus illi spe qua aque in esse
no putas exprobrari illis cum emere aquam turpe sit si
nec aqua quidem emet. Nos queramus uero pocius i
quomodo fiant niues, quam quo modo seruet quo no
ɔtenti uina diffundere ueiana & per sapores etates
q disponere inuenimus quo m̄ stiparemus niuem. ut
ea estatem euincet & contra anni feruorem defenderet loci
frigore. Quid hac diligentia ɔsecuti sumus? Nepe ut gratui
tam mercemur aquam nobis dolet qd' spm qd' sole eme nos
possumus. qd' hic aer etiam delicatis diuitibus q ex facili
nec empius uenit. O quam nobis male e qd' q equam a re
rum natura in medio relictum e. hoc qd' illa fluere & t
patere omnibus uoluit. cuius publicum uite haustum
fecit hoc tam homini quam feris auibusq & inertis
simis animalibus in usum large ac beate profudit. ɔtra
se ingeniosa luxuria redegit precium Adeo nichil illi pot
placere nisi earum Vnum erat qd' diuites in equum iur
be deducerent quo n̄ posseni ante cedere pauperimum
Illi cui diuicie moleste sunt ex cogitatum e quem ad m̄
dum & capet luxuria Vnde ad hoc peruentum sit. o
ut nobis aqua satis frigida que flueret uideret dicam
Quam diu sanus & salubris cibi capax cibi sthomacus
e impletq n̄ premit. naturalibus fomentis ɔtentus e Vbi o
quotidianis erudicionibus. n̄ temporis esius s suos senuit
ubi ebrietas ɔtinua uisceribus insedit. & precordiabile in
quam uertunt torrent aliquo necessario querit quo e ille

effranga t: qui ipsis aquis incalescit remediis initiat uicium
Itaq no estate tm sed & media hyemme niue hac decau
sa bibunt. Que huius rei causa e nisi intestinum malum
& corrupta luru precordia quibus nullum interuallum quo inter
quiescerent datu e sed prandia cenis usque in luce per
ductis ingesta sunt & discentos copia ferculorum ac
uarietate ꝯmessatio altera mersit deinde nunquam inter
missa intemparantia qcqd ai detexit efferauit & in deside
rium rigoris semper noui accend. Itaq qua uis cenatione
uelis ac specularibus muniat & igne multo amoueant
hyemem nichilominus stomachus ille solutus & estu o
suo solutus languidus. querit aliqd quo erigat. Nam sic
relicto stupentes aqua frigida spargimus ut ad animum
suu reddeant. ita uiscera nichil sentiunt nisi frigore il
la uehementiore perfudis. Inde e inqua qd nec niue qui
dem ꝯtenti sunt sed glatie uelut ctior illi ex solido rigo
sit exquirunt ac se repetitis aqs diluunt. Que no e sumno
tollit sed ut ui maiorem habeat & pertinacius frigus
ex abdito effodit. Itaq ne unu quidem eius e precium
sed habet instores aqua & annonam phpudor uariam
Vnguentarios lacedemonij urbe expulerunt & propere
cedere finibus suis iuserunt qui oleum disperderent e
Quid illi fecissent si uidissent reponende niuis offici
nas & iumenta portande aque deseruientia cuius co
lorem saporem paleis quibus custodiunt inquinant
At dij boni qua facile e extinguere sitim sanam sed
qd sentire possunt emortue fauces & occultate cibis
ardentibus Quemadmodum nich illis satis frigidum
e nichil satis calidum e sed ardentes boletos & raptim
indumento suo tmsatos dimittunt pene fumantes quos
deinde restringunt niuatis pocionibus Videbis inqua
quosdam gciles & pallio locaphaliq circudatos pallen

tes & egros. nō sorbe solum niuē. sed & esse. & fru
stra in ciphos deicere inter ipam bibendi moram. Si
tim ista nō putes esse febris ē & quidē eo acrior qd
nō tactu uenarum nec in cute effuso calore dep
hendit sed cor ipm̄ excoquit. luxuria in uictu
malum. & ex molli fluidoq dirum & paciens N
intelligis omnia consuetudine ui sua perdere. o
Nix inqua ista iam eo asiuditatis peruenit usu. &
quotidiana stomachi seruitute ut aque locu ob
tineat. aliqd ad huc querite illa frigidius qua
pro nichilo ē familiaris rigor. Permitte michi que
stionem seposita castigare luxuriā Nichil ē in
quis illo exspirante formosius Illa colluctati
one animā efflatis rubor primum. deinde pallor
suffunditur. Quam eque uariat & intercias fa
cies Inter uitam & mortem. coloris ē uagatio lo
ga somniculose inertisq luxurie quam sero expssero
Circūscribi se fraudari tanto bono sensit hoc ad
huc tā pulchro spectaculo piscatores fruebant q
coctum piscem ex animē ipo ferculo expirent o
Mirabamur tantum illis esse fastidiū. ut nollent ni
si eodem die captum piscem comedere. qui ui auit
sapor & ipm̄ mare Ideo cursu aduehebat ideo o
gerulis cum anhelitu & clamore properantibus o
dabat uia Quo peruenere delicie. Is profundo iā
piscis offert. qui n̄ hodie eductus. hodie occisus ē
Nescio dere magna tibi credere ipe oportet ut tibi o
credas. huc afferat ante me animam agat ad h festu
peruener unde ires delicatorum ut gustare non
possint piscem nisi quē in ipo ꝯuiuio natantem
palpitanteq uiderunt Quanti ad solerciam luxurie
pcunt His accedit tantoq subtiliis & quotidie &

elegantius aliqd excogitat furor usitata contempnens Il
la audiebamus nichil e melius saxatili mullo At nec audi
amus Nichil e moriente formosius Da michi in manus ui
treum inquo exultet inquo trepidet Vbi multum diuq lau
datus e ex illo per lucido uiuario extrahit tc ut quisquis
pitior e monstrat Vide quomodo exarserat rubor omi ac
or minio Vide quas per latera uenas agat Ecce sanguineum
putes uentrem qua lucidum qddam ceruleum sub ipo tepe
effulsit Iam porrigitur & pallet in uni colorem ꝯponitur
Ex his nemo morienti amico assidet nemo mortem patris
sui uidere sustinet quam optauit Quotus quisq funus do
mesticum ad rogum prosequitur fratrum propinqui quorum que
extrema hora deseritur Ad mortem nulli ꝯcurritur Nichil
e n illa formosius Non tepo michi quin utar interdum tem
arie uerbis & proprietatis modu excedam No sunt ad popo
nam dentibus uentre & ore ꝯtenti occultq gulosi sunt

Questionum Naturalium Senece Liber Quintus In quo de Ventis et aere motu agitur

u Ventus e aer fluens Quidam ita diffinierunt Ventus
e aer agitatus in unam partem hic differentia ui
detur diligentior quia nunquam aer tam in mo
bilis e ut no sit in aliqua coagitatione Sic tranqll
lum mare dicitur cum leuiter mouetur nec nisi in una partem
inclinatur Itaq cu legeris cum placidum uentis staret mare
scito illud no stare sed cocuti leuiter & dici tranquillum o
que nc hoc nec illo capiat impetu Idem & de aere iudican
dum e n esse unquam in mobile & si quietus e Quod ex
hoc intelligas licet Cum in aliquem clausum locum fusus
e corpuscula minima in aduersum ferri alia sursu alia
deorsum uarie ꝯcursantia Ergo parum diligenti ꝯprehen
dent qd uult qui dixit fluctus maris agitatio quia tn
quillum quoq agitatur at ille habunde sibi cauerit cuius
h differentia fuerit fluctus e maris in una partem agita
tio Sic quoq quam nunc maxime querimus no circuscribi
tur qui ita se gesserit ut dicat Ventus e fluens in unam

partem aer aut aer fluens impetu aut uis aeris inunam o
partem fluentis aut cursus aliquo concitatior Scio qd respo
deri pro altera diffinitione possit. Quid necesse e te adice
re inunam partem effluens aer Vtique utique enim qd fl u
it in unam partem fluit Nemo aquam fluere dicit si tm in
tense mouet sed aliquo fert. pot n aliqd moueri & no flu
ere & contrario no pot fluere nisi inunam partem sed siue
hec breuitas satis a calumpnia tuta e hac utamur siue aliqs
circumspectior e uerbo no parcat cuius adiectio cauillatione
omne possit excludere Nunc ad ipam rem accedamus qm r
de formula satis disputatu est

Democritus ait cum in augusto uiarum multa sint cor
puscula que ille athomas uocat sequi uentum at con
tra quietum ad placidum aeris statum esse cum in o
multo inania sint corpuscula. Nam quem admodum in foro ai
uico quam diu paucitas e sine tumulto ambulat ubi turba
in angustum ɔcurrit aliorum in alios incidentium rixa fit sic in
hoc quo circumdati sumus spacio cexiguum locum multa cor
pora impleuerint necesse e alijs alia incitent ac impellant &
reppellant implicentq & ɔprimant. Ex quibus nascit uentus
cum illa que colluctabunt incubuere ac diu fluctantia ac o
dubia se inclinaue. at ubi in magna laxatate corpora pauca
uersant nec artari possunt nec impelli hoc falsum esse
esse uel ex eo colligas lic & qd interim uentus minime e cu
in nubilo grauis est. At qui tunc plurima corpora se in an
gustum ɔtulerunt & inde spissatum nubiu grauitas. Adice
nunc qd circa flumina & lacus frequens nebula e artatis
ɔgestiq corporibus nec tamen uentus e Interdum uero cu
tanto caligo effundit ut aspectum inuicino stancium o
eripiat Quod no eueniret nisi in paruu locu se corpora mlt
ta conpellerent At qui nullu tempus magis quam nebulo
sum caret uento. Adice nc qui e ɔtrario uenit ut sol ma
tutinum aera scissum & humidum ortu suo tenue ɔsur

git conditu laxamentum corporibus. & stipatio illo ac
turba resoluta e. Quomodo g° in quis uenti fiunt quos n
negas fieri. Non uno modo alias n terra ipa magnam ui
aeris eicit & abdito spirat. alia cum magna & continua ex
imo euaporatio in altum egit que emiserat mutacio ipsa
halitus mixti in uentum uertitur illud n ut credam michi
persuaderi pot. nec ut taceam quomo in nris corporibus
ex cibo fit inflatio que nisi sine magnarum iniuria emitti d. o
tur & uenire interdum cum sono honat. interdum secre
tius sic putant & hanc magna rerum natam alimentat
mutantem. emittere spm bene nobis cum agit qd semper
ꝯcoquit. ne in mundiis aliqd timemus. Nunquid hoc ueri
us e dicere multa ex omni parte terrarum & assidua e
ferri corpuscula que cum coacceruata sunt. deinde extenua
ri sole ceperunt qui omne qd in angusto dilatat spaciu ma
ius desiderat uentus. existit quid g°. hanc solam esse causa
uenti existimo. aquarum terrarumq uaporationes. Ex hinc qu
tatem aeris fieri deind solui impetum cunque densa steterat.
ut e necesse extenuata nitunt in ampliorem locum. Ego uero
& hanc iudico. Cetm illa e longe ualentior ueriorq aera ha
bere naturale uim mouendi se nec aliunde accipere sed i
esse illi ut aliarum rerum ita & huius potentiam. Existimas
nubiq quide datas uires quibus no moueremur aera aute
relictum inertem & agitabilem cum aqua motu habeat
& uentis quiescentibus. Hec n alit animalia edei &
muscum que innasci aquis & herbosa quedam que ui
demus sumo notantia. Est g° in aqua aliquid uitale de
qua dico. Ignis qui omia ꝯsumit quedam creat. & qd o
uideri no pot ueri simile. sed tam uerum e animalia igne
cari habet q aer aliam uim tale. & ideo mo spissat se m
expandit & purgat alias cu thit ac diducit ac differt
h inter e inter aera & uentu qd inter lacu & flumen.
Aqn per se ipm solu causa e uenti. fundens rigentem aera d. o

& ex denso coactoq; explicans In universum deuentis dixi9.
nunc uiritim incipiamus illos excutere fortasse quem ad o
modum flabit apparebit si apparuerit quando & unde p
cedant primum g° ante lucanos flatus inspiciamus qui
autem ex fluminibus aut ex conuallibus aut aliquo sinu
ferunt Nullus ex his ptinax e sed cadit fortiore iam sole
n fert ultra terrarum aspectum hoc genus uentorum i
cipit uere n ultra estatem durat & inde solui impetum
ubi plurimu aquarum montiuq e plena lic & habundet
aquis carent aura hac dico que prouento ualet Quo
modo g° talis flatus concipitur que greci elicolpiam uo
cant Qcquid ex se paludes & flumina remittunt id au
tem & multum e assiduu per diem alimentum e nocte
no exhaurit montibus inclusum in una regione collig
tur Cum illam impleuit & se n capit sed exprimit aliq
& in una partem procedit Hic uentus e Itaq eo incumbit
quo liberior exit inuitat & loci laxatas in qua coacerua
tam incurrat huius rei argumentum e qd prima noc
tis partem no spirat Incipit n fieri tunc illa collectio que
circa lucem iam plena e & honerata querit quo defluat
& eo potissimum exit ubi plurimum uacuum e & magno
patens aere adicit autem eistinus ortus solis ferens ge
lidum aera Nam & ante qua appareat lumine ipo ua
let & no quide radijs aera impellit iam tamen lacessit o
& immutat luce premissa Nam cum ipa pcessit alia su
perius rapiunt alia demiuunt terre Ideo no ultra matu
tinum illis fluere dat Omnis illorum ius in ospectu solis
extinguit & si insolentiores flauere circa mediam tam
die relanguescunt necunquam usque in meridiem ma
producit alia aute in bellilior aut breuior e put ualen
uoribus minoribus ue collecta causis e Quare iam tales
uenti uere & estate ualidiores sunt leuissimi enim i
cetera parte anni n qui uela impleant surgunt Quod aer

uere aquosus ē ex pluribus locis satis que ad humidam coeli
naturam satis & redundantibus malorum ē euaporatio. Et
quare estate eque effundit. Quia post solis occasum reman
et diurnus calor. Et magna parte noctis perdurat qui euo
cat exeuntia ac uehementius trahit. q̄cq̄d ex hiser sponte o
reddi solet deinde nō tm̄ habet uirium ut q̄d collocauit ab
sumat ob hoc corpūla diutius atq ex se humorem mittit. fa
cit autē uentum ortus nō calore tantum sed & ictu. Lux
n. dixi que solem antecedit nō dum aera calefacit. sed per
cutit tantum. Percussus autē in latus cedit. Quic quam ego
nō illud concesserim lucem ipsam sine calore esse cum ex ca
lore sit. Non habet forsitan tantum temporis quantum tactu
appareat. Opus n. suum facit & densa deducit ac tenuat. pre
terea loca que aliqua iniquitate nature ita clausa sunt ut solē
accipere nō possunt illa quoq nubila & iristi luce calefiunt
& per diem minus quam noctibus rigent. & nūc natura
coloris omnes abigit nebulas & a se repellit. Ergo sol idem
quoq facit. & ideo quibusdam uidet esse sol. Hoc falsum ē
ex eo apparet qd aura in omnem partem uenit & inter ortū
plenis uentis nauigat qd nō eueniret si semper uentus a
sole ferret. Ethesie q̄ que in argumentum auocant aquibus
dam nō minus propositum adiuuant. Dicā primum qd
illis placeat. de inde cur michi displiceat. Ethesie inquiunt
hieme nō sunt quia breuissimis diebus sol desinit prius
quam frigus euincat. Itaq niues & ponunt & durat o
Estate incipiunt flare cum & longius extendit dies. rec
ti in nos radij dirigunt. Veri q̄ simile ēcussas calore ma
gno niues plus humidi efflare tē terras exoneratas ni
uem rectasq spirare libius. Ita plura ex septētrionali pla
ga coeli corpora exire & in loca que sunt remissiora
ac tepidiora deferri. Sic impetum ethesias sumere & o
ob hoc solsticio illis initiū est ultraq ortum canicule nō
ualent quia iam multum ē frigida coeli parte in hāc o
egesium ē ac sol mutatum cursu aera rectior tendit

& alteram partem aeris attrahit alteram uero impellit
Sic ille ethesiarum status estatem frangit & am suum
feruentissima grauitate defendit. Nunc qd promissi o
dicendum e quare ethesie nos adiuuent nec quicquam
conferam huic cause dicimus ante lucem auram incitari
eandem subsidere Cum sol attingat at qui ethesie ob hoc
somniculosi anautis & delicati uocant qd ut ait gallio i
ane nesciunt surgere Eo tempore incipiunt p dire quo no
pertinax quide aura e qd no accidet si ut auram illos con
minuerit sol adice nuc qd si causa flatus e illis spatium
diei ac longitudo. eciam ante solsticium flarent cum lo
gissimi s & cum maxime dies tabescunt Iulio n mense
iam despoliata sunt omia aut certe ad modum Pauca iacet
ad huc subtuuem. Sunt quedam genera uentorum que
rupte nubes & rupte solute emittunt hos greci uentos
egenephios uocant qui ut puto hoc modo fiunt cum ma
gna inequalitas corporum que uapor terrenus emittit
in sublime eat & alia ex his corporibus sicca sinnt alia
humida extanta discordia corporum inter se pugnantium
cum in unum ꝯglobata sunt ueri simile e quasdam ca
as effici nubes. & interualla inter illas relinqui fistulosa
& in modum tybie agusta his interuallis tenuis includit
spe qui maius desiderat spacium Cum uerberatur cur
su parup incaluit. & ob hoc amplior fit scindit que sci
dentia & erupit in uentum qui fere procellosus e quia
supne demittit & in nos cadit uehensems & fer quia
no fusus nisi per apertum uenit sed laborat & iter sibi
hac pugna parat hic fere breuis flatus e quia receptacu
la ac nubium munumta per que ferebatur per rumpit
Ideo tumultuose uenit aliquando no sine igne ac sono
coeli. hij uenti mlto maiores diuturniores q sunt si aliosq
q flatus ex eadem causa ruentes in se abstulerint & in
unu ꝯfluxerint ꝯplures Sic torrentes modice magni
tudinis eunt quam diu seperatus suus cursus e cum

uero in se plures aquas conuertunt fluminum istorum o
ac perennium magnitudine excedit. Ide credibile e fieri
unquam diu singuli s breues ubiu sociauere iures & ex
pluribus coeli partibus elisus spe eodem se contulit & im
petus illis accedit & mora facit q uentum resoluta nu
bes Que erat extenuatum moueri & iuam cum fremitu
uasta atq impetu querere Sed hec latius persequar equera
de motibus terre Nunc michi permitte narrare fabulam
asclepiodotus e auctor demissos quam plurimos a philipo
in metallum antiqui dei destitutum ut exploraret que
ubertas eius esset quis status an aliquid futuris reliquisset
uctus auaricia descendisse illos cum multo lumine & mul
to duratam die de inde longa uia fatigatos uidisse flumina
ingentia & conceptus aquarum inertiu pares nostris nec co
pressos quidem terra supminente sed libere laxitatis no sine
horrore uisus Cu magna hec legi uoluntatem Intellexi n
seculum nostrum nouis uiciis sed iam inde antiquitus tra
ditis laborare Nec nra primum etate auariciam uenas terra
rum lapidumq rimatam tenebris obstrusam male quessisse
Illi maiores nostri quos celebramus laudibus quibus dissi
miles nos esse querimur spe ducti montes ceciderunt & t
supra lucrum sub rima sitterunt ante philipum macedones
reges fuere qui pecuniam in altissimis usq latebris sequerent
& recto spiritu liberoq in illos se demitterent specus inqs
nullum noctiu dierumq peruenirent discrimen Atq luce
reliquere que tanta spes fuit Que tanta necessitas homi
ne adsydera erectum incuruauit & defodit & infundu
telluris intime misit ut eruere aurum no minore piculum
querendum quam possidendum propter hoc cuniclos egit
& circa predam tutuleram incertamq reptau oblitus die
rum oblitus reru nature melioris aqua se auertit Vlli q mor
tuo terra tam grauis e quam istis supra quos auaricia in
gens terrarum pondus iniecit quibus abus tulit coelum
quos in imo ubi illud malum latitat uirtus infodit illo de

descendere ausi sunt ubi nouam rerum possitione terra
rumq pendentiu habitus uentosq percecum ex pirent
& aquarum nulli fluentiu horridos fontes & altam p
petuamq noctem. Cu ista fecerint inferos metui t

Sed ut ad id dequo agitur reuertar Venti. iiii or sut
inortum occassum meridiem septetrionem di
uisi. Ceti quos uarijs nominibus appellamus. his
aplicant Eursus ad auroram nabathcaq regna recessit.
persida q & radijs iuga subdita matutinis Vesper & oc
ciduo que litora sole tepescut proxima sunt zephiris.
scitiam septetriones horrifer inuasit boreas. Contraia
tellus nubibus assiduis pluuiaq madescit ab austro uel
si illos binos ɔplecti maius in unam tempestatem qd
fieri nullo modo potest congregent Vna eurusq noth
q ruunt crebrisq procellis africu & qui locum in illa o
rixa no habuit aquilo Quidam illos septem facuu Quatuo
n coeli partes internas diuidunt. & singulis uentos binos
supdictos dant ac arte illos uarro iur diligens ordinat
nec sine causa No n eodem loco semper sol orit aut
occidit sed alius c ortus occasusq equinoctialis bis au
aliud solstitiale tem equinoctiu e aliud hibnale Qui surgit ab oriente
equenoctiali subsolanus apt nos dicit greci illum aph
liotem dicunt ab oriente hibno eurus exit que nri in
uocauer uult nu Et liuius hoc illum nomine apellat ul
la pugna romanis parum prospera in qua hannibal ɔtra
solem oriente & ɔtra uentum exercitum nrm ɔstitu
it tu uenti adiutorio ac fulgoris prestrigentis loctos
hostiu uicit Varro q hoc nomen ut surpat. sed eurusiam ci
uitate donatus e & nro sermoni n tanquam alien
interuenit ab oriente solsticiali excitatatum raieri ad
appellant. apud nos sine nomine e Equinoctialis oc
cidens fauonum mutit que zephirum esse dicunt o
illi eciam qui grece nesciut loqui a solsticiali occidente
chorus uenit. qui apud quosdam ergates dicit Michi

no uidei quia chori uiolenta uis e. & in unam partem
rapax ergates fere mollis e & tam euntibus omnibus q
reddeuntibus ab occidente hibno africubus furibundo
& ruens apud grecos libs dicitur A septentrionali laie
sumus e aquilo medius septetrio unus iracias huic de
e uocabulum apud nos ameridiano axe euunthonius
Deinde nothus latine Deinde austronothus qui a
pud nos sine nomine Placet autem xii uentos esse o
n quia ubiq tot sint quosdam n inclinatio terrarum ex
cludit ut plures quam septem non sint Qui duode
cim uentos dixerunt hoc secuti sint totidem uento
rum qd celi esse discrimina Celum diuiditur in cir
culos quinq qui per mundi cardines eunt Est septe
trionalis e solsticialis equinoctialis e brumalis e ɔtrari
us septemtrionali bis sexto accessit qui superiorem mu
di partem ab inferiori secuit Vt scis n dimidia pars mundi
super dimidia infrāt hanc lineam que inter linea aper
tam & occultam e hunc circulum greci orizota uocat
nri finitorem esse dixerunt alij fi nientem adiciendus e
ad huc meridianus circulus qui orizonta rectis anglis
segregat Ex his quiddam circuli intransusa erunt & o
alios interuentu suo scindunt Necesse e aute tot aer
is discrimina esse quod partes Ergo orizon siue fi ni
ens circulus v orbes illos quos m dixi secat & effic
x partes v ab ortu quinq ab ocasu Meridianus cir
culus qui in orizonta incurrit regiones duas efficit

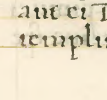

Quidam sunt quorundam locorum proprij qui
no transmittunt sed in proximum feruntur o
Non est illis a laiere uniuersi impetus Arub
lus apuliam infestat calabriam iapix athenas sciron
pamphiliam chagris gallia circi Qui edificia quasanti
tam gratias agunt tanquā salubritatem coeli sui debe
ant ei Diuus certe agustus cum in gallia moraretur
templum illi & uouit & fecit Infinitum e si singlos

uelim prosequi Nulla n. prope modum regio ē que
nō habeat aliquē flatum ex se nascentem & circa se
cadentem Inter cetera itaq; prouidentie opera hoc q̄
aliquis ut dignum amiratione suspexit Nō n. ex una
causa uentos aut inuenit aut per diuersa dispossiuit
sed aera primum ut aera nō sinent pigrescere sed assi
dua uexatione utilē reddent uitalemque terris dein
ut ymbres terris subministrarent ideq; nubes ꝯpesce
rent Modo aducut ut ꝑ totum orbem diuidi possint
In italiam auster impellit Aquilo in affrica reicit Et he
sic nō paciunt nubes apud nos ꝯsistere Idem per totam in
diam & ethiopiam ꝯtinuis per idem tempus aquis irri
gant Quomodo fruges excipient nisi flatu supuacu
a & mixta seruandis uentilent nisi esset qd segetem
excitarent & latentem frugem ruptis uelamentis suis
que agricole colliculos uocant ad apirent Ꝯ qd omib⁹
interse populis ꝯmcui dedit & gentes dissipatas locis
miscuit ingens nature benificiū si illud iniuriam
suam n̄ uertat hominum furor. non qd decesare oli
maiori uulgo dictantē & atito liuo positum in in
certo esse. Vtrum magis r p. profuerit cum nasci an
non nasci dici & de uentis pot Ad'o q'cquid ex illis
utile ē ac necessariū non potest his repensari que i
perniciem suam humani generis dementia excogi
tat Sed nō ideo nō sunt ista natura sua bona. si uitio
male utentium nocent Nimirum hac prouidentia
dispositor ille mundi deus aera uentis exercendū
dedit & illos ab omni parte ne qd cēs situ squalidū
effudit ut nos classes partem freti occupatas ꝯplere
mus milite armato & hostem in mari aut post ma
re querent Que nos dementiū exagitat & in non
uum ꝯpellit exicium Vela uentis damus bella petūtū
pielitamur pieli causa Incertam fortunam exp̄imur
uim tempestatum nulla ope supabile. morte sine spe

sepulture Non erant tanti si ad pacem classe uehe
remur Nunc cum euaserimus tot scopulos latentes
& insidias si maris inmensi cum effugerimus pcellosos desu
per montes. perquos preceps innauigantes uentus in
pingitur. cum uolutos nubilo dies & nymbis ac tonitri
bus horridas noctes. cum turbinibus diuulsa naui
gia quis in eis laboris metus ac fructus Quis nos fes
sos tot malis portus excipiet? bellum scilicet & obui
us inlitore hostis & trucidate gentes. tractat eque ex ma
gna parte uictor e & antiquarum urbiu flamma o
Quid inarma cogimus populos? Quid exercitus scri
bimus directuros aciem in medijs fluctibus? Quid
maria inquietamus. parum ad mortes nostras terra
late patet Nimis delicate fortuna nos tractat Nimis
aura felicem nobis dedit corporum ualitudine o
Non depulat nos casus incurrens. Emetiri cuiq an
nos suos ex comodo licei & ad senectutem decrere.
Itaq eamus in pelagus & uocemus in nos uatu cessa
tia. Miseri quid queritis morte que ubiq sup e. Petit
illa nos in lectulo. sed ubiq petat innocentes Occupat
nos in nra domo. sed occupet nullum molientes ma
lum hoc uero quid aliud quis dixerit quam circumfere
picla & per insaniam ruere inignotos. iratu sine in
iuria occurrentia deuastantem ac more feratum occi
dere que n oderis. Idem tamen in ultionem. aut fame
morsus e nos sine ulla parsimonia nri alieniq sangui
nis mouemus manum & nauigia deducimus. salute
omittimus fluctibus sedos optamus uentos quorum
foelicitas e ad bella perferri Quousq nos nra mala rap
puerunt? parum e inter orbem fluxere suu Sic persar
rex stolidissimus in greciam uecit. quam exercitus no
uicit eum impleuerit. Sic alexander ulterior bacti &
indis uolet quereq quid sit ultra magnum mare &
indignabit ee aliquid ultimum sibi cursum auaricia

parthis dabit non horrebit reuocantes diras uranni n
tempestates longissimi maris n circa cufraten. presa
ga fulmina. & deos resistentes. p hominum manu
& deorum iras ibunt Ergo non in merito rerum o
natura melius acturam nobiscum. fuisse, si uentos
flare uetuisset & inhibito discursu quietiores qua
tra uissiset Si nichil aliud certe suo quisq im ac suo
rum malo nasceret Nunc parum michi domestica st
ex iuis quoq elaborandum e Nulla terra tam longe
remota e quę nō emittere malū suū possit Vnde scio
an nc aliquis magne gentis in abdito dominus for
tune indulgentia tumes non ꝯtineat intra muros
arma an paret classes ignota moliens Vnde scio hic
michi uenius an ille bellum inuehet Magna erit pars
humane pacis maria precludi Nū ut paulo ante di
cebam queri possūt ab auctore nrō deo si beneficia
eius corrumpimus & ut sint ꝯtraria efficimus De
dit ille uentos ad custodiendam coeli terrarumq
tempiem & ad euocandas suppmendasq aquas
ad alendos segetum arborum quę fructus quos ad
maturitatem cum alijs causis adducit ipa iactatio
a trahens cibum in suma. & torpeat mouens dedi
uentos. Ad ulteriora nascenda fuisset n impetum
animal sine magna rerum expientia homo si cir
cuscribet natalis soli dedit sine uentos. ut ꝯmoda
cuiusq regionis fierent ꝯmunia nō ut legiones
equitem gestarent nec ut pernitiosa ciuium ar
ma transue herent. Si beneficia nature utentur
prauitatem perpendimus. nichil nō nostro malo
accepimus Cui uidere expedit cui loqui cui ui
tator mentum e nichil inuenies tam manifestae
utilitatis. quod nō in ꝯtrarium transferat culpa.
Sic uentos q̄ natura bonos futuros inuenit ipis.
illos ꝯtrarios fecimus Oms nos in aliquid malu

ducunt. no eadem illis & his causa soluendi sed
uista nulli diuisis n. irrationis adiemptandum ire i
pellimur Vtique alicui uitio nauigat. Egregie pla
to dicit qui iam iestium loco circa exitu dandus
e minima esse que homines emant Imo lucidi kme
si bene illorum furorem x nostrum in eadem n. i
ba uolutamur mag ridebis cum coguaueris uite
parari. ea inquibus uita ꝯsumitur.

Naturalium Questionum Senece Lib. Sexto Inquo de terremotu agit

P Ompeis celebrem capanie urbem inqua
ab altera parte surrentinum stabianuq. litto.
ab altera ii calcedonense ꝯueniunt & mare
ex aperto reductu a meno sinu cingunt o
dedisse tere motu uexatis quecunq. adiacebant o
regionibus lucili uirorum optime audiuimus Et
quidem hibernis diebus quos uacare a tali piclo
parentes nri solebant pmutere Nonis februariis h
fuit motus regulo. & uirgrino ꝯsulibus qui capala
nensis oppidi pars riui dubie que stat in eo querelle
ta sunt Et nuceri norum colonia ut sine clade ita
no sine querele e Neapolis q. multa priuatim publi
ce nichil amisit leuiter ingenti malo prestricta Ville
uero pre rupte passim sine iniuria tmuere adiciunt
his illa sexcentarum ouium gregem ex animatum
& diuisal statuas More post hec mentis aliquos
impotentes sui errasse Quorum ut causas discuti
amus propositi opis ꝯtextus exigit & ipe in hoc te
pore congruens casus Querenda sut trepidis reme
dia & demdus tumor ingens Quid n. cuiquam o
satis uideri pot tutum si mundus ipe concutitur &
partes eius solidissime labant Siquid unum in mo
bile e in illo fixum que ut cuncta in se intenta sus
tineat fluctuat Si qd proprui ht. terra perdidit o
stare Vbi tandem ressident metus nri Quod cor
pora receptaculum inuenient. Quo sollicita fugent

si ab uno nascit metus & funditus trahitur Con
sternatio omnium e ubi tecta crepuerunt & ruina si
gnum dedit. Tunc preceps quisq se proripit & pena
tes suos deserit & se publico condit. Quam latebr
am perspicimus. qd auxilium si orbis ipe ruinas agi
tet si hoc qd nos tuet ac sustinet. super qd urbes rote
sunt quod fundamentum orbis quidam esse dixerut
discedit ac titubat. Quid ibi esse non dico auxilij sed so
latij pot ubi timor fugam perdidit. Quid e inquassatis
munitum? Quid dat tutelam alterius ac sui firmum
hostem muro repellat / prerupte altitudinis castella ul
magnos exercitus dificultantes aditus morabuntur A.
tempestate nos portus uindicat. Imbrium ium effusam
& sine fine cadentes aquas tecta repellunt. fugientes
no sequitur incendiu ad uersus tonitruu & minas coeli
subteranee domus & defossi in altum specus remedia o
sunt ignis ille celestis no tñsucherat terra sed exiguo
cuis obiectu retunditur in pestilentia mutare sedes lice
Nullum malum sine effugio e nuqua flumina populos
merserunt. pestilens coelum exhausit urbes no abstu
lit. hoc malum latissime patet incuitabile auidum e
publice noxui Non n domos solum aut familias
aut urbes singulas sed gentes totas regioneq sub ti
& modo ruinis opat. modo in alteram regionem co
dit. ac ne id qd relinquit ex quo apareat id qd no e
saltem fuisse sed supra nobi llimas urbes sine ullo ue
stigio prioris habitus solum extendit. Nec de sunt q
hoc genus mortis magis timeant quo in abbruptum
e sedibus suis eunt. Et cuiuorum numero uiui au
serunt tanquam no omne fatum ad eundum iermin
um ueniat. Hoc inter cetera tricie sue munera preci
puum habet deus quod cum ad exitum uentum e
in equo sumus Nichil itaq intere utrum me lapis
unus elidat an monte toto elidat urtm super me

domus una ueniat uel sub exiguo eius tumulo ac pul
uere exspire an totus orbis terrarum caput meum ab
scendat in luce hunc & in apto spm reddam an in
uasto terrarum dehiscentiu sinu solus in illud profu
dum an cum magno comitatu populorum e gauden
iui ferar Nichil inca inter e quantus in mortem mea
multus sit Ipa uique tantundem e proinde magnum suma
mus animum aduersus istam cladem que nec euitari nec
prouideri pot Desinamusq audire istos qui capanie
renuntiauer qq casum emigrauere negantq se ipos unquam
in illam regionem accessuros Quis n promittit illis o
melioribus fundamentis hoc aut illud solum stare o
Omia eiusdem sortis sunt & mobilia tn si no dum
mota hc fortassis in quo securius osistis locum hec nox
aut hic ante noctem dies scindet Vnde scis an meli
or eorum locorum condicio sit in quibus iam uires
suas fortuna osumpsit atque in futuram ruinam ful
ta sunt Erramus n si ullam partem terrarum in mune
ab hoc pielo credimus Oms sub eadem iacent lege Nich
ita immobile concepit natura Alia alijs temporibus cadi
Et quemadmodum in magnis urbibus nec hec domus
nec illa suspendit ita in hoc orbe terrarum nunc hec o
pars facit uitiu nunc illa Tyros aliquando in famis ru
ina fuit asia xii urbes simul perdidit anno priore in
achaia & macedonia Quecq ista ius e mali que recurrit
nunc capaniam lesit Circuit fatum & si qd diu prete
rit repetit Quedam rarius solicitat sepius quedam o
nichil in mune esse & in noxiu sinit Non homines
tmq breuis & caduca res nascit sed urbes oreq terra
rum & littora & ipm mare in seruitutem fati ueniunt
Quo g nobis promittimus pmansura bona fortune
& foelicitatem cuius ex omibus rebus humanis ue
locissima leuitas e habituram in aliquo moram ac
pondus credimus ppetua sibi omia promittentibus

inuenit no uenit id ipsum supra qd stamus stabile
no esse Neq campanie neq yri neque italie aut acha
ie sed omnis soli uitui hoc male cohere & ex causis
pluribus resolui & suma mane partibus ruere

Vid g solatium ad uersus picla rara promi
seram ecce undiq timenda denutio nego qe
quam esse quietis eterne quod n pire possit
& pdi Ego u hoc ipsum solatij loco pono &
quidem ualentissimi qd sine remedio siulus terror
idem terrorem prudentibus excutit Inpiclis maq
fit ex desperatione securitas hoc itaque generi hu
no dictum puta qd in subita capnitate interiques
& hostem dictum e stupentibus una salus uictis o
nullam sperat Si uulus nichil timere cogitate omia
meuienda Circuspicite quam leuibus causis decue
tam Nocibus nobis no humor n uigilia n somnus
sine quadam mensura salubria sunt Iam intelige nu
gatoria nos ee & imbecilla corpora fluida no maq
molitione perdenda Sine dubio id unum piculi nobis
esse tremunt terre quod sibi dissipant ac supposita
decuit Magni se estimat qui fulmina & motus &
hiatus terrarum formidat Vlt ille imbecillitatis suc
sibi ɔscius timere pituitam Ita uidelic & nati sum
tam foelicia sortiti sumus menbra inhanc magni
tudine creuimus & ob hoc nisi mundi partibus
motis nisi coelum intonuerit nisi terra subsederit
pire n possumus Vnde g coeli & ne tocius quidem
calet sed aliqua ab latere eius scissura ɔficit Ergo
timeam terras trementes que crassior saliua suffo
cat Ego extimescam emotibus suis sedibus mare
& ne estus maiore quam soleat cursu plus aqua
rum trahens supueniat cum quosdam frangu lau
it saliua lapsa pfauces Quam stultum e mare hor
rere cum scias stulcicidio pire te posse Nullum ma

uis solatiu e mortis quam ipa mortalitas Nullu au
tem istorum omim que extrinsicus trent que quide
innumerabilia exempla in ipo sunt sinu Quid n de
mentuis quam ad ipa tonitrua succidere & subterram
se corripere metu fulminum Quid stuluus quam ti
mere mutationem terre aui subitos montiu lapsus &
irruptiones maris extra littus eiecti cu mors ubiq o
presto sit & undiq ocurrat nichilq tam exiguum o
qd no in perniciem generis humani satis ualeat Ado
no debent nos tanquam in se aliquid plus mali ha
beant qua vulgaris mors ui contra cum necessarium
sit euita exire & aqqn emutere animam maiori o
ratione pire uiuci necesse e maiori qua stet lic &
ista humus & se teneat & suis finibus nec ulla iac
iet iniuria sup me Inter e g° illam ego michi an
ipa se michi inponat deducit & ingenti potentia
nescio cuius mali rupit & me in immensam alti
tudine obducit Quid porro Mors leuior in plano
e Quid habeo quod querar si rerum natura no uult
me in ignobili loco iacere sed michi uendicat sui par
tem F gregie uero agellus meus in illo inclito carmi
ne Si cadendum e michi inquit e celo cecidisse o
uelim Idem lic & dicere Si cadendum e orbe cadam
concusso no quia fas e optare publicam cladem sed qa
ingens mortis solatiu e terram mortalem uidere Illud
q pdit presumere animo nichil horu deus facere nec
ita numinum aut coelo concutiat terram Suas ista cusas
habeni nec ex impio seuiunt sed ex quibusdam uicijs
ut corpora nra turbani & tunc cum facere uidentur
inuitiam accipiunt Nobis aute ignorantibus unde euc
niant omia tribiliora sunt Vnq quorum raritas me
tum auget leuius accidunt familiaria Ex insolito
formido maior e Quare aute nobis qequa insolitum
e Quia oclis naturam no ratione oprehendimus o

nec cogitamus quod illa facere possit. sed uñ quid
fecerit. Damus itaq huiꝰ negligentie pœnas tanquã
nouis tritis cum illa nõ sint noua sed insolita. Quid q̃ꝰ
nũc religione incutit mentibus equidem publice siue
deficere uisus ẽ sol siue luna cuius obscuratio frequẽ
tior aut parte sui aut tota delituit. longe magis illa o
acte intransuersum facies & coeli magna pars ardẽs
& cũ nita sydera. & plẽs orbis soles & stelle perdic
subitiq transcursus ignium multa post se lucem trahe
tui. Nichil horum sine timore miramur. & cũ timi
da sit causa nescire nõ ẽ tanti scire ne timeas quanto sa
tius ẽ causas inquirere & quidem ioio in hoc intento
animo Neq n eo q̃equam dignius inueniri pot cui
se nõ tm ꝯmodet sed & expendat. Queramus ergo qd
sit qd terram ab infimo moueat quid tanti mole põ
deris pellat quid sit illa ualentius qd tm onus in
sua labefacter Cur iremat & modo laxata sub sede
at nũc in paries diuisa discedat & alias interuallũ
ruinę sue diu seruet. alia cito ꝯprimat Nunc amnes
magnitudinis nocte ꝯuertat intrsum nũc nouos ꝯp
mat Apiat aliqñ aquarum uenas calentiũ aliqñ re
frigeret ignesq nõ nunquam p aliquod ignotum an
tea montis. aut rupis foramen emittit aliquando no
tos & persecula nobiles ꝯprimat Mille miracula mo
uet faciemq mutat locis & diffi montes subrigit. pla
na ualles extubat nouas in profundum insulas erigt
Hec quibus rebus accidant digna res ẽ ex cuti Quid
q̃ inquis ope erit precui Quo nullũ maius ẽ nosse natã
Neque n habet in se huius materie retractauo q̃equa
pulchrius cum mlta habeat su uira usui quam quod
oms sui magnificentiam deuuet nec mercede sed mi
raculo collit Inspiciamus ergo qd sit propter qd hec
accidant Quorum adeo michi dulcis ẽ inspectio in
quam uis aliqñ iuuenis de motu terrarum librum

e diderim in temptare uoluerim & expiri me etas
nobis aliquid ad scientiam an certe diligentia adie
cerit. Causa qua terra ꝯcutit alij in aqua putauer
esse alij in ipa terra alij in ipo spu putauer. alij in
pluribus alij in omnibus. Quidam liquere sibi aliqua
ex istis causis dixer sed no liquere quid esset. Nunc si
gula prosequar. Illud ante omia dicendum e michi
opiniones ueteres paru esse exactas & rudes. Circa h
ad huc errabat. noua erant omia primo reptantibꝰ
postea cade illa limata sunt & si quid e inuentu ill
nichominus refferri debet in accepto. Magni animi fuit
rerum nature latebras dimouere. ne ꝯtempnendu
extiore eius aspectu introspicere & in deoru secreta
descendere. Plurimum ad inueniendum tulit qui
spauit posse repire. Cum excusatione itaq ueteres
audiendi sunt. Nulla res ꝯsumata e dum incipit. Nec
in hac im re maxime & in uolutissima in qua & cu
multum quesitu e omis tan etas quid agat inueniet.
Sed & in omni alio negotio longe semp apfecto fu
ere principia. In quam causam esse nec ab uno die
tum e nec uno modo. Thales milesius tota terram
subiecto iudicat humore portari & in mare siue
illud occeanum uocas siue magnu mare siue al
terius siue nature simplice ad huc aquam & hu
midum elementu. Hac inquit undosꝰ sustinet orbis
uelt aliquid grande nauigium & graue his aquis
quas premit. Supuacuu e reddere causas propter
quas existimat grauissimam partem mundi no pos
se spu tam tenui fugaciq gestari. No. n. nunc de situ
terrarum sed de motu agitur. Illud argumenti loco
ponit aquas esse in causa quibus hic orbis agitet qd
modo maiore motu erupit sic in nauigijs quoq euen
ut si inclinata sunt & abierunt in latus aqua sorbeat
omiq eorum oneri aqua sup uenit si in modice depssa

sunt & super fundit aut cum dextra leuaq solito o
maq surgit. hanc opinionem falsam esse nō dui col
ligen- dum e Nam si terra aqua susuneret & ea
aliquando concuteret semp moueret. nec illam agi
tari miraremur sed mane. de inde tota ꝯcuteret nō
expte Nunqua n. naius dimidia iactat Nunc uero
terrarum nō uniuersarum sed ex parte motus e Quo
q fieri potest ut qd totu uehit totum no agitetur o
si eo quo uehit agitatum e At quare aque no erup
unt. primo om sepe tremuit terra & nichil noui
fluxit de inde si ex causa ista unda prorupet ala
teribus terre circufunderet sicut in fluminibus ac
mari uidemus incidere ut aquarum incrementu
quotiens nauigia desidunt in lateribus maxime
appareat adultimum no ta exigua fieret quam
tu dicis eruptio. nec aliud per firmam sentinam
subripet sed fieret ingens inundatio ut ex infini
to liquore & ferente uniuersa

Vidam motum terrarum aque imputaue
runt sed nō ex eadem causa per omne in
quiuit terrarum multa aquaru genera de
currunt. Alij perpetui amnes. quorū na
uigabilis sine adiutorio ymbriu e magnitudo o
Hinc nilus pestatem ingentes aquas inuehit. hic
qui medius inter pacata hostilia fluit danubius
ac renus. alter sarmaticos impetus cohibens. &
europam asiamq disterminans. alter germanos o
auidam belli gentem repellens. Adice nunc pate
tissimos lacus & stagna populis inter se ignotis cir
cumdata. & ineluctabilis nauigio paludes ne
ipis quidem inter se piuias quibus incolunt dein
tot fontes tot capita fluminum subito ex se. & ex
occulto amnes fundentia tot deinde ad tempus
collectos torrentiu impetus. quorum quam repe

tine tam breues ac iuues Omnis aquarum intra terram
natura faciesq; e Illic quoque alie uastu impetu deferunt.
& in preceps uolute cadunt alie languidiores in uadis
reffunduntur & lenit ac quiete fluunt. Quis autem ne
get uastis illas receptaculis concipi & cessare multis o
inertes locis. Non e probandum dui ibi multas aquas
esse ubi oms sunt. neq; n sufficeret tellus ad tot flumi
na edenda nisi ex reposito mltoq; ea fundet. Si hoc uer
e necesse e aliquando illic amnis excurset & relictis
ri pis uiolent incurrat Sic motus alicuius partis e inq
flumen impetum dedit. & uerberabit Potest fieri o
ut aliqua regione ruuis effluens excedat ac si trahat
aliquam molem qua lapsa superposita quatiant. Iam
uero nimis oculis promittit nec illos scit producere
ultra animum qui no credit esse in abdito terre sin
uasti maris. Nec enim uideo quid prohibeat aut ob
stet quo minus illic quoque habent habent aliqui
& in habditos sinus & aliquod litus & per occultos
aditus receptum mare quod ibi q tantundem loci
obtineat aut fortassis terratum ampluis quo superi
ora cum tot animalibus erant hic diuidenda. Ab
situsa n & sine possessore deserta liberius undis uo
cant. Quas quis uetet illic fluctuare & uentis quos
ome interuallum creat impelli Potest g maior i
solito exorta tempestas aliquam terrarum partem
impulsam uehementius comouere Nam apud nos
quoq; mlia que procul amari fuer. subito eius acces
su uapulauer & uillas in ospectu colocatas fluctus
qui audiebat in uasit. Illic quoq; pot recedere ac retege
pelagus infernum, quorum neutrum fit sine motu o
supstantium. No quide estimo dui te hesitaturum o
ut credas esse subterraneos amnes & mare absconditum
unde n ista prorumpunt Vnde ad nos ueniunt ni
si qd origo humoris inclausa e Age cum uides inter

ruptum mare in medio itinere siccari. & in uniuersum
auerti sed paulatim no apparentibus damnis minui. pri
mum de inconsumi quo illum putas abire nisi in obscura
terrarum Vtique cum iudeas emergere. iterum no minore
eo qui prius fuerat. Quid cum iudeas alpheum celebratu
poetis in achaia mergi & in sicilia iterum traiecto mari.
effundere amenissimum fonte arethusam Nescis auie in
ter opiniones quibus enarrai nili in estimata inundatio
& hanc esse aterra illu erupere & augi no supernis
aquis sed ex intimo redditis Ego quidem centuriones
dictos quos nero cesar ut aliaru uirtutum ita ueritatis
inprimis amantissimus ad inuestiscapt nili misserat au
diui narrantes longum iter peregisse cum arege ethi
ophie instructi auxilio ꝯmendatiq proximis regibus
penetrassent ad ulteriora que dicebant peruenimus
ad immensas paludes quarum exitu nec incolore no
uerant. nec sperare quisquam posset. Ita inplicatis her
bis aque sunt & aqua nec pediti eluctabilis aui na
uigio qd no nisi parum & unius capax limosa & o
pipara palus no sert Ibi inquit uidimus duas petras.
ex quibus ingens ius fluminis excidebat Sed siue capte
illa siue accessio nili siue tunc nascit in terras priore re
cepta cursu reddit nonne credas illam ex magno ter
rarum lacu ascendere qcqd e: habere n oportet pluribus
locis sparsum humorem & in uno coactum ut eruc
tare tanto impetu possit

IGnem quidam causam motus terrarum iudicat
Inprimis anaxagoras qui estimat simili pene ca
& aerem concuti & terram cum inferiore par
te spm crassum aera & in nubes coactum cadere
anaqua apud nos quoq nubila frangi solent rupit
& ignis ex hoc collisu nubiu cursuq aeris elisi e
micuit hinc ipe in obusa incurrit exitu querens
ac diuellet repugnantia donec per angustam nac

tus e uiam exeundi ad coelum aut iniuriam fecit Alij
inigne quidem causam cessus sed no ob hoc uidicant sed o
quia pluribus locis ruptus ardeat & proxima queque ꝯ
sumat Que si quando ex esa cecidet tunc sequi motu o
eorum partiu que subiectis aminiculis destitute labant r
donec corruet. nllo occurrente qd onus excipet tunc
chasmata tunc hiatus uasti aperiunt aut cum diu du
bitauet super que ꝯsistant se ꝯponunt Hoc apud nos q
uidemus accidere quotiens incendio laborat pars ci
uitatis Cum exuste trabes sunt aut corrupte que supe
rioribus fundamentum dabant diu tunc agitata ue
stigia concidunt & tam diu deferunt atque incerta
sunt donec insolido resederunt Anaximenes ait terram
ipam & ex ipa quasdam partes eius decidere quas
aut humor resoluerit aut ignis exederit aut spe ui
olentia excusserit Sed his quoq cessantibus no de
esse propter aliquid accedat aut releuet Nam primu
omia uetustate labunt nec quicquam a senectute tutu
e Hec solida quoq & magna corporis carpit Itaque
que ad modum in edificijs ueteribus que da no percusa
tam decidit cum plus ponderis habuere qua uirtu o
ita in hoc uniuerso terre corpore euenit ut partes eius
uetustate soluant solute cadant & tremorem superi
oribus afferant primum dum abscindunt Nichil n
magnum sine motu eius cui adhesit abscinditur r
Deinde decidunt solido excepte resiliunt more pi
le que cum concidit resultans sepius pellit tociens
a solo in nouum impetum missa Si uero in aquis sta
gnantibus delapsa sunt hic ipe casus uicinia ꝯcutit
fluctum que subitu uastuq illisum ex alto pondus cie
cit Quidam ignibus quidem assignant hunc tremo
rem sed aliter Nam cum pluribus locis ferueant r
necesse e ingentem uaporem sine exitu uoluant o
qui suu spiritum intendat & si arius institit ꝯpoita

difundit Si uero remissior fuerit nichil amplius quã
mouet Videmus aquam spumare igne subiecto Quid
in hac aqua inclusa & angusta facit multo magis illũ
credamus facere cum uiolentus ac uastus ingentes aq̃s
excitat tunc q̃cq̃d ille uaporationem fluctuantiũ un
darum pulsauerit agitatur Spm̃ esse qui moueat &
plurimis & maximis auctoribus placet Antiquitatis
diligens archelaus ait Venti in ꝯcaua terrarum defe
runtur deinde ubi iam omia spatia plena sunt & in
quantum potuit aer densatus ẽ is qui super uenit spc̃
priorem premit & elidit ac frequentibus plagis prio
cogit deinde proturbat tunc ille querens locũ omi
obstacula dimouet & claustra sua conat effringe
re Sic euenit ut terre spũ luctante & fugam queren
te moueat Itaq cum terre motus futurus ẽ precedit
aeris tranquilitas Videlicet quã uis spc̃ que ꝯcitare
uentos solet in inferiori sede retinet Nũc quoq cum
hic motus i campania fuit quã uis hyb̃no tempore &
inquieto per superiores dies aer celo stetit Quid g̃
Nunquam flante uento terra ꝯcussa ẽ Admodum ra
ro Simul duo flauere uenti fieri tñ & pot & solet
Quid si recipimus constat duos uentos rem gessere
simul Quid inde accidere possit ut alter superiore
aera agitet alter infernum In hac sententia ponas licet
aristotilem & discipulum eius theophratum n ut gcis
uisum ẽ diuini tam & dulcis eloquiry & nitidi sine
labore Quid utq placeat expona Semper euaporati
aliqua ẽ terra que modo aridũ modo humido mixta
ẽ hec infimo edita & intantum elata ut uluone locũ
inquem exeat no habeat retro fert ac in se referi & re
uoluit deinde rixa spc̃ reciprocantes iactat obstantia
& siue interclusus ẽ siue per angusta enissus ẽ motũ
ac tumultum eicit Seraton ex eadem scola ẽ qui hanc
partem philosophie magne coluit & rerum nature o

fuit inquisitor. Huius tale decretum e frigidum & ca
lidum semper in contraria abeunt & una cessa no possunt.
Eo frigidum conpluit. unde uis calida discedit & in uicem
ibi calidum e unde frigus expulsum e. Hoc qd o
dico uerum. Sed uirunq in contrarium agi. ex hoc tibi appa
reat hyberno tempore cum supra terra frigus e. calci
puici nec minus specus. atque subterra omis recessus i
qui illo se calor conuulit supperiora possidenti frigori
cedens. Qui in inferiora peruenit & eo quo se poterat
ingessit quo densior quo ualidior e. huic alius super
uenit cur necessario congatus ille. & in angulum pressus
loco cedit. Idem contrario euenit. Cum uis maior fri
gori in cauernis pluribus modis soluitur. Non nuqua
conglobationem illam spe rumpit no nunquam calor
que mo sol facit. modo ipa arietatio magnorum in
se corporum & atritus. Hoc si tibi uidet queri pot
cur turbo fiat. Euenire in fulminibus solet ut quam
diu sine impedimento ferunt simplex & rectu illis iter
sit. Vbi incurrerint ad aliqd saxum ad ripe latus pmines
retorqueant & in orbem aquas sine exitu flectant. o
ita ut circulata in se sorbeatur & uerticem efficiantur.
Sic uentus quam diu obsistit. nichil uires suas effundit o
Vbi aliquo pmo torio repulsus ac repercussus e aut
in locorum cocuntur in canalem deuexum tenuecq co
lectus sepius in se uolutat. similemq illis quas diximus
conuerti aquis uertice facit. hic circu actus & eundem
ambiens locu ac se ipa uertigine concitans turbo. hec o
fere omia pericula uenti erupti de nubibus pdeunt o
quibus armamenta rapiant & tote nuues in sublime tol
lantur & nunc quia uenti diuersos generant & in
pulsum aera in alias quoque partes qua in quas in
clinauere dispergit. illud quoq dicam qd michi oc
currit. Quem admodum stillicidia qua uis iam
inclinetur se & labant non in efixere lapsum. sed

ubi plura coiere & turba uites dedit tunc fluere &
ire dicunt sic quam diu leues sunt aeris motus agitan
pluribus uentis non dum uentus e sed tunc esse incip
cum oms illos miscuit & inunum impetum ꝯtulit Spm
auento modus sepat Vehementior enim spe uentus e In
uicem spe leniter fluens aer

Repetam nunc que inprimo dixeram celi specu
uentos recessuq interiore terrarum no tota so
lido contexu terra inunum usq fundat sed mltis
partibus caua & cecis suspensa latebris alia ht
inania sine humore Ibi & si nulla lux discrimen ae
ris monstrat dicam tamen nubes nebulasq in obscuro ꝯsi
stere Nam ne hec quidem supra terrasque uident flumi
na Illic scias lic & nris sunt sed quia sunt uident Nich
ominus illic quoque ob hic sunt q no uident fulmina
Illic scias lic & nris paria sulabi alia leniter ducta alia i
ꝯflagosis locis precipuando sonantia Quid g? No illd
eque dabis esse aliquos & sub terra lucos & quasdam
aquas sine exitu stagnare? Que si ita sunt necesse e id
aera onerari oneratumq incubere & uentum puisu
suo ꝯcitare & ex illis g sub terraneis nubibus sciem
nutri inter obscura flatus cum tantum uirui secerint
quantum aut terre abstinentiam auffat aut aliquid
apertum qd efflatus ut occupent & per hanc caisma
in nras sedes efferant Illud uero manifestum e mag
esse sub terris uim aeris sulphuris & aliorum no
minus ignem allentui Per hec locum cum se exitu
querens spe torsu accendat flamam ipo aritu ne
cesse e deinde flamis latius fusis & iam si quid
ignaui aeris illata q eqd illic calidi latet frigori ce
dens abit in angustu & magno impetu agit qui a
no patit uiriusq concordiam nata nec inunum mo
ram fugiens g & omi modo cupiens excedere pxi
ma queqe mollit ac iacta t Ideoq ante qua terra

moueatur solet audiri mugitus uentis. in abdito tumultuantibus. nec n aliter posse t ut ait uirgilius nr Sub pedibus mugire solu & uiga celsa moueri. nisi hoc eet typus uentorum Vices denique huius pugne sunt desit calidi ꝯgregatio. ac rursus eruptio tunc frigida ꝯpescunt & sucedunt mox futura potentiora Dum ergo alterna uis cursat & uliro. citoq spe comeat terra ꝯcutit

Vnt quidem & dicunt nulla alia ratione tremere terram sed ex alia causa. quam. thali placet Qd sit quod ab his dicat audi Aer corpus nrm & sanguinem irrigat. spu. qui per sua itinera decurrit Habemus autem quedam receptacula angustiora anime. perque nichil amplius ꝯmeat quedam patentiora in quibus colligitur & unde diuidit in partes. Sic hoc terrarum omium corpus. & aquis. que uices sanguinis tenent & uentis quos nichl aliud q spm qs quam uocauit peruiu e Hec duo alibi currut. alibi subsistunt Sed quemadmodum in nro corpore. dum bona ualitudo e uenarum quoque inperturpata mobilitas modum seruat. ubi aliquid aduersi e micat crebrius & suspiria atque anhelitus laborantis. ac fessi signa sunt. ita quoq terre dum illis naturalis posicio e inꝯcusse manent Cu aliquid peccat tunc uelt egri corporis motus e. spu i qui molestus perfluebat ictu uehementius & quassate uenas suas. Nec ut illi paulo ante dicebant quibus animal placet ee terram. nisi hoc e quemadmodum animal totu uexationem sentiet parem. Neque in nobis febris tealias partes moratius alias cicius impellit. s per oms pari equalitate discurrit Vides q nunc quod intret in illam spe ex circumfuso aere Qui sibi hi exitum elabit sine iniuria si offendit aliquid & incidit quod illam claudat. tunc oat primo infundente se a tergo aere. deinde per aliquam uiam maligne fugit & hoc acius fert quo augustius. Id sine pugna non

pot fieri nec pugna sine motu At si nec ruinam qd
q q effluat inuenit ꝯglobatus illic futu & huc atq
illuc circuagit, alia deicit, alia intercidit cum tenuissim
idemq fortissimus & irrepat quam uis inobstructa &
qcqd intruit tu sua diducat ac dissipet, tunc terra iactat
aut n natura locum uentis discedit aut cum in ipsam re
dit que illum emisit cauerna fundamento spoliata ꝯ
sidit Quida ita existimant Terra multis locis perforata
e nec tn primos illos aditus habet quos uelut spiram
ta ab initio sui recepit sed mltos illi casus inposuit nata
Alicubi deduxit superne aq, alia torrentes cecidit
alia estibus magnis dirupta patuet Per hec interual
la spe intrat Que si interclusit mare & altius adegit
nec fluctus retro abire permisit tunc ille exitu simt
reditu q pclu uolutat & quia in rectum no pot tend
re qd illi natuale e in sublime se intendit & terram
prementem diuiberat

Etia nunc dicendum e qd pluribus auctoib;
placet in quo fortasse finiet dissensio Non ee
terram sine spu palam no tm illo dico quo
se tenet ac partes sui iugit qui ine saxis mo
tuisq corporibus sed illo dico uitali & uegeto &
allente omia Cum si no habet quomodo tot arbustis
spm infundet no aliude uiuentibus & tot satis Que
admodum ta diuisas radices aleret & in se mersas fou
eret quasdam suma receptas parte quasdam altius
radicatas nisi mltm habet anime tam multa tam diu
sa generantis & haustu atq elemento sui educantis le
uibus ad huc arguimeus ago Totum hoc coelum qd
igneus ether mundi suma pars claudit omes hee o
stelle aquarum nri no pot nus omnis celesiui coitus & ut
aliam preteream hic tam prope agens a nobis cur
sum sol omni terrarum ambitu no semel maior ali
mentu extremo trahunt & inter se parciunt nec

ullo alio sunt quam habitu sustinent terrarum hoc illis
alimentum e. hic pastus e. no posset tam multa tantaq
se ipa maiora terra nutrire, nisi plena eet animę quam
perdiem & noctem ab omibus suis partibus fundit t
fieri n. no pot ut no mltum illi supsit ex qua tantum
patitur & sumit. & ad tempus qd exeat nascitur o
Nec n. eet pennis illi copia suffecturi tot celestia spen
ista excurrerent & in aliud alia soluerent. Sed tame
necesse e habundet. & plena sit. & excondita proferat
Non g dubiu quin mulium spe intus lateat. & cęca
subterra spatia aer laius obuneat. Quod si uerum e ne
cesse g ad ipm re mobilissima plenum e. Nunquid n.
dubiu esse cuiqua potest quin nichl sit inquicium
quam aer tam uersabile & aguatione gaudens se
quitur g ut naturā suam exerceat & qd semper m
ueri uult aliquando. & alia moueat Id tanto fit o
quanto cursus interdictus e Nam quam diu no in
pendit placide fluit. Cum offendit & retinet insani
& moras suas abrupit no aliter qua ille ponte in
dignatus araxes. Quam diu ille liber, & facilis al
ueus e, no leni primas qq explicat undas. Vbi saxa
manu uel casu in latere pressere uehementem tunc
impetum mora premit. & quo plura opposita sunt
plus accipit uirium. Omis n. unda que aigo supuet
& in se crescit. cum onus suum sustinere no potuit
uim ruina sua parat & pna cum ipis quę obiacebat
fugit Idem fit spu qui quo ualentior agiliorq e
cicius eripit & uehementius omne septum dis
turbat Ex quo motus fit solius eius partis subq
pugnatum e. Quod dicit uerum esse, et ex h, pro
batur. Sępe cu terre motus fuit. si mo pars eius
dirupata e inde uentus per mltos dies fluxit o
Vt tradit illo terrę motu quo calc is laborauit
qd ap aselepiodotum inuenies auditorem, possi

donij in his ipsis questionū naturaliū causis inuenies
& apud alios auctores. hiasse uno loco terram. & in
de no exiguo tempore spirauisse uentū. quia scl illud
iter sibi fecerat p qd ferebat. Maxima g° causa e propt
quā terra moueatur. spē natūa citus & locum. e loco
mutans. hic quā diu no impelitur & inuacanti spatio
iacet. latet innoxius circuiectis molestus e. Vbi illum
super uenies. extrinsecus causa solicitat. ꝯpellitq. & in
artum ducit sed ad huc tantum cedit. & uagatatur o.
Vbi exempta discendi facultas e & undiq obsistitur te
magno cum murmure montis circū claustrā fremit. Quē
diu pulsata conuellit ac iactat. eo acrior. quo e mora o
ualetiore luctatus. deinde cum circa plustrauit omē qd
tenebat nec potuit euadere. inde quo maxime in pac
tus e resilit. & aut diuidunt ipo terre motu rarita
te facta aut per nouum uulnus emicuit. ita eius no
potest tanta uis cohibi nec uentum tenet ulla cpa
ges Soluit n. omē uinculum & onus omē fert secū
infususq permina laxamentum supat & indomita o
potentia naturę liberat. Vtiq cum e concitatus sibi
uis suū uendicat. Spē inuicta res e. nichil erit qd luc
tantes uentos tempestatesq sonoras impio pmat ac o
uinc lis & carcere frenet. Sine dubio potę hunc uo
luerunt uideri carcerem in quo sub terra clausi lare
rent Sed hoc no intelexerunt nec id. qd clausum e
esse uentum. nec id quod uentus e posse claudi o.
Nam qd inclauso e quiescit. & aeris statio e Omis
infuga uentus e & nūc aliud accedit his argum
tis. Motum efficit spē quo corpa quoq nra no aliter
tremuit. quam si spm aliqua causa pturbet. Cum ti
more exceptus e cum senectute languescit. & ue
nis torpentibus marcet cum frigore inhibet. aut o
sub accessione febris acursu suo deicit Nam quā
diu sine iniuria profluit & ex more procedit nllus

e tremor corpori cu aliquid occurrit qd inhibe
at eius officiu tunc paru pot in proferendis his
que uigore tenebat & deficiens concutit qquid
integ tulerat. Metr odorum aute chui quia necce
e audiamus sententie loco dicente Non n pmitto
michi eas opiniones preterire quas inprobo cum
satius omim copiam fieri & que inprobamus da
nare potius quam preterire Quidq dicit Quomo
cum in dolio cantantis uox illa per totum cum
quadam discussio e currit ac resonat & tam le
uit morata circuit nisi sine tactu eius tumultuq
quo inclusa e sic spelucarum subterra penden
tium ualitas habet aera suum. Qui simul alius
superne incidens percussit agitat no aliter qua
illa de quibus paulo ante retuli inania indito o
clamore sonuerunt

Veniamus nunc ad eos qui omia ista
que retuli in causa esse dixerunt
de his plura democritus ait Dicit
n motum fieri aliquando spu aliqn
aqua aliquando utroq & hoc mo id prosequit
Aliqua pars terre ꝯcauat In hac aque magna uis
confluit Ex hac e aliquid tenue & cetis liquidi
us hoc cum superueniente grauitate rectum o
e illidit terre & eam mouet. Nec n fluctuare
pot sine motu eius qd inpingit Etiam nuc quo
de spu dicebamus de aqua quoq dicendum e u
in locum congesta e & capere desyt sed alq
incumbit primo illam uia pondere apu de in
impetum nec n exire pdeuexu pot diu inclau
sa nec in directum cadere moderate aut sine
concussione eorum perque & cadit Si uero
cum iam rapi cepit aliquo loco subsisuit & uis
fluminis in se reuoluta e in concurrente terra

repellit. & illam que parte maxima pendet ex
agitat. preterea aliquando tellus madefacta liq°
re accepto penitus altius sedet. & funditus uitiat
tunc ea pars pmit. inqua maxima aquatum uge
tui pondus inclinat spe uero no nunquam aqua
impellit. & si uehementius institit ea scl partem
terre mouet. inqua coactas aquas intulit. No
nunquam in terrena itinera circuiectus. & exitu
querens mouet omia. Terra aute penetrabilis
e uentis. & spe subtilior qua ut possit excludi.
& uehemetior quam ut possit sustineri & citus
ac rapitus. Oms istas posse fore causas epicurus
ait. pluresq alias temptat. & alios qui ex istis ali
quid unum afirmauer corripit. cum sit arduum.
de his que coniectura sequenda sunt aliquid cu
promittere. pot g° ait terram mouere aqua si par
tes aliquas eluit. & arrosit. quibus desiit posse
extenuatis posse sufficere. quide integris ad su
stinendum sat erat. Potest terra mouere inpssio
spe fortasse n. aer extrinsecus. alio intrante aere
agitat aliqua subito parte pcutit decidente. & inde
motum capit fortasse aliqua pars terre uelut columis qui
busdam ac pilis sustineat. Quibus inpulsis ac recede
tibus iremit pondus inpositum fortasse calida uis.
spus in ignem uersa fulmini simul cu magna obstan
tiu strage fert fortasse palutres ac iacentes aquas aliqs
flatus impellit. & inde aut ictus terra quatit. aut
spus agitatio ipo motu crescens. & se incitans ab uno
in suma usq proffert. tm illi placet hc spm ee qui pos
sit tanta conari. quia nichil in natura rerum poteti
e iti aeris. sine quo nec illa quide que sunt uehemē
tissima ualent igne spus concitat aquis si uentum
detrahas inertes sunt. Tunc de motu impetum sumit
cu eas agit flatus qui potest dispare magna spatia

terrarum & nouos montes subictos extollere. & insu
las nõ ante uisas in medio mari ponere. Therem & o
theram nr̃e etatis insulas spectantibus nobis in egeo
mari natas / quis dubitat quin in lucem spe uexerit. o

DVo genenera sunt ut possidonio placet. qui
bus mouet terra Vtriq nomẽ ẽ proprium al
terum succussio ẽ, cum terra quatit. & sur
sum ac deorsum mouet. Alterũ inclinatio
qua alterum mutat in alterum. nauigij more. Ego id
tercium existimo. qd nr̃o uocabulo signatum ẽ. Non n
sine causa tremorem terrę dixerũt maiores. quiuiq o
disimilis ẽ. cum succiuntur tunc omia iclinanũ. sed iu
brant. Res minĩe in eius modi casu noxia sic longe pni
ciosior ẽ inclinatio succussione. Nam celerit ex altera
parte probabit / Motus diuisi sunt interse / quorum cau
se diuerse sunt. Prius g° de motu quauente dicamus o
Siqn magna onera p uices uehiculorum tracta sunt.
plium & rotę maiores in salebras concidunt. terram
concuti senties. Asclepiodotus tradidit cum petra ela
tere montis cecidisset ab rupta edificia uicina tremoe
collapsa sunt. idem subterris fieri pot ut ex his que
inpendent rupibus aliqua resoluta magno pondere
ac sono in subiacentem cauernam eo cadat uehemen
tius quo ait plus ponderis uenit aut aliuis / & si con
mouetur omne tectum cauatę uallis. nec tm pondere
suo abscindit saxa. Credibile ẽ si flumina supra ferant
assiduus humor conmissuras lapidũ extenuat. &
quotidie qd his religatum ẽ aufert / & illam ut ita
dicam. cutem qua continet / ab rad' deinde longe p
eiuum diminutio usq eo infirmat illa quę quotidie
atterit. ut desinant ẽ oneri idonea ferendo. Tunc o
saxa uasti ponderis decidunt. tunc illa pręcipitata o
rupes qquid ab illo repcussit nõ passura consistere o
sonitu uenit. & ruere omia uisa repente ut ait uirgilius

noster huius motus succucientis terras. hec erit cau
sa. Ad aliam causam transeo; Rara terre natura e multuq
hns uacui per has raritates spc fertur; Qui ubi maior
influxit nec emittit concutit terram. hec placet & aliis
ut paulo ante retuli causa. Quod si quid apud futura
testiu turba e; hanc calestenes pbat no contemptus i
uir fuit n illi nobile ingenium & furibundi regis in
patiens. hic e alexandri crime eternum. qd nulla ui
tus nulla bellorum felicitas redimet; Nam quociens
quis dixit occidit persarum milia milia opponet o
ei & calistenem. Quotiens erit dictum occidit datiu
penes q tunc maximum regnum erat opponet ei & i
calisceneñ Quotiens dictum erit omia occeanotenus
uicit ipm quoq temptauit nouis classibus & in
piu ex angulo tcie usque ad orientis terminos ptu
lu dicet. sed calistenen occidit. Omia lic & antiq
ducuq reguq exempla transierit. ex his que fecit i
nichil tam magnum erit quam scelus hic. calestenes
in libris quibus describit que admodum clice buris
q sub merse sunt quis illas casus in mare ut in illas
mare inmerserit dicit id qd in priore parte dictum
e. Spc intrat p occulta foramina quemadmodum
uq ita & sub mari. de inde cum est obstructus il
le tmes perque descenderat reditu aute illi a tergo
resistens aqua abstulit huc & illuc refert & si
bi ipe occurrens terra labefactat. Ideo frequen
tissime mari opposita uexantur. & inde neptu
no hec asignata e mouendi potentia; Quisquis o
primas litteras grecorum dicit scit illu apud eos
mesiptona uocari ipm cc huius mali causam. &
ipe consentio. de illo disputabo quomo hic intret
spc utrum pieneta foramina & oculis incophen
sibilia. an maiora & potentiora. & utru ab imo
an & psuma terrarum hoc credibile Nam in nris

quoq corporibus cutis spm respuit nec e illi intro
itus nisi per que trahit nec consiere quide a nobis i
receptus nisi in laxatore corporis parte pot. Non n
interneruos pulpasue sed uiuisceribus. & paulo in
terioris partis recessu ꝯmorat. Idem de terra suspica
ri licet uel ex hoc qd motus no in sūma terra creatic
sūma e sed subiet & ab imo huius indicui qd al
tiuidinis profunde maria iactant motis s his que
sup sunt Ergo ueri simile e terram ex alto moueri
& illic spm ex cauitis ingentibus concipit. Inmo
inquit ceu cum frigorore in horruimus tremor in
sequit. sic terras quoq spe extrinsecus accidens o
quassat Quod pot modo fieri. Algere n. debet ut
ide illi accidat qd nobis quos extna ca in horrore
agit Accidere autem terre quidam simile nre effec
tioni sed no ex simili causa concesserim. Cuius rei
argumentum uel maximum potet esse hoc qd o
com ingenti motu & uehementi ad apertum ruina so
lum est totas nouum qua nubes e recipit hiatus & ille
abscondit thuc idi dus ait circa peloponensiaci belli tem
pus ambulantem insulam aut totam aut certe expte
superfusam. e subpressam. Idem sidone accidisse
possidonio crede. Nec ad hoc testibus opus e. Memi
nimus eni terris interno motu diuulsis. loca disiecta
& campos interisse Quod iam dicam quemadmodum
existimem fieri Cum spe magnum & uacuum ter
rarum locu penitus inpleuit cepitq rixari & de exi
tu cogitare latera ipa inter que latet sepius percutit o
super que urbes interdum site sunt. hec no nunquam in
tantum ut parietes quibus sert ome tegmen caui de
cidant nullum subiet uacantem locu tote urbes inm
sam altitudinem uergant. Si uelis credere auint aliqn
ossam olimpo cohesisse. deinde terrarum motu recess
sise & scissam unius magnitudine montis indnas o

partes Tunc effugisse pelion qui paludes quibus la
borabat siccauit ab ductis inse que sine exitu stag
nauerat aquis ladon fluuius inter helim. & megalē
poli meduis e q̄ terrarū motus delidit Quid per hec
probo? In laxos specus. quid n aliud appellem loca
uacua. Spm̄ meare ꝯuenit Quod nisi esset magna
terrarum spatia ꝯmouerent. & unam multa uiuarent.
Nunc exigue partes laborant nec unqua ducenta mi
liaria pcē motus extendit Ecce hic qui impleuit e
fabul orbem nō trascendit campaniam Quid cum chalcis
tremuit thebas stetisse? Cum laborauit igne tam
ꝓpinquas illi patrias demotu solu audisse. Illa uasta
concussio que duas subpressit urbes helice & burim
circa egeum consuitu. Apparet q̄ intantum spaciū mo
tum pertendere quantum illa sub terris uocantis lo
ci manuas pateat. Procedam ad hoc probandum ab
uti auctoritate magnorum uirorum qui egyptum nu
quam tremuisse credunt. Rationem autē huius rei o
hanc credunt. qd ex limo tanta concreuit Tantum n
si hūmero fides e ab erat acontinenti pharas qua
tum nauis diurno cursu meuri. plenis laia uelis pot
Sed continenti ad mota e. Turbidus n defluens ni
lus multuq secū ferens limum & cum sui inde appo
nens prioribus terris egypto annuo incremento sem
per tulit Inde pigris & limosi soli nec ultra inte
ualla in se habet sed crecuit in solidum arescente li
mo cuius pressa erat sedens strictura cū partes glu
tinarent nec q̄cquam inane interuenire potat cum
solido liquidum molle semper accedet. Sed mouet
& delos quam uirgilius stare uisu & in motam q̄
do coli dedit & contemnere uentos hanc philosophō
quoq credula natio dixerunt nō moueri auctore
pindaro Thucidides ait antea quidē i motam fuisse
sed circa peloponensiacum bellu tremuisse Callifectis

ait & alio tempore hoc accidisse. Inter multa inquit o
prodigia quibus denuntiatum e duarum urbium. he
lices & buris euersio. fuere maxime notabilia. columna
ignis immensi. & delos agitata Quam ideo stabile uide
ri uult quia mari inposita sit habeatq concauas ripas
& saxa puia. que dent deprehenso aeri reditum Ob
hoc & insulas esse cercioris soli. uibesq eo iuniores
quo plus ad mare accesserint. falsa hec esse ponpeios
& heruilaneum senser. Adice nunc qd omnis hora
maris obnoxia e montibus Sed paphos n semel cor
ruit. Sic nobilis & hinc iam familiaris malo nyco
polis Cyprus ambit alium mare & agitatur Tyros
& ipa tam mouet quam diluit Hec fere cause red
duntur propter quas tremat terra

QVedam tamen proprie in hoc campanie motu
accidisse narrantur. quorum ratio reddenda e
Aiunt. n duorum ouium gregem exaniatum o
in pompeia regione. Non e quare hoc putes ouibus illis
timore accidisse Diximus solere post motus terre pestile
uam fieri Nec id mirum e Multa. n mortifera in alto
latent aer ipe qui uel terrarum culpa uel pigritia. & e
terna nocte torpescit grauis e haurientibus. uel corrup
tus in ternorum ignium uicio cum longo situ emissus
e. purum hunc liquidumq maculat ac polluit. insuetu
q ducentibus spm auffert noua genera morborum. Oeqd
aque quoq inutiles atque pestilentes in abdito latent
ut quas nunquam liberior aura euerberet crassa itaq
& graui caligine sempiternaq tecte nich nisi pestiferu
& corporibus nris contrariu habet. aer quoq qui mix
tus e illis. q; inter illas paludes iacet. cum emersit. la
late uitiu spargit & haurientes necat. facilius aute
peccora sentiunt inque pesulentia incurrere solet. qu
auidiora sunt aperto coelo plurimum utuntur & aqs
quarum maxima in pesulentia culpa e Oues ueio mol

mollioris nature quo propriora terris capita corruptas
esse no minor. cum afflatus aeris diri ipam humum
exceperint. Nocuisset & hominibus illesi maior exisset.
Sed illum sinceri aeris copia extinxit antequam ut ab
homine posset trahi surgeret. Multa quoq habere ter
ram mortifera ex hoc intelige qd tot uenena nascunt.
non manu sparsa sed sponte sole sed habente ut boni
ita mali semina. Qcqd pluribus italie locis perquedam
foramina exhalat pestilens uapor. que no homini du
cere no fere tutum e. Aues quoque simillum incidere
antequam celo meliore leniatur impo uolatu cadunt, li
uenq corpora & no alit qua peruim clise fauces tum &
Hic spe quam diu terra continet foramine tentij fluens.
no plus habet potentie quam de spectantia & ult sibi
illata conficiant. Vbi perscla conditus tenebris ac tristi
cia loci creuit ipa inuitium ingrauescit mora peior q
segnior. Cum n exitum nactus e eternum illud um
brosi frigoris & maligni & infernā noctem uoluit ac
regionis nte aera infuscat. Vincunt n meliora peioribus
tunc & ille spe purior transit innoxiu. Inde subite
continue mortes monstruosa genera morborum ut i
nouis orta causis breuis aute aut longa clades e p
ut uitia ualuere. Nec pius pestilentia desinit quam
spm illum grauem exercuit laxitas coeli motus que
excutit dum priuatus ac modicus e. Qui ubi publi
ce terret tunc cadunt urbes populi oprimunt terra
concutit. Quid mirum e inter dolorem & metum
animos destitutos aberrasse. No e facile inter mala ma
gna ꝯcipe. Itaq leuissima fere ingenia intm uenere
formidinis ut sibi exciderent. Nemo quidem sine ali
qua iactura sanitatis expauit similisq e furenti q's
quis timet. Sed alios timor cito sibi reddit. Alios o
uehementius perturbat & in dementiam transfert.
Inde inter bella erratie limphatici. nec usquā plura

exempla uaticinantium inuenies quam ubi formido
mentes religione percussit Statuam diuisam nō mi-
ror cum dixerim montes amontibus rececisse & o
diruptum ipm esse abimo Hec loca ui quondam
& uasta conuulsa ruina. tantum etenim longinq̄
ualet mutare uetustas Cum ptinus utraq; tellus. o
una foret Venit ingenti ui pontus & ingens hespui
siculo latus abscidit aruaq; & urbes equore diduc
tas angustia interfluit estu Vides totas regiones a suis
sedibus euelli & transmare iacere qd in confinio
fuiat Vides & urbium fieri gentiuq; discidium. cu
pars nature concitata ē & aliquo in mare igne spū
inpegit. quorum mira extoto uis. Quam uis enim o
parte seuiat mundi tam uiribus seuit Sic & hypani
as aconiextu affrice mare eripuit sic per hanc redun
dationem quam poetarum maximi celebrant. abitali
a sicilia reiecta ē Aliquanto autem plus impetus o
habent que ex infimo ueniunt acriora enim sunt q̄
bus uis pangusta Quantas res hy terrarum timores q̄q
mira spectacula edidere satis dictum ē. Cur g° aliquis
ad hec stupet quod es unius statue nec solidū quidē
sed concauum ac tenue diruptum ē cum fortasse illo
spē querens fugam se ineluserit? Illud uero quis
nescit diductis edificia anglis uidimus conmoueri
& iterum conponi Quedam uero parum aptata po
situ suo & afabris negligentius solutiusq; composi
ta terre motus sepius agitata cōpegit Quod si tota spa
rietas & totas findit domos & latera magnarum
t̄bui quo solida sunt scind' & pilas opibus subditas
dissipat Quid ē quare quisquam dignū ad notari pu
tet equaliter sectam esse abimo ad caput induas o
partes statuam? Quare tam perdies plures motus
fuit. Nō desijt enim assidue tremere campania r
clementius quidē sed cum ingenti adamno. quia

quas cassa quaciebat quibus ad eadendum male stanti
bus no erat inpelli sed agitari no uidelic & spe omis ex
ierat sed adhuc emissa sui parte maiore obertabat Inter
argumenta quibus pbat spu ista fieri no e qd dubites &
hoc ponere cum editus iremot e quo in urbes terrasq seuitu
e non pax illi subsequi alius sed posi maximum lenes mo
tus sunt quia iam uehementius exitum uentis luctantibus
fecit reliquie deinde residui spiritus no idem possunt
nec illis pugna opus e cum iam uia inuenerint seque
tq ea que prima uis ac maxima impellit Hoc quoq
dignum memoria iudico aberuditissimo uiro egnitu
forte n cum hoc euenit lauabatur uidisse affirma
bat in balneo thesseras quibus solum erat stratum al
teras alteris separi ueq miti & aquam mo recipi in co
missuras pauimto recedente mo conpresse bulire & eli
di Eundem audiui narrantem uidisse se marrias molles
crebrius tremere qua que natura dura sunt

h Hec lucili uirorum optime quantum ad ipsas cau
sas illa nuc que ad cofirmationem animorum
pertinet quos magis nostra refert fortiores
fieri quam doctiores Sed alterum sine altero
no fit Non n aliunde animo uenit robur qua a bonis
artibus qm ex contemplationem nature quam no hic
ipe aduersus omes casus firmauit & erexerit Quid
cur ego hominem aut feram quid cur sagittam aut
lanceam tremā Maiora me picula expectant flumini
bus & terris & magnis nature partibus pmimur In
genti itaq animo mors prouocanda e Siue nos equo ua
stoq impetu agredit siue quottidiano & uulgari exiui
Nich refert qua minax ueniat quantuq sit in nos tbat
Quod a nobis petit minimum e hoc senectus a nobis
ablata e hoc auricule dolor humoris in nobis cor
rupti habundantia hoc cibus parum obsequens stho
macho hoc pes leuit offensus pusilla res e homis aia

sed ingens res ꝯtemptus anime. hanc qui ꝯtempserit o
securus uidebit maria turbari. & si omnes illa excita
uerit uenti. & si estus aliqua perturbatione mundi
totum in terras uertat oceanum. Securus aspiciet ful
minis & coeli trucē atq̄ horridam vim frangatur lic&
celū & ignes suos in exitiū omium. & in primis o
siuū misceat. securus aspiciens ruptis ꝯpagibus de
hiscens solum. Illa lic& inferorum regna regantur.
stabit ad illam uoraginē intrepidus. & fortasse quo
debet cadere desiliet. Quid ad me quam magna s̄ q̄
bus peo? Ipm̄ pire nō ē magnum. Pro inde si uolu
mus felices esse si nec hom̄ nec deorum nec rerū ti
more uersari si despicere fortunam peruacua promit
tentem si uolumus tranquille degere & ipis d'ijs ꝯt°
uersiā agere anima in expedito habenda ē. Siue illā
insidie siue morbi petant. siue hostiū gladij siue
insularum cadentiū fragor. siue ipa ruina terrarū
siue uasta uis ignium urbes agrosq̄ pari clade ꝯplexa
qui uolet eā accipiat Quid aliud debeo q̄ exutem
hortari & cum bonis omibus emittere Vade fortit̄
foeliciter Nichil dubitaueris rem reddideris Non
dere sed deturpe ē fac qdcunque faciendum ē Ne
gauis. nec timueris. nec te uelt in aliquid malum
exitus tuleris retro Rerum natura que te genuit
exspectat & locus melior ac tutior Illic nō tremit
terre nec in se uenti magno nubiū fragore ꝯcur
rere nō incendia regiones urbesq̄ uastant nō nau
fragiorum totas classes sorbentiū metus ē Non ar
ma dispositis ꝯtraria uexillis & in mutuam per
niciem multorum miliū par furor. Non pestilentie
& ardentes pmiscue ꝯmunesq̄ populis cadentibus
rogi Istud leue ē Quid timemus? Graue ē. poti
us semel incidat quam semp impēdiat Ego autem
pire timeā cum terra peat mecum cum ista que

quatiunt. & que quatiunt in iniuriam nostram n̄
sine fine ueniat. helicen buriq; totas mare accepit
Ego de uno corpuscula timeam? Supra duo opida
nauigatur duo autem que nouimus & que in noticiā
nrām memoria litteris seruata perduxit Quā mltā a
lia alijs locis mersa sunt Quot populosq; terras infra
se mare inclusit. Ego recusem finē meum cum scīa o
me sine fine nō esse Imo cum omīa esse finita Ego ul
timum suspirium timeo Quantum potes itaq; ipē te
cohortare lucili ꝯtra metū mortis hic ē qui nos hu
miles facit hic ē qui uitam ipām cui parcit inquietat
ac perdit hic omīa ista dilata. terrarum motus
ac fulmina que omīa feres constanter. si cogita
ueris. nichil inter esse inter exiguū tempus &
longum. hore s̄. pdimus. puta dies puta menses.
puta annos. esse perdimus illos Nempe pituri sunt
Quid oro te refert. si nō perueniam ad illos. & fluit
tempus. & auidissimos sui deserit. Nec qd futūm ē
meum ē. nec qd fuit. In puncto fugentis temporis pē
deo & magni ē modicū fuisse. Elegantur ille leli sa
piens. dicenti cuidam lx annos habeo. hos inquit
dicis. quos non habes Nec ex hoc quidem inteligimus
inꝯprehensibilis uite condicione & sorte temporis
semper alieni. qd annos numeramus amissos. hic aff
figamus animo. hic sub in̄ semper dicamus mouen
dum ē Quare? Quid tua inter ē Mors lex ē. mors
tributū ē offinq; mortalium malorumq; remediū ē
Optabit illā quisqs timor. omībus omissis. hoc unū
lucili meditare. ne mortis nō reformides. Effice il
lam ubi cogitationem multum familiarē. ut si ita
res tulit possis illi & obuiam exire

Liber Septimus Senece
Nūtius q̄ nouū in
1° agit 2° de
Cometis

NEmo usq; adeo tardus & hebes & demissus
in terram ē ut nō ad iuina erigat. ac tota mē
te ꝯfurgat. utiq; si nouū ecclō aliquod mira

culum fulsit Nam quā dui solita decurrunt ma
gnitudinē rerum ꝯsuetudo subducit Ita n ꝯpositi
sumus ut nos quotidiana & si admiramur. digna
sunt transeant contra minimarum q̄ rerum si inso
lite ꝑdiet spectaculum dulce fiat Nic itaq cetus
astrorum quibus immensi corporis pulcritudo di
stinguit. populum nō ꝯuocat. At cum aliquid ex
more innouatum ē omnium uultus in celum ē o
Sol spectatorem nisi cum deficit nō habet Nemo
obseruat lunam nisi laborantem. tunc urbes con
clamat tunc quisq ꝑse superstitionē uana trepidat
Quanto illa maiora sunt qd sol toridem ut ita dicam
gradus quot dies habet & annū circuitu suo clau
dit qd a solstitio adminuendos dies uertitur qd a
solsticio statim inclinat & dat noctibus spatiū qd
sidera abscondet quod terras cum tanto maior sit illis
nō urit. sed aliquem suum intensionis ac remissionis
temparamento fouet qd lunam nūquam implet. nisi ad
uersa sibi nec obscurat Hec tam nō annotamus. inter
rogamus quam dui ordo seruat. Sed quid turbatum
est aut preter ꝯsuetudinem euenit spectamus. interoga
mus. ostendimus Adeo naturale ē. magis noua quam
magna mirari Idem in cometis fit Si raro & inso
lite figura ignis apparuit Nemo nō scire quid sit
cupit. & oblitus aliorum de ad uerticio querit igna
rus. utrum mirari debeat an timere nō desunt qui
terreant qui significationes eius gues predicent. sci
scitantur itaq & quer & cognoscere uolunt ꝑdiguī
sit an sidus Ac me hercules nō aliis quis magnificentiꝰ
quesierit aut didicit utilius quam de sidum stellarū
q̄ natura utrum flamma contracta qd & usus noster
affirmat & ipm ab illis fluens lumen & calor inde
descendens an n sint flamei orbes. sed solida quedā
terrenaq corpora que per igneos cursus labentia in

splendorem trahant caloremq no a sua clara In qua
opinione magni fuere uiri Sidera n aduerter ex du
ro ꝯcta & ignem alienum pascentia nā pse inquiunt o
flama diffugēt, nisi aliquid haberet qd teneret & a quo
teneret Et globata quidem nisi stabili cēt inclinata cor
pori profecto iam mundum t̄bine suo dissipasset Ad h
inuestiganda proderit querere nū comete ꝯdicionis
sint cuius c̄superiora Videnī n cum illis quedam habē
ꝯmunia ortus & occasus ipam quoq quam uis spgani
& longius exeant faciem Eque n ignei splendidiq o
sunt Itaq si omia sidera terrena sunt his quoq eadem
sors erit Si u nichil aliud e; quam purus ignis manensq
mensibus suis nec illos ꝯuersio mundi nec uelocitas sol
uit. Illa quoq possunt tenui ꝯstare materia nec ob hoc
discuti assiduo coeli c̄cactu Illo quoq pertinebit hoc
exquisisse ut sciamus utrū t̄ra stante circumeat mū
dus an mundus stante terra uertatur fuer n qui dicēnt
nos esse quos rerū natura nescientes ferat nec coeli mo
tu fieri ortus & occassus ipos oriri & occidere Di
gna res ꝯteplatone ut sciamus inquo statu rerum o
sumus pigūma sortiti sedem an uelocissimam circa
nos deus omia an nos agat

Necessariū autem e ueteres ortus cometarum
habere collectos deprehendi n propter rari
tatem cursus eorum ad huc nō poiesi nec
explorari an uices seruent ad huc & illos
a suum diem c̄tus ordo pducat. Noua hec celestiū ob
seruatō e & nup ingeciam inuecta Democritus quoq
subtillissimus antiquorum omnium suspicari se ait
plures stellas esse que currant sed nec numerum o
illarum possent nec nomina no dum ꝯp̄hensis qui
que siderum cursibus Eudarus primus ab egipto
hos motus ingreciam transtulit hic iame de cometis
nichil dicit Ex quo apparet ne apud egiptios quidem

quibus maior coeli cura fuit hanc partem elabora
tam Conon postea diligens & ipe inquisitor defecti
ones quidem solis seruatas ab egiptijs collegit e
nullam tamen mentionem cometarum fecit nō pre
termissurus si quid apud illos explorati ꝯpiret o
Duo certe qui apud chaldeos se studuisse dicunt
epigenes & apollonius medicus ꝑitissimus in spi
ciendorum naturalium interse dissident hic n
ait cometas in numero stellarum errantium po
ni chaldeis teneriq cursus earum Epigēs contra
ait se achaldeis nichil habere ꝯprehensi sed uide
ti accendi illos turbine quōdam aeris ꝯcitati & i
torti Primum q° si tibi uidetur opiniones huius
ponamus ac reffellamus & huic uidetur plurim
uirtu hre adomnium sublimum motus stella satur
ni hec cum ꝓxima marti signa premit aut in lune r
uiciniam transit aut in solis incidit radios incidit
uentos anata & frigida ꝯtrahit pluribus in locis
aera ꝯglobatq deinde si radios solis assupsit tonat
q fulguratq si martem quoque consentientem o
habet fulminat Preterea inquit aliam naturam
habent fulmina aliam fulgurationes Aquarum
n omnis humida euaporatio splendores tantum
coeli cura ictum minaces mo Trabes uero & faces
que nullo alio inter se quam distant magnitu
dine hoc mo fuit cum humida terrenaq globus
aliquis aeris in se clausit que turbinem dicim⁹
quocūq fertur prebet spem ignis extenti Quer
tamdiu durat quam diu manet aeris illa ꝯplex
io hūidi intra se terreniq multum uehens Vt a
ꝓximis mendatijs in fallum e faces & trabes
exprimi turbine Turbo enim circa terras ꝯci
pitur & feri ideoq arbusta radditus uellit &
quacunq incubuit solum siluas interim & tec

ta corripiens. Inferior fertur nubibus utiq nun
quam altiori. At contra trabes erectior. celi pars
ostentat. ita nubibus nuquam obstiterit. Preterea tra
bes omni nube uelocius rapit. & in orbem uoluit
Super ista uelociter desinit; & ipe insita erupit
trabes autem in transcurrunt. nec preteruolant
ut faces sed ꝯmorantur. & in eadem coeli parte
collucent. Carmander quoq in eo libro. quē de
cometis ꝯposuit. ait anaxagorę uisum grande in
solitumq; coelo lumen. magnitudine ample tra
bis scilicet & id per multos dies fulsise tale. effi
giemq ignis longi fulsisse Caliscenes idem tra
dit fuisse ante quam burum. & helicem mare
absconderet. Aristotiles ait. no trabem illa sed
cometam fuisse. Ceterum obnimium ardorem
non apparuisse sparsum ignem. sed procederet
tempore; cum tam minus flagraret redditam suam
cometes faciem. In quo igne quidem multa fuere
digna; que notarentur. Nichil tamen magis quam
quod qndo ille fulsit in coelo statim supra buri
& helicen fuit mare. Nunquid g° aristoles no
illam tantum. sed & oms trabes cometas esse cred
bat. hanc habentes differentiam. quod his ꝯti
nuus ignis e cęteris sparsus. Trabes n flama
equalem habent. nec ullo loco intermissam.
aut languidam. in ultimis uero partibus co
actam. qualem fuisse in illa de qua mo retuli
calisienes tradit. Duo inquit epigines. cometa
rum. genera sunt. alij ardorem undiq effun
dunt nec locum mutant, alij in unam partem
ignē uagum in modum come porrigunt. &
stellas pretermeant. Quales duo ętate nra uisi
sunt. Illi priores cri niti undique & in moti
undique humiles fere sunt. & isdem causis

quibus trabes facesq; ꝯflantur extempie ae
ris turbida multas n humida aridaq; terris
exaltata uersantes Potest n per angusta spe
elisus ascendere supra se positum aera plenum
alimentis idoneis ignis deinde propellere ex
nitido ne ex aliqua causa refluat rursus ac re
mittat deinde die proxima itm ac sequentib;
ꝯsurgere & eundem locum inflamare Vide
mus n uentos pꝯplures dies adꝯstitutum redire
Pluuie quoq; & alia tempestatum genera ad p̄
scriptum reuertunt Vt breuiter autem uo
luntate eius exprimam eadem fieri ratione co
metas hos existimant quam fuit turbine ignes
eiecti hoc unum interest quod illi ex superi
ore parte deprimunt in terras hij de terra in supe
riora eluctantur

Aduersus hec multa dicuntur Primū
si uentus in causa esset nunquam come
tes sine uento appareret Nunc & q̄
eussimo aere appareret Deinde si uen
to fieret cum uento caderet & si uento inciperet
uento cresceret eoq; esset uiolentiō quo ille inci
tatior Hinc accedit qd uentus multas aeris
partes inpellit cometes uno loco apparet & ue
tus in sublime nō peruenit comete autem na
scunt supra quam uentus ire licet Transit de
inde ad illos quos ait ꝯtiorem habere stella
rum spem qui & precedunt signa & preiere
unt Hos ait ex isdem causis fieri quibus
illos dixit humiliores hic tamen interesse
qd terrarum exalationes multa secum arida
ferentes celsiorem petant locum & in editio
ra coeli aquilone pellunt Si illos aquilo p
pelleret admodum semper pagntur quo ue
tus hic mittit atq; uarie ꝯcurrunt alij in or

tum alij inoccasum omis inflexum iter qd no da
ret uentus deinde si aquilonis illos impetus in al
tum leuaret alijs uentis no orirentur comete
atque alijs oriunt. Illam nūc rationem eius
utraq; n utit refellamus Q'cquid aridi humidi
que terra efflauit cum inunum coit ipa discidia
corporum spm uersatur inturbinem Tunc illa uis
uenti circumeuntis q'cquid intra se deprehen
dit cursu suo attentit & leuat in altum ac tam
diu manet splendor ignis expressi quamdiu a
limenta fuficiunt Quibus desinentibus & sub
sidit Qui hoc dicit nōtqualis sit trūbinus cursq
& qualis cometarum Illius rapidus ac uiolen
tus & ipis uentis concitatior e cometarum le
nis perque diem noctemq; quam transierint
abscondit Deinde trūbinum motus uagus &
disiectus & ut salustij uerbis utar uerticosus
cometarum autem & ꝯpositus & destinatum
iter carpens Nunquisque nostrum credet lu
nam aut sidera rapi uento aut aut turbine ro
tari nō ut puto Quare quia n̄ e illis perturbatus
& inpotens cursus ad cometas idem transferat
Non ꝯfuse aut tumultuose aut aut aliquis cre
dat illos causis turbulentis & inconstantibus
pelli deinde & si uertices isti ꝯprehendere ter
rena humidaq & exhumili inaltum exprime
re possent non tamen supra lunam efferrentur
Omis illis usque innubilum uis e Cometes
autem inmixtos stellis uidemus per superiora
labentes Ergo ueri simile nō e uitatum spa
tium perseuerare turbinem perquod quo o
martius maior e corrūpitur Vtrumlibet g
eligat aut uis leuis tm peruenire nō poteit
aut magna & ꝯcitata ipa cicius se franget o

Preterea humiliores illi comete ob hoc ut pu
tantim exeunt altius que plus terrenti habent
Grauitas illos sua inpximum tenet. ai qui necesse
e in his cometis diuturnioribus celsioribusq ple
nior materia sit. Neque n diutius apparerent,
nisi maioribus nutrimentis sustinerent. Dicebā
modo nō posse uerticē pmanere. & usq instella
tum loc nec super lunam ɔsistere Nempe efficit
turbinem plurium uentorum inter ipōs lucta
tio. Hec diu nō pot esse. Nam cum uagus. & in
certus spiritus ɔuolutatus ē nouissime uis omium
uni cedit Nulla autem tempestas magna pdurat
Procelle quanto plus habent uirium tanto min⁹
temporis. Venti cum ad summum ueniunt omia
uiolentia remittuntur Necesse ē ipa ɔcitatione
in exitum sui tendant. Nemo itaque turbinem
tota die uidit. ne hora quidem Mira uelocitas eius
& mira breuitas ē. preterea celerius uiolentiusq in
terra circaq eam uolluntur. Quo excelsior eo sulutior
laxiorq ē & ob hoc diffunditur. Adice nunc qd etiā
si in summum pertenderet, ubi sideribus iter ē. ab eo
motu qui uniuersum trahit solueret Quid n ea ɔ
uersione mundi rotatius. Hac omium uentorum
in unum ɔgesta uis disparetur; & terre solida for
tisq ɔpages ne dum pticula aeris tortu preterea o
manere in alto nō potest. ignis turbine illatus. ni
si ipe quoque permaneat trabo. Quid porro tam
incredibile ē quam in turbine longior mora o
Vtiq ē: motus motu ɔtrario uincitur Habet n
suam ille locus uertiginem que rapit coelum
sideraq attrahit coeliq uolumina torquent. Et ut
des ei aliquam aduocationem qd fieri nullo mō
pot Quid de his cometis dicetur. qui senis men
sibus apparuere Deinde duo debent esse mo

tus eodem loco Alter ille diuturnus ē & assiduus
suum intermissione peragens opus Alter nouus &
recens & turbine illatus Necesse ē q° alter alteri
in pedimento sit At qui lunaris illa orbita cetero
rumque circa lunam meantium motus inreuoca
bilis ē non hesitans qui nec resistit nec dat nobis
ullā suspitionem opposite sibi more fidem nō ha
bet turbinem uiolentissimum tempestatis & per
turbatissimum genus in medios siderum ordines
peruenire & inter disposita & tranquilla uersa
ri credamus ignem circumacto turbine accen
di & hunc expulsum in sublime prebere nob
opinionem spetiemq longi sideris puto talis esse
debet quale ē id quod efficit ignem Turbinis aū
rotunda facies est In eodem n uersatur & colū
pne modo circūagentis se uoluitur Ergo ignē
quoq qui inclusus ē similem illi esse oportet
at qui longus ē & disiectus minimeq similis
in orbem coacto Epiginem relinquamus & ali
orum persequamur Quas ante quam exponere
incipiam illud imprimis presumendum ē Co
metas non in una parte coeli aspici nō in signi
fero tantum orbe sed tam in ortu quam in ocasū
frequentissime tamen circa septemtrionem for
ma nō ē una Quamuis n greci discrimina fe
cerint eorum quibus in motem flama depen
det & eorum quibus quid undique circa se o
uelut comas spargunt & eorum quibus quidē
fusus ē ignis sed in uerticem tendens tamen o
omnes isti eiusdem note sunt comete que recte
dnt Quorum cum post longum tempus ap
pareāt forme inter se eos ɔparare difficile ē i°
ipo tempore quo apatent interspectantes de
habitu illorum nō ɔuenit sed prout cuique o

actior acies aut hebetior é ita auint aut lucidio
rem aut rubicundiorem esse & ẽnes aut ininte
riora demissos aut inlatera deductos. Sed siue o
sunt alique differentie eorum siue n sunt eadem
necesse faciant ratione comete Illud unum ɔstare
debet preter solitum aspici nouam sideris faciem
circa se dissipatum ignem trahentis Quibusdã
antiquorum hec placeat ratio: cum ex stellis er
rantibus altera se alteri applicuit ɔfuso in unũ
duorum lumine faciem longioris sideris red
di. Nec hoc tantum cum stella stellam attigit
sed & cum apropinquauit Interuallum eni
quod inter duas e illustratur abutraque infla
maturque & longum efficit ignem His illud o
respondebimus certum esse numerum stellarum
mobilium solere autem eodem tempore & has appa
rere & cometem ex quo manifestum no illarum
coitu fieri cometẽ sed proprium esse & sui iuris
Quam nunc frequenter stellarum sub altioris stelle
uestigiũ uenit saturnus aliquando supra iouem é
& mars uenerem aũ mercurii recta linea despicit
Nec tamen pp hunc illorum ɔcursum cum alter
alterum subiũ fit cometes alioquin omibus tem
poribus fieret Omibus n temporibus alique stelle
simul sunt in eodem signo Si cometem faceret stella
stelle superueniens in momento esse desinerent Sum
ma n uelocitas transeuntiũ é Ideoq omis defectio
siderum breuis é quia cito illam idem cursus qui
admouerat abstrahit Videmus solem & lunam
intra exiguum tempus cum obscurari ceper libera
ri Quanto celerior fieri debet in stellis digressio
tanto minoribus At qui comete senis mensibus ma
net qd nõ accideret si duarum stellarum ɔuentu
gignerentur Ille n diu coherere nõ possunt & ne

cesse e ut illas celeritatis sue lex semper agat. preterea
ista nobis uicina uidentur ceterum interuallis dissidet
Quomodo go potest altera stella usq ad alteram stella
ignem immittere ita ut utraq uicta uicta uideatur cu
sint ingenti regione diducte, Stellarum inquit o
duarum lumen miscentur & prebet unius spem
Nempe sic quemadmodum fit rubicunda nubes
solis incursu quemadmodum uesptina ac matu
tina flauescunt quemadmodum arcus alter nec
sole uincitur. Hec omnia primum magna uim effi
ciuntur Sol n. e qui ista accendit stellarum no eadē
potentia Deinde nichil horum nisi infra lunam in
terratum uicinia nascitur Superiora pura & since
ra sunt & sui coloris; preterea si si quid tale accidet
no haberet moram sed extinguerentur cuo sicut co
rone que solem lunaue cingunt int breuissimum o
spatiu exolescunt Nec arcus quidem diu pseuerat
Si quid esset tale quo medium inter duas stellas o
spaciu ɔfunderet eque cito dilabet unque no inia
tum maneret inquantum manere comete solent
Stellis intra signiferum cursus e hunc premt
gyrum At comete ubique cernuntur horum no
magna certum ulli tempo quo appareat quam locus ullus
ultra quem no exeant. Aduersus hec ab ariemido
ro ista dicuntur Non has quiq tantum stellas dis
currere sed has solas obseruatas esse Ceterum in nu
merabiles ferri per occultum aut propter obscuritate
luminis nobis ignotas aut propter circulorum posi
tione talem ut iunc demum cum ad exeuema co
rum uenerē uisant Inter currunt g quedam o
stelle ut ait nobis noue que lumen suu ɔstantibus
misceant & maiorem quam stellis mos e porrigat
igne & hoc ex his que mentit leuissimum e tota
eius enarratio de mundo mendatiu impudens e

Nam si illi credimus summa coeli ora solidissima ē in
modum teste durata & alti crassiq corporis qd athomi
ɔgesti coadunatiq feceret Huic pxima superficies ignea
ē ita ɔpacta ut solui uitiariq nō possit Nabet tamen
spiramenta quedam & quasi fenestras perquas exp:
te exteriore mundi influxit non tam magni ut ex
teriora ɔturbent qui rursus exmundo inexteriora la
bunt Itaque hec que preter ɔsuetudinem apparent
inmunda utraq iacente memoria Soluere ista quid
aliud ē qua manum exerere & inuentum iactare o
brachia uelim tamen dicat michi iste qui mundo o
tam firma lacunaria inpossuit quid sit quare credam'
illi tantam esse crassitudinem coeli quid fuit quod
illo tam solida corpora adduceret & ibi detineret o
Deinde qd tante crassitudinis ē necesse ē & magni
ponderis sit Quomodo g° insūmo manent grauia? o
Quomodo illa moles nō descendit & se onere suo nō
frangit fieri nō potest ut tanta uis ponderis quan:
tam ille substituit pendeat & leuibus innixa Nec
illud quidem potest diei extrinsecus esse aliqua reti:
nacula quibus eadem prohibeatur nec rursus deme:
dio aliquid esse oppositi qd inmines corpus exci
piat ac fulciat illud & nemo nunc audebit dicē
te mundum ferri per immensum & cadere quidē
sed nō apparere quod cadat que precipitatio eiꝰ
eterna ē nichil habens nouissimum in quod in
currat hec quidem deterra dixere cum nō inue:
niret aliquā rationem propterquam pondus in
aere staret fertur inquiunt semper sed nō apar &
an cadat eo quod in finitum ē inquo cad' Quid
ē deinde quo probes nō iantum vstellas moueri
sed multas esse & inmultis mundi regionibus

aut si hoc sine ullo probabili argumento licet re-
spondere quid e quare no aliquis aut omes stel
las aut nullam moueri dicat preterea nichil te ad
iuuat ista stellarum cuncium turba passim Nam
quo plures fuerint se peius in aliquas incident
Rari autem comete et ob hoc mirabiles sunt Qd
qd dicit contra te testimonium omis etas que talia
stellarum et ortus anotauit et posteris tradidit
post mortem demeti sirie regis cuius demetrius
et antiochus liberi fuere paulo ante achium o
bellum cometes fulsit no minor Primo igneus
ac robicundus orbis fuit clarumq lumen emittes
quanto uinceret noctem deinde paulatim ma
gnitudo eius districta e et euanuit claritas No
uissime totius intercidit Quod g° coire stellas
oportet ut unde corpus efficiant Mille inuni
licet congreges nunquam hunc habitum solis
equabit Aitalo regnante initio cometes modi
cus apparuit deinde sustulit se diffuditq et
usq inequinoctialem circulum uenit ut illam
plagam coeli cui lactea nomem in immensum ex
tentus equaret Quid go ? Conuenisse debet er
ratice ut tam longum tractum occuparet igne
continuo Contra argumenta dictum e contra te
stes dicendum e Nec magna molitione detrahe
da e auctoritas efforus hystoricus e Quidam
incredibilium relatu commendationem parant et
lectore ad aliud illectum si per quotidiana du
catur miraculo excitant Quidam creduli quida
negligentes sunt Quibusdam mendatium ob re
pit quibusdam placet illi no euitant alij appe
tunt hoc in commune de tota natione queror
Aprobari opus suum et fieri populare no pu

tat posse nisi illud mendacio aspserit. Efforus uo
non e religiosissime fidi Sepe decipitur Sicut hunc
cometem qui omium mortalium oculis custoditus
e quia ingentis rei traxit euentum. cum helicen &
burim ortu suo merserit ait illum discessisse in duas
stellas quod preter illum nemo tradidit Quis n. posset
obseruare illud momentum quo cometes solutus &
in duas partes redactus e? Quomodo autem si e qui
uiderit cometes in duas partes dirimi nemo uidit
ex duabus fieri. Quare autem no adiecit in quas
stellas diuisus esit cum aliquem ex quinque stellis
esse debuerit. Apollonius medicus in diuisa opini
one e Ait n cometem non unum ex diuersis erra
ticis fieri sed multos cometas erraticos esse Non
n. inquit spes fissa nec duarum stellarum ɔfinio
ignis extentus sed proprium sidus cometes e sicut so
lis & lune Talis illi forma e no in rotundum de
stricta sed procerior & longum deducta Ceterm
no illi palam cursus altiora mundi secat & tunc
demum apparet cum in unum cursus sui uenit
Nec e qd putemus eundem esse uisum sub claudio
quem sub augusto uidimus nec hc qui sub nerone
cesare apparuit & cometis detraxit insaniam illi
similem fuisse auit qui diui iulij laudis ueneris
genitricis circa xi horam emersit Multi uarijque
sunt dispares magnitudine disimiles colore alijs
robur e sine ulla luce Alijs candor & purum & li
quidum lumen alijs flamma & hec no sine causa
nec tenuis & multum circa se uolutans fumidi ar
doris. Sunt cruenti quida & minaces qui crimen
post futuri sanguinis ferunt. hij minuunt augent
q. lumen suum que alia sidera que clariora cum
descendere sunt maioraq. quia ex propriore loco

uisuntur minora cum redeunt & obscuria. qui
obducunt se longius Aduersus hec protinus respo
detur nō accidere in cometis quod inceteris Come
te .n. qui primum apparuerunt maximi sunt at qui
deberent crescere quo proprius accederent nō ma
net illa prima facies donec incipiant extingui de
inde quod aduersus priores. & aduersus hunc dr
Si erraret cometes esset q; sydus intra signiferi ter
minos moueret. intra quos omne sidus cursus suos
colligit Nunquam apparet stella super stellam.
Acies nostra nō pōt permedui sidus exire ut per
illud ediciora perspiciat percometem autem alit
quam per nubem ulteriora cernuntur ex quo appa
ret illum nō esse sydus. sed leuem ignem ac tumul
tuatiu enon noster nō in illa sententia e. Congru
ere iudicat. stellas. & radios inter se conmittere
ac societate luminis exisiere imiginale stelle lō
gioris Ergo quidā nullos esse cometas existimāt
sed spem illorum terre prepcussionem uicinorū
siderum. & per ꝯiunctionem coherentiū reddi o
Quidam autem esse sed habere cursus suos. & o
post cuncta lustra inꝯspecta mortalui exire Qui
dam esse quidem sed nō quibus siderū nomina in
ponas quia dilabuntur nec diu durant & exigui
operis mora dissipantur In hac sententia sunt o
pleriq; nostrorum nec id putant uerbari repugna
re Videmus .n. in sublimi uaria ꝯcepi ignium ge
nera & coelum modo ardere mō longos argo. fla
marum albescere tractus. modo faces cum igne
uasto rapi Iam ipa fulmina & si uelocitate persiri mira
gunt aciem & remittunt ignes s aeris & impetu
inter se maiore collisi. ideo nō resistunt quidem
sed expressi pluunt & ꝓtinus. pereunt Alij uero

ignes diu manent nec ante discedunt quā ꝯsum
ptum ē totum quo pascebant alimentum hoc lo
co sunt illa apossidonio scripta miracula colum
ne clipeiq; flagrantes alieque insigni nouitate ꝯ
flammeque nō aduerterent annos si ꝯsuetudine
uel lege decurrerent Hec stupent oms repen
tinumq; ex alto gnem offerunt siue igneum ali
quod effugit sine ꝯpresso aere & ardorem conecto
loco miraculi stetit Quid g°. Nunquid si aliquan
do lacima recedentis aeris apperuit uastum in c̄
ca uolumen exclamare posses quid ē hoc Medi
o uideo discidere coelum palantesq; polo stellas q;
aliquando nō expectata nocte fulserunt & per
medium erupunt diem sed alia huius rei ratio ē q̄
re alieno tempore apparent inare quas sibi esse &
latentes constat Multos cometas uidemus quia se
pe obscurantur radijs solis quo deficiente q̄ndam
cometam apparuisse quem sol uicinus texerat possi
donius tradidit Sepe autem concidit sol sparsiq; ignes
nō procul abeo uidentur Videlicet ipa stella sole p
funditur & ideo aspici nō pōt Cometes autem ra
dios suos effugiūt placet g° nostris cometas sicut fa
ces sicut tubas trabesq; & alia coeli ostenta denso
aere creari Ideo ex septentrione maxime apparēt
quia illi plurimum inē aeris pigri Quare g° nō
stat cometes sed proced' dicam igneum suū alimen
modo sequit' Quam uis n illi ad superiora nisus sit
tamen deficiente materia recedens ipe descend' Inae
re quoq; nō dextera leuaq; p̄mit partem nulla enim
illi uia ē sed qua illum uena papuli sui duxit illa
cepit nec stella proced' sed ut ignis pascit' Quare g°
per longum tempus apparet & nō cito extinguit
Sex n mensibus hic quē nos neronis principatu

letissimo uidimus prebuit se spectandum indiuersū
illi claudiano circacto Ille .n. a septemtrione inuerti
cem surgens orientem pecijt semper obscurior Hic
ab eade parte cepit sed in occidentem tendens ad me
ridiem se flexit & ibi se subduxit oculis Videli &
ille humidiora habuit & altiora ignibus que per
secutus huic cursus uberior ē & plenior regio Huc
itaq descendit imutante materia nō itinere Quod
aspectauimus fuisse indiuersum cum hic in dexterum
motus sit ille in sinistrum omibus autem stellis in
eandem partem cursus ē ɔtrarius mundo hic n
ab ortu soluitur in occassum ille ab occasu eunt
& ob hoc motus duplex his motus ē Ille eunt e
& quo aufferunt Ergo nris nō assentior Nō n co
metem nō existimo subitaneum ignem sed interna
opera nature primum quecunque aerat creat o
sunt breuia Nascuntur .n. in re fugaci re muta
bili Quomō pōt aliquid idem diu pmanere in ae
re cum ipe aer nunqua diu idem maneat fluit &
breuis illi quies ē inter exiguū momentum in aliū
quam in quo fuerat statū uertitur Nunc pluuius
nunc serenus nūc inter utrumq uarius nubes que
illi familiares sunt & in quas coit & ex quibus sol
uitur Modo ɔgregantur modo diriguntur nunqm
in mote iacent fieri n nō pōt ut ignis certus in cor
pore uago sedeat & tam ptinaciter hereat quā q
natura ne unquam excuterent aptauit de inde
si alimento suo hereret semper descenderet Cō n
crassior ē aer quo terris proprior Nunquā come
tes in unum usq dimitent Non n apropinquat
solo & nunc Ignis autē quo illū natura sua du
cit .i. sursum aut eō quo trahit materia cui ad
hesit & quam depascitur Nullis ignibus ordi

narijs & celesibus uer flexum ē Sydeis propriū
ē dicere orbem at qui hic ante hac alij comete fe
cerunt de inde omne quod causa temporalis ac
cendit cito intercidit sic faces ardent dum transse
unt sic fulmina inunum ualent ictum sic transū
se ducunt stelle & cadentes preteruolant & secant
aera Nullis ignibus nisi in suo mora ē de illis dico
diuinis quos habet mundus eternos qui partes eius
sunt & opera hij agunt aliquid & uadunt & teno
rem suū seruat paresq sunt Non alternis diebus
maiores minoresue fierent si ignis esset collectus
& ex aliqua causa repentinus Minor n esset ac
maior ac prout plenius alereretur aut malignius o
Dicebam modo nichil diuturnum esse quod exar
sit aeris uitio Nunc amplius adicio Morari ac
stare nullo modo potest Nam & fax & fulmen &
stella transcurrens & quisquis alius ē ignis aere
expressus in fuga ē & non apparet nisi dum cadit
Cometes habet suam sedem & ideo nō cito expel
lit sed emittitur spaciū suū nō extinguitur sed
excedit Sed erratica inquit stella esset insignife
ro Quis n stellis limitem ponit unum Quis in ā
gustum diuina ꝯpellit Nempe hec sydera que
sola moueri creditis alios & alios circulos habēt
Quare ergo nō aliqua sint que in propriū iter
& abistis remotum recesserunt Quid quare nō
in aliqua parte peruium sit Quod si iudicas nō
posse ullā stellam nisi signiferum attigit ualere
cometes pōt sicut aliū habet circulum ut in hc
tantum aliqua sui parte incidit Quod fieri nō
ē necessariū Sed potens uidere ne hoc magis dece
at mundi magnitudinem ut itinera multa diuisus
hinc & nec deteterat semitam & ceteris partibus

torreat Credis autem in hoc maximo & pulcherimo opere inter innumerabiles stellas que noctem uari o decore distingunt quam minime uacuam & inertem esse patiuntur solas esse quibus exercere liceat ceteras stare fixum & in mobilem populum

Si quis hoc loco me interrogauerit quare g̃ n̄ quemadmodum V stellarum ita harum obseruatus ē cursus hinc ego respondeo Multa sunt que esse ꝯcedimus qualia sunt ignoramus habere nos animum cuius imperio pellimur & reuocamur om̄s fatemur Quid tamen sit animus ille rector dominusq; uri nō magis tibi quisquam expedit quam ubi sibi aliis illum dicit spiritum esse aliis incorporalem potentiam n̄ decrit qui sanguinem dicat qui calorem adeo no pot liquere animus de ceteris rebus ut ad huc ipe quetatur Quid ergo miramur comcias tā rarum mundi spectaculum no dum teneri legibus certis nec mira illorū finesq; noscere quorum ex ingentibus interuallis recursus ē o Non dum sunt anni mille d. ex quo greua stellis numeros & nomina fecit Multe hodieq; gentes s̄ que facie tantum nouint celum que nō sciunt cur luna deficiat quare obumbretur Hec apud nos quoq; ratio nuper ad certum duxit Veniet tempus quo isia que nunc latent in lucem dies extrahat & longioris cui diligentia Ad inquisitionem tā iorum una etas nō suficit ut coelo toto uacet Od tam paucos annos interstudia & uicia no equa porcione diuidimus Itaq; nō equa cessiones isia o longas explicabunt Veniet tempus quo posteri nri tam aperta nos nescisse mirentur harum V stellarum que se ingerunt nobis que alio concurrentes loco curiosos nos esse cogunt qui ma

tutini uespertiniq ortus sint que stationes qn in rec
tum ferant quando retro agantur modo cepimus sci
re utrum mergeret iupiter an occideret an retrog
dus esset. Nam hoc illi nomen inposuer cedenti
an paucos annos didicimus. Inuenti sunt qui nobis
dicerent erratis quod ullam stellam aut suprimere
cursum iudicas aut auertere Nunc licet stare cele
stibus nec auerti prodeunt omia ut semel uisa s ua
dunt. Idem erit illis cursus qui sui finis Opus hoc
eternum inreuocabiles motus habet quod si quan
do ɔstitit alia ex aduerso incident que nunc tenor
et equalitas seruat Quid e q cur aliqua redire
uideant. Solis occursus spem illis tarditatis inpo
nit et natura uiarum circulorum sic positorum in
certo tempore intuentes afficiat Sic naues quamuis
plenis uelis eant stare in uident Erit aliquando q
demonstret inquibus comete partibus currant o
cur tam seducti aceteris eant quanti quales ipi sit.
Contenti simus inuentis aliquid ueritatis et posti
contexent Per stellas inquit ulteriora no cernimus
per cometas aciem transmittimus. ptimum si fit
istud no in ea parte fit qua sydus ipm e spissi ignis
ac solidi Sed qua tarus splendor excurrit. et in crines
exspargitur per interualla ignium. no per ipos uides.
Stelle inquit oms rotunde sunt comete porrecti ex
quo apparet stellas no esse Quis n tibi ɔcedit come
tas longos esse quorum natura quidem ut ceterorum
syderum globus e ceterum fulgor extenditur que
admodum sol radios suos longe lateq emittit Cete
rum alia e ei forma. alia ei qd exeo fluit lumini o
Sic cometarum corpus ipm corrotundat splendor a
autem longior qua syderum ceterorum apparet o
Quare inquis. dic tu michi prius quare luna soli di

disimilimum lumen accipiat quare modo rubeat
modo pelleat quare liuidus illi & ater color sit cū
ꝯspectu solis excluditur Dic michi quare omnes
stelle inter se dissimilem aliquatenus habeant faci
em diuersissimam soli Quomodo nichil ꝓhibet
ista sydera esse quamuis similia nō sint sic nichl
prohibet cometas eternos esse & sortis eiusdem
cuius cetera & si faciem illis nō habent similem
Quid porro ꝯ Mundus ipe si ꝯsideres illum nō
ex diuersis partibus compositus ē Quid ē qua
re in leone semper ardeat & terras e sibus torre
at in aquario astringat hyemem fluminea gelu
claudat Ex hoc tamen & illud sydus eiusdem
condicionis ē cū effectu dissimile fit Inter bre
uissimum tempus aries extollit libra dassime
me iungitur. Ci hoc tamen sydus eiusdem natuē
ē cum illud exiguo tempore ascendat illud diu
proferat Non uides quam contraria inter se sint
elementa Grauia & leuia sunt frigida & calida
humida et sicca Tota autem mundi concordia
ex discordibus ē Negas cometem esse stellam o
quia forma eius nō respondeat ad exemplar nec
sit similis ceteris Vides .n. quam simillima ē illa
que xxmo anno reuertitur ad sedem suam huic q̄
intra annum reuisit sedem suam Non ad unam
formam natura opus suum prestat sed ipā uarie
tate se iactat alia minora alia uelociora alijs fec
alia ualidiora quedam temperantiora Quedam
edux aturba ut singula & ꝯspicua procederent
quedam in greges mersit Ignorat nature poten
tiam qui illi aliqn̄ nō putat licere nisi qd̄ sepius
fecit Cometas nō frequenter ostendit atribuit ill
aliū locum alia tempora dissimiles cetis motus.

Voluit & his magnitudinem operis sui soluere q̊
tum formosior facies ē quam ut fortuitam putes
siue amplitudine eorum ꝯsideres siue fulgorem
qui maior ē quam ceteri facies uero insigne ht̄ q̄
dam & singulare nō in angusta ꝯiecta & artata sed
diffusa liberius & multarum stellarum amplexa
regionem Aristotiles ait cometas significare tempe
statem & uentorum intemporaniam atque ymbriū
Quid g̊? Non iudicas sydus esse qd̄ futura nuntiat
Non n̄ fit tempestatis signum quomodo future e
pluuie scintillare oleum & putres ꝯcrescere fungos
Aut quomodo iudiciū ē seuituri maris sine marine
in sicco ludunt fulice notasq̄ paludes deserit atq̄
altā superuolat ardea nubem Sed sic quomodo eq̄
noctium in calorem frigus flectentis anni quomō i.ª
que chaldei canunt qd̄ stella nascentibus triste le:
tumue ꝯstituat. Hoc ut scias ita esse nō statim co
metes. qui patereulo. pluuiasq̄ minatur ut aristo:
tiles ait sed annum totum suspectum facit ex quo
apparet nūc ex proximo que in proximum darei
signa traxisse sed habere reposita & ꝯprehensa le
gibus mundi fecit hic cometes qui patereulo &
ulpio ꝯsulibus apparuit que ab aristotile teophra
stoq̄ sunt dicta fuer̄ enim maxime & ꝯtinue tem
pestates ubiq̄ & achaia macedoniaq̄ urbes terrarū
motibus prerupte sunt Tarditas inquit illorum
argumentum grauiores esse multumq̄ in se habē
terreni. Ipē preterea cursus fere n̄ conpellunt̄ in
cardines Vtrumq̄ falsum ē De priore dicā prius
Que tardius ferunt̄ grauia sunt Quid g̊ stella sa
turni que ex omibus iter suum lenissime effic̄ ḡuis
ē At qui leuitatis argumentum habet qd̄ supra ce
teras ē Sed maiore inquis ambitu circuit nisi o

tardius id quam ceiere sed longius Succurrat ti
bi idem me decometis dicere posse & si segnior
cursus sit Sed mendacium e eos ire tardius Nam
intra sextum mensem dimidiam coeli partem tñs
currit hic pximus · prior intra pauciores menses se
recipit Sed quia graues sunt inferius deferuntur
primum non defertur qd circumfert deinde hic
proximus a septetrione motus sui initiu fecit &
per occidentem in meridiana uenit erigens que cu
sum suum obliuit alter ille claudianus a septen
trione primum uisus no desijt in rectum assidue
celsior fieri donec excessit Nec sunt que ad co
metas pertinentia aut alios mouere aut me Que
an uera sint dij sciunt quibus e scientia ueri No
bis rimari illa & ɔiectura ire inoculta tantum licet
nec cum fiducia inueniendi · nec sine spe. Egregie
aristotiles ait · nunqua nos uerecundiores esse de
bere qua cum dijs agit · Si intramus templa ɔposita
si ad sacrificium accessuri uultum submittimus
togam aducimus si omi argumento molestie fungam
quanto magis hoc facere debemus cum de syderib;
de stellis de natura deorum disputamus · ne quid teme
ne quid impudenter aut ignorantes affirmemus at
scientes mentiamur Nec miremur tam tarde eriu
que tam alte iaceni Panetio & his qui uideri uolut
comete no esse ordinariu sydus · sed falsam sideris
facie diligenter tractatum e · ancqui pars anni ed
dendis cometis satis apta sit Que uniuersa tollunt
cu dico illos no fortuitos esse ignes sed in textos mdo
quos no frequenter educit sed inoculto mouet Quo
rum mlta preter hos per secretum eunt nuqua hu
manis oculis orientia No n omia deus fecit homi
quota pars operis tanti nobis ɔmittit · ipe qui a ipa

tractat qui ꝯdidit qui totu hoc firmauit dedit q̄ ē
ca se maior ē sui operis ac melior effugit ocu
lis cogitatione uisendus ē Multa preterea cogna
ta nunini sūmo & uicinā sortita potentiam ob
scura sunt aut fortasse qd magi miretis oculos
nr̄os implent & effugiunt siue illis tanta subti
litas ē q̄ntā asequi acies humana nō possit siue
sanctore recessu maiestas tanta delituit & regnū
suū idē seregit nec ulli aditū dat nisi animo Qd
sit hoc sine quo nichil ē scire nō possumus & mi
ramur si hos igniculos parum nouimus cum
maxima pars mundi deos lateat Quam mlta ani
malia hoc primum cognouimus seculo quam
mlta negnotia Ne hoc quidem multa etas popu
li ignota nobis sciet Multa seculis futuris cum
memoria nr̄a exsolueret reseruant pusilla res e
mundus ē nisi in illo qd querat omis mundus
habeat Non semel quedam sacra raduntur t
Cleusina seruat qd ostendat reuisentibus Rer
natura sacra sua nō semel tradit Initiatos nos
credimus in uestibulo eius heremus Illa archa
na nō promiscue nō omibus patent Reducta
& interiora clausa sunt sacraria equibus aliud
hec etas aliud que posi nos subibā aspiciet Quā
do g° ista in noticiam nr̄am aduceni tarde ma
gna proueniunt utiq si labor cessat Id qd uno
totum agimus animo nu dum perfecimus
ut pessies essemus ad huc in processu uitia sunt
Inuenit luxuria aliquid noui inquo seuiat In
uenit inpudicicia nouā ꝯtumeliam sibi inue
nit deliciarū dissolutio & tabes aliquid ad huc
tenerius & mollius quo peat Non dum satis
robur omē proiecimus Ad huc q̄cquid ē boni

motis extinguimus quidem nō induendos ui
ri sumus Tenero & molli gressu suspendimus
gradum Non ambulamus sed repimus fxorna
mus anulis digitos inomi articulo gēma dispo
nitur Quotidie ꝯminiscimur perque uirilitati
fiat in uitia ut traducat quia nō poī erui alius
genitalia abscidit Alius in obscenam ludi partē
fugit & locatus ad mortem infame acinat &
genus eciam inquo morbum suum exercear le
gū Miraris si dum sapientia omē opus suum
inpleuit Nō dum nequicia totā se protulit Ad
huc nascitur & huic omīs operā damus huic
ocli uri huic manus seruiunt Ad sapientiam q̄s
accedit Quis dignam iudicat nisi quā in tran
situ nouerit Quis philosophum aut ullum li
berale studiū respicit nisi cum ludi intercalcan
tur cum aliquis pluꝰ interuenit dies quis per
dere libet Itaque tot famile philosophorum si
ne successore deficiūt Achademici & ueteres &
minores nullum antistitem reliquēt. Quis ē q̄
tradat precepta platonis? Pytagorea illa inuidi
ose turbe scola preceptorem nō inuenit Sestiorū
noua & romani roboris secta cum initia sua
quo impetu cepisset extincta ē Atquanta cura
laborat ne cuiuslibet patrimonij nomē inter
cidit Stat per successores piladis & batilli domus
harum artiū multi discipuli sunt multiq; doctores
priuatum tota urbe pulpitum sonat In hoc uiri
in hoc femine tripudiant Mares inter se uxoresq;
contendunt ut det latus Illius de inde sub psona
cum diuitrita ē frons transitur ad galeam philo
sophie nulla cura ē Itaque adeo in hic inuenit
ex his que parum inuestigata antiqui reliquē:

tunt ut multa que inuenta erant obliterentur
At michi ercule si hoc totis premenbris p̄me
temus si in hoc iuuentus sobria incumberet
hoc maiores docerent hoc minores addiscerēt
uix uenirent ad fundum in quo ueritas po
sita ē quam nunc in sūma terra & leui manu
querimus Amen

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Nr. 2099 Ausgang: 22. V. 1959
I. Schäden: j c gm zw go
II. Behandlung: 8 25 36 38 40
III. Besonderheiten: